

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EDİRNE KALEİÇİ GELENEKSEL KONUTLARINDA
MERDİVEN TASARIM VE KONSTRÜKSİYONUN İNCELENMESİ

Nilay COŞGUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

YÖNETİCİ : Prof.Dr.Erol TUĞAL

1992

EDİRNE

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EDİRNE KALEİÇİ GELENEKSEL KONUTLARINDA
MERDİVEN TASARIM VE KONSTRÜKSİYONUN İNCELENMESİ

Nilay COŞGUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Bu Tez ~~13 MART 1992~~ Tarihinde Aşağıdaki Jüri Tarafından
Kabul Edilmiştir :

Prof. Dr.
Erol Tuğal

Erol Tuğal

Yrd. Doç. Dr.
İhsan Sancı

Ihsan Sancı

Yrd. Doç. Dr.
Günayden Kaynak

Günayden Kaynak
Prof. Dr. Gerdiz KURTONUR
Enstitü Müdürü
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	1
SUMMARY	11
ÖNSÖZ	111
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2. GELENEKSEL TÜRK KONUTLARINDA MERDİVEN	5
2.1. Merdivenin Geleneksel Türk Konutundaki Fonksiyonu	7
2.2. Geleneksel Türk Konutunda Merdivenin Estetik Yönü.....	11
2.3. Geleneksel Türk Konutu Merdiveninde Malzeme ve Ana Detay Özellikleri.....	14
BÖLÜM 3. EDİRNE KALEİÇİ GELENEKSEL KONUTLARI ÖRNEĞİNDE MERDİVEN	17
3.1. Kaleiçi Geleneksel Konutunda Merdivenin Plandaki Yeri.....	18
3.1.1. Dış Merdivenlerin Plandaki Yeri.....	18
3.1.2. İç Merdivenin Plandaki Yeri.....	21
3.2. Kaleiçi Geleneksel Konutunda Merdiven Formları.....	24
3.2.1. Dış Merdiven Formları.....	24
3.2.2. İç Merdiven Formları.....	29

3.3. Kaleiçi Geleneksel Konut Merdiveninde Malzeme ve Detay Özellikleri	57
3.3.1. Dış Merdivenlerde Malzeme ve Detay Özellikleri	57
3.3.2. İç Merdivenlerde Malzeme ve Detay Özellikleri	73
BÖLÜM 4. SONUÇ	124
KAYNAKLAR	127
ÖZGEÇMİŞ	128

ÖZET

Bu tezin amacı, Edirne eski kent merkezi Kaleiçi'nde yeralan geleneksel konut merdivenlerinin karakteristik özelliklerini incelemektir.

Edirne kentinin ilk yerleşim çekirdeğini oluşturan Kaleiçi semtinde, belli bir dönemin kültür izlerini taşıyan ve her geçen gün sayıları azalan ahşap, 1 veya 2 katlı konutlar bulunmaktadır. Bu konutların geçmişe ait kültür ürünleri olmaları nedeniyle korunmaları ve gelecek kuşaklara aktarılmaları gerekmektedir. Bu amaçla yapılacak olan çalışmalara yardımcı olabilmek amaçlanmış ve bu konutların merdivenleri incelenerek tespit edilmeye ve belgelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, bu çalışmayla, günümüzde inşa edilen bazı yapıların merdivenlerinde, o dönemlerdeki uygulamaların kullanımında yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Tezin birinci bölümünde, çalışmanın amacı, kapsamı ve çalışma yöntemi tanıtılmaktadır.

İkinci bölümde, Geleneksel Türk Konutu merdivenleri, fonksiyon, estetik ve ana detaylar yönünden ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, Edirne Kaleiçi Geleneksel Konutları iç ve dış merdivenleri karakteristik özellikleri form, detay ve malzeme yönünden incelenerek çizimler ve fotoğraflarla ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, saptanmış olan tez sonuçları ele alınmıştır.

SUMMARY

The purpose of this thesis is to study the characteristics of the stairs of the traditional buildings which are established at Kaleiçi, the old center of Edirne.

At Kaleiçi, which is the first focus of Edirne, there are wooden buildings having one or two stories. Although they have the cultural traces of some period, their numbers are decreased day by day.

These buildings have to be protected for the next generations. Every effort having the same target is to be supported. In this study the stairs of these buildings are searched and documented.

In addition, to use these kinds of stairs in modern buildings is encouraged by this study.

The purpose of the thesis, its content and the methods are presented in the first part of the thesis.

In the second part, the stairs of the traditional turkish buildings are handled from the points of asthetics, to be functional and the main details.

In the third part, the characteristics of the inner and outer stairs of the traditional Kaleiçi buildings are studied from the points of form, detail and materials and presented in details photographs and drawings.

In the last part, the conclusions of the thesis are handled.

Keywords : Stairs, Stairs of Traditional Houses, Wooden Stairs.

ÖNSÖZ

Geçmiş dönemlerin kültür izlerini taşıyan geleneksel konutlar her geçen gün yokolmaktadır. Bu konutların korunmaları ve gelecek kuşaklara aktarılmaları amacıyla yapılacak olan çalışmalara yardımcı olmak, bu tür yapıların tespit ve belgeleme çalışmalarının titizlikle ve doğru bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Bu tür çalışmalar, yapıların koruma çalışmaları sırasında uygulamaların aslına uygun olabilmesi ve günümüzde yapılacak yapılarda, o dönemlerde uygulanmış bir takım detayların kullanılabilmesi için belge niteliğinde olacaktır.

Bu çalışmanın yapılması sırasında değerli önerileri ile çalışmamı yönlendiren hocam, Sayın Prof.Dr.Erol TUĞAL'a teşekkürlerim sonsuzdur.

Ayrıca çalışmalarım sırasında öneri ve yardımları ile bana katkıları olan çalışma arkadaşlarıma ve desteğinden ötürü eşim Tamer COŞGUN'a teşekkür ederim.

BÖLÜM 1 - G İ R İ Ş

Uygar toplumun, insanlığın göçebe bir yaşam tarzından, yerleşik yaşam tarzına geçmesi ile var olmaya başladığını insanlık tarihinin gelişim sürecinde görmek mümkündür.

Türkler, islamiyeti benimsedikten sonra Anadolu'ya gelmişler ve yerleşik düzene geçmeye başlamışlardır. Yerleşmeyle birlikte, çadıra oranla daha çok sayıda kişinin bir arada ve işbölümü içinde barınabileceği konutlar yapılmaya başlanmıştır. Ana, baba, çocuklar, gelinler, damatlar bir çatı altında birleşmişlerdir. Büyük ailenin oluşumu, konutun kuruluşunu ve biçimlenişini etkilemiştir. Göçebelikte, yan yana düzenlenen yaşama ve barınma birimleri olan çadırlar, konut içinde odalara dönüşmüştür. Odalar arası ilişkilerin sağlandığı bir ortak alan, "sofa" oluşmuştur. Bu bölüm, konutların biçimlenişinde çok etkili olmuştur.

Ülkemizdeki , yöreden yöreye değişen iklim koşulları nedeniyle konutların biçimlenişleri ve yapımlarında kullanılmış olan malzemeler farklılıklar içermişlerdir. Yörelere göre doğal verilerine göre konutların yapımında, ahşap, kerpiç, taş malzeme kullanılmıştır. Biçimlenişlerinde ve malzemelerinde bir takım değişiklikler içeren, fakat ana plan şemalarının aynı olduğu saptanmış olan bu konutlar "Türk Konutu" olarak adlandırılmıştır.

Önceleri tek kat olan Türk Konutunun, değişen ve artan ihtiyaçlar paralelinde kat adetleri artmış 2 ve 3 katlı konutlar yapılmıştır.

Türk Konutunda, mutfak ve tuvalet alt katta

düzenlenmiştir. Bu nedenle katlar arasında devamlı bir sirkülasyon oluşmuştur. Bu aşama da merdiven önemli bir yapı elemanı olmuştur.

Türk Konutunda, her katta oluşturulmuş olan sofa-ları birbirine bağlayan merdivenin formuna ve süslemesine çok özen gösterilmiştir. Öyleki, en gösterişli elemanın merdiven olduğu konutlar yapılmıştır. Konutlar, büyük olsun, küçük olsun merdivenlerinin süslemesine her zaman önem verilmiş 1 veya 2 kolla çıkabilecekleri 3 kolla çıkan geniş ve gösterişli merdivenler yapılmıştır.

Tez kapsamını oluşturan, Edirne Kaleiçi'nde yer alan geleneksel konutlar 18.y.y. sonu ve 19.y.y. başlarına ilişkin sosyal ve kültürel yaşantının günümüze ulaşabilmiş örnekleridir (Edirne Rehberi 1987).

Edirne'nin Türk egemenliğine girişinden sonra azınlıkların yerleşim bölgesi olarak süregelen Kaleiçi tü-müyle ahşap, bir veya iki katlı konutlardan oluşmaktaydı (Edirne Rehberi 1987).

Bu konutlar, günümüzde değişen yaşam koşulları nedeniyle kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Klasik kentleşmenin beraberinde getirdiği yapılaşma olgusundan ve kültür değerlerinin yaşatılması gerektiği bilincinin tam olarak benimsenememesinden dolayı bu konut-ların pek çoğu yok olmuş ve yok olmaya da devam etmekte-dir.

Kaleiçi Geleneksel Konutları, belli bir dönemin kültürel izlerini taşımaktadırlar. Bu nedenle korunmaları ve gelecek kuşaklara aktarılmaları gerekmektedir.

Bu çalışmada, günümüze kadar ayakta kalabilmiş az sayıdaki Kaleiçi Geleneksel Konutlarının merdivenleri incelenerek, tüm karakteristik özellikleri ile birlikte tespit edilmeye ve belgelenmeye çalışılmıştır. Böylece bu konutların korunmaları yönünde yapılacak bir çalışmaya yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarının merdivenleri incelenerek; Sedat Hakkı Eldem'in, o dönemdeki azınlık ustalar ile Türk ustaların birlikte çalıştıkları ve birbirlerinin uyguladıkları detayları benimsedikleri savını, destekleyici bir çalışma olması amaçlanmıştır.

Ayrıca, Kaleiçi Geleneksel Konutları ile ilgili yapılmış olan araştırma ve tezleri tamamlayıcı nitelikte bir çalışma yapılmıştır.

Çalışmaya, Kaleiçi Geleneksel Konutlarının iç ve dış merdivenlerinde ölçüler alınarak ve fotoğraflarla tespit çalışması yapılarak başlanmıştır. Bu aşamada konutların merdivenlerinin aynı veya benzer detaylarda uyguladıkları gözlenmiştir. konutların yapım tarihleri araştırılıp 5 yıllık bir dönem içinde inşa edildiklerinin saptanması, çalışmayı, tarih araştırmasına yöneltmiştir. O dönemlerdeki parasal kaynaklar, usta-işçi ilişkilerindeki organizasyon ve bunların eğitim durumları araştırılmıştır. Bu konuda, sözlü kaynakların kendi yorumları dışında yazılı bir kaynağa rastlanmadığından tezin, tespit çalışması ile sınırlı kalması zorunluluğu oluşmuştur.

Tezin ikinci bölümünde, Geleneksel Türk Konutu merdivenleri, fonksiyon, estetik ve ana detaylar yönünden ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, Kaleiçi Geleneksel Konutları iç dış merdivenlerinin karakteristik özellikleri, çizimler ve fotoğraflar ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, saptanmış olan tez sonuçları ele alınmıştır.

BÖLÜM 2 - GELENEKSEL TÜRK KONUTLARINDA MERDİVEN

Eski Osmanlı Devletinin sınırları içinde, Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 yıllık bir maziye sahip Türk Konutu, kendine özgü özelliklere sahip konut tipidir.

Türk konutu, yöreden yöreye, iklim, malzeme, ve geleneklerden kaynaklanan bir takım değişiklikler göstermiştir. Bunun sonucunda çeşitli konut tipleri oluşmuştur. Fakat, bütün bu konut tiplerine özgü, her yörede karşımıza çıkan bazı karakteristikler vardır. Bunların başında konut planı gelmektedir.

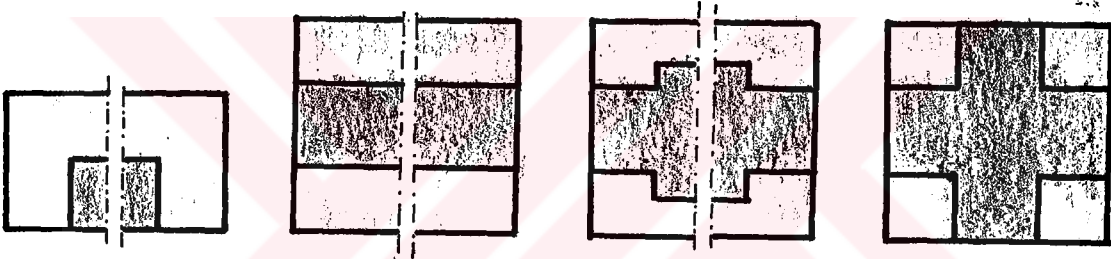
Türk Konutunun plan elemanları, odalar, sofalar, geçit ve merdivenlerden oluşmaktadır.

Odaların sayısı ve şekilleri, plan tipinin değişmesi ve gelişmesini etkilemektedir.

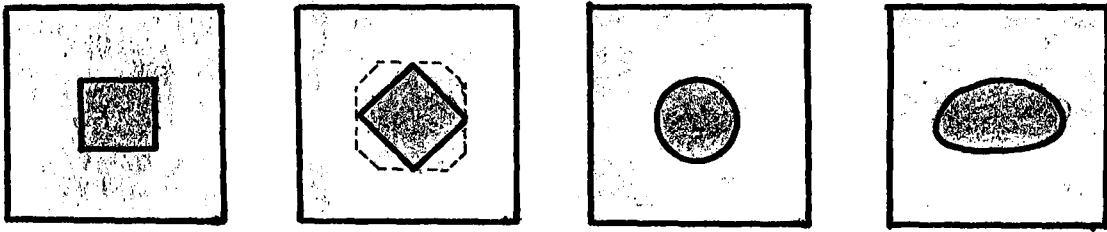
Sofa, şekli ve yeri bakımından, plan tipini oluşturan en önemli elemandır. Sofa, odaların önünde, arasında ve ortasında olmak üzere üç ana plan tipi oluşmuştur. Bunlar, dış sofalı plan tipi, iç sofalı plan tipi, orta sofalı plan tipi olarak adlandırılmıştır (Şekil 2.1).

dış sofalı

iç sofalı

orta sofalı

Şekil 2.1. Geleneksel Türk konutunda odalar ve sofa ilişkilerinin oluşturduğu plan düzenleri (Küçükerman 1988)

Odalar, sofaya açılmaktadır. Sofa, ortak kullanım alanı ve bir hareket merkezidir.

Geçitler, iki odayı birbirine bağlayan ve genelde yüklük bölümleri içinde yer alan gizli kapılardır (Eldem 1984).

Türk Konutunda, temel düzen tek katta uygulanmıştır. Önceleri tek kat olan Türk Konutunda, zamanla katların sayısı artmıştır. Bu durumda da temel düzene uymak için üst kat diğer katlardan üstün tutulmuştur. Bu aşamada, merdivenler, odalar ve sofalar kadar önemli bir plan elemanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Küçükerman 1988).

2.1. Merdivenin Geleneksel Türk Konutundaki Fonksiyonu

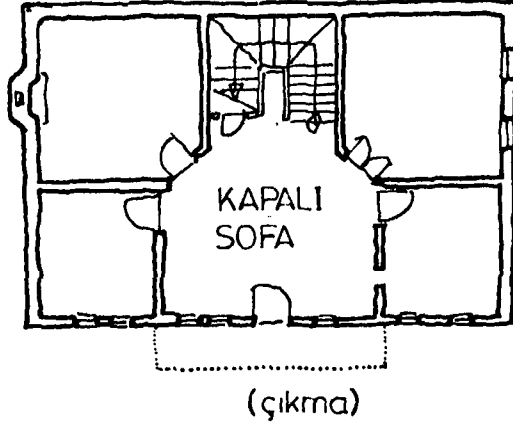
Merdivenler, sofa içinde olduğu sürece plana fazla etki etmemektedir. Ancak sofanın dışında ve özel yerlerde oldukları zaman plana etki ederler. Merdiven, yan, ara veya merdiven sofası içine alınarak ilk değişiklikler yapılmıştır. Dış sofalı konutlarda, merdiven sofanın bir yerinde ve nadiren oda sıraları arasındadır. İç sofalı evlerde ise merdivene ayrı bir yer ayrılmamaktadır. Zamanla, daha çok 19.yüzyıl sonlarına doğru merdiven sofası önemli bir hale gelmiştir (Eldem 1984).

Muğla örneğinde, Türk Konutlarının plan tipleri, sofa ile bunun etrafında yer alan odaların buldukları konuma ve üst kata çıkan merdivenin yerine göre değişiklikler göstermektedir. Üzerinde yer aldıkları parsellerin biçimi ve komşu binaların konumu da planların oluşumunda etkili olabilmektedir. Ancak genel hatları ile, merdiven-

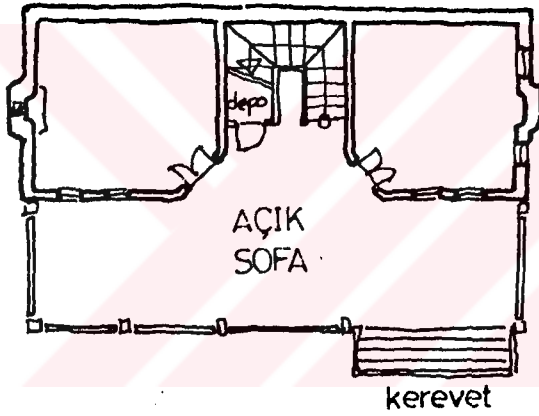
lerin sofa içindeki yerlerine göre; "ortadan" ve "yandan" merdivenli tipler olarak bir sınıflama yapmak mümkündür.

Ortadan merdivenli konutlarda, üst kata çıkış konutu simetrik olarak ikiye ayırdığı gibi, farklı şekillerde de bölebilmektedir (Şekil 2.2.). Ancak, her iki durumda da yaygın olan uygulama, merdivenin geriye doğru sokulan bir orta sofadan çıkması ve binanın arka duvarına yaslanmış olmasıdır. Merdiven ahşaptır ve altı depo olarak kullanılır. "U" şeklinde dönerek çıkar. Her iki yanında simetri hakimse; birer veya ikişer oda yer alır. Ortadan çıkan merdivenin, yapı kütlelerini simetrik olarak ayırmadığı durumlarda ise, sofanın bir tarafında odalar yer almakta, diğer tarafta ise yine sofanın devamı olan bir yan açık mekan bulunmaktadır. Bu çözüm, "L" şekline benzer kütle yapısı taşıyan konutlarda yaygındır.

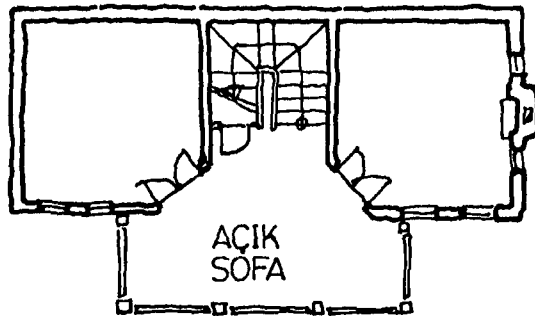
Genellikle, avluya bakan cephelerinde boydan boya sofa bulunan konutlarda ise, üst kata "yandan merdivenle" çıkılır (Şekil 2.3). Sofanın genişliği, konutun yanından "U" dönüşüyle çıkan merdivenin iki kolunun genişliği ile uyum içindedir. Odalar, sofanın gerisinde ve konutun arka duvarına yaslanmış yan yana sıralanmışlardır. Her biri doğru sofaya açılır. Bu tiplerde merdiven altındaki hacmin bahçeye (dolayısıyla septike) yakın olmasının etkisi ile, tuvalet olarak kullanılması yaygındır (Ekinci 1985).

ORTA MERDİVENLİ
KAPALI SOFALI PLAN
-Sofaların kapatılması
daha sonra olmuştur
-Kat planları simetrik
ve aynıdır.

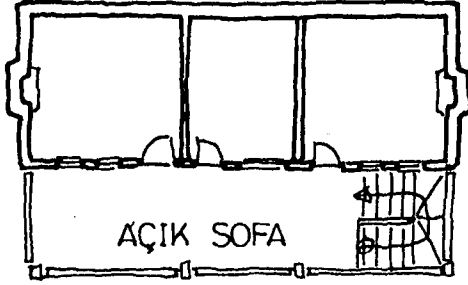

ORTA MERDİVENLİ
AÇIK-BOYDAN SOFALI
PLAN
-Kerevet üst kattadır.
-Kat planları aynıdır.
-Bazı evlerde sofaların
iki yanları kapalıdır.

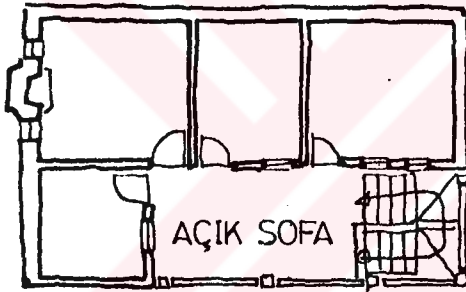

ORTA MERDİVENLİ
AÇIK-ORTA SOFALI
PLAN
-Kat planları aynıdır
-Bazı evlerde üst kat
sofası kapatılmıştır.

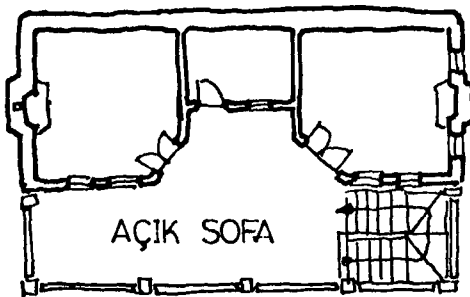
Şekil 2.2. Ortadan merdivenli konut tipleri (Ekinci 1985)

- YANDAN MERDİVENLİ
BOYDAN-AÇIK SOFALI PLAN
- Kat planları aynıdır
 - Oda sayısı değişebilir.
 - Sofa üst katta kapatılabilir

- YANDAN MERDİVENLİ
YARIM SOFALI PLAN
- Katların birinde yan oda bulunabilir
 - Sofa kapatılması daha az görülür.

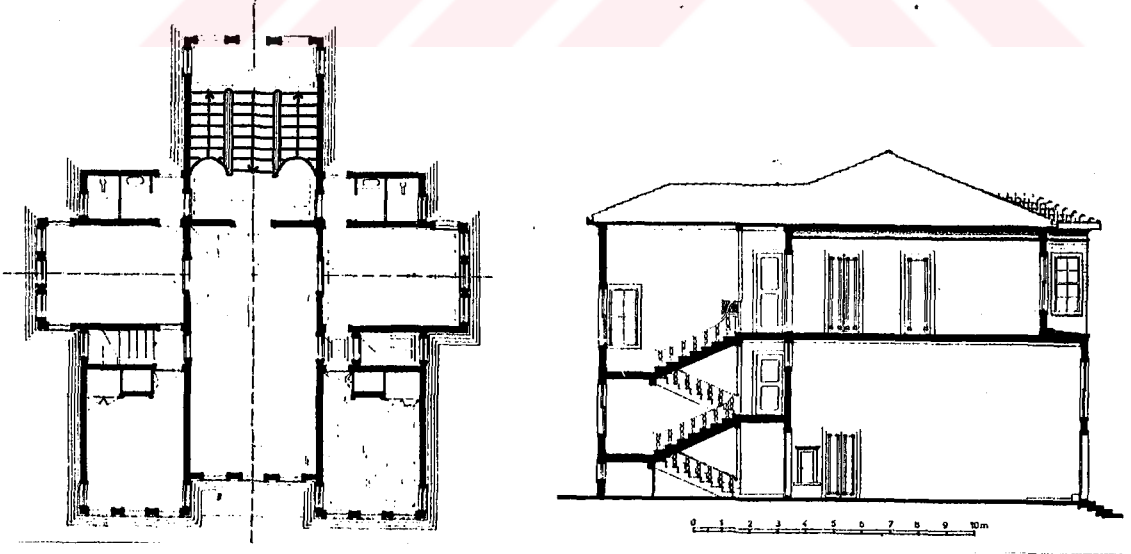
- YANDAN MERDİVENLİ
"T." SOFALI PLAN
- Orta küçük oda sofaya katılabilir
 - Kat planları aynıdır.

Şekil 2.3. Yandan merdivenli konut tipleri (Ekinci 1985)

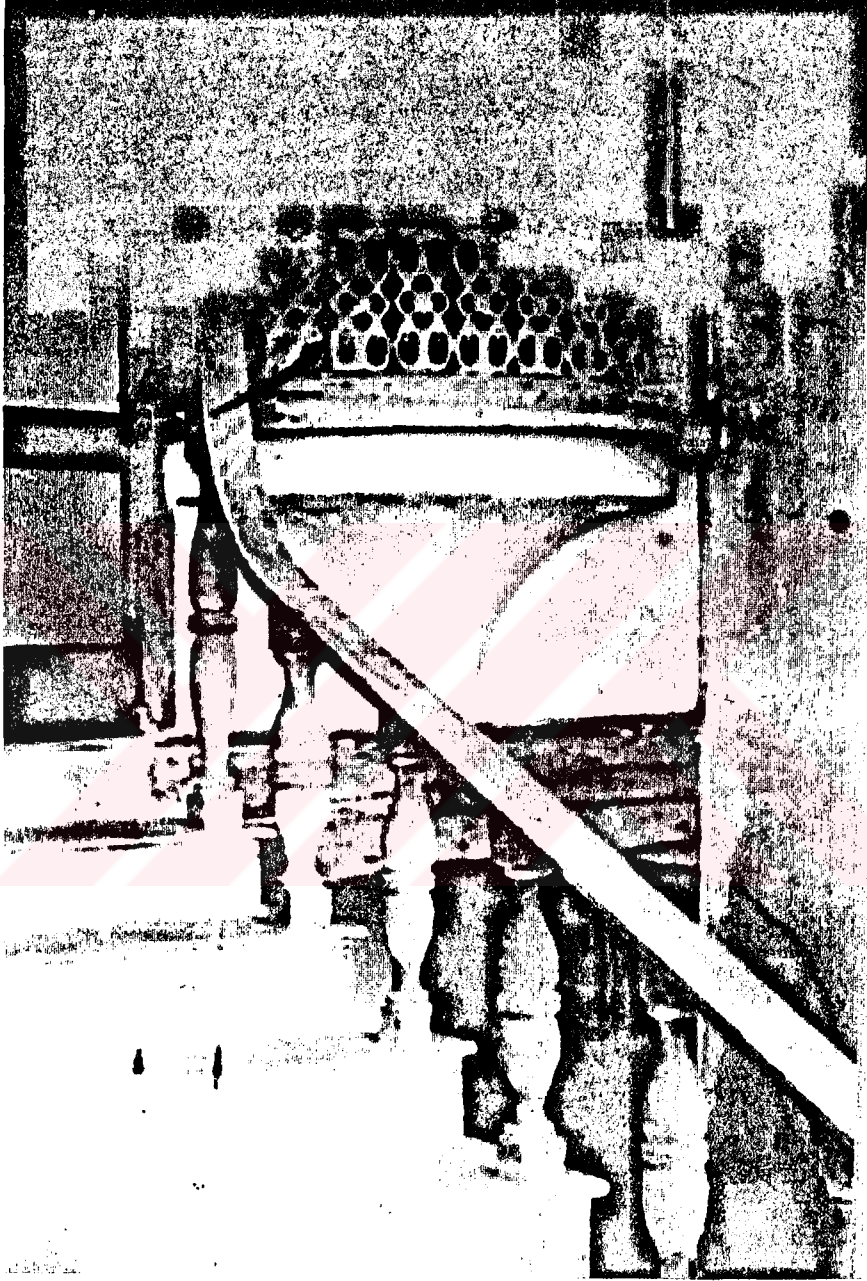
2.2. Geleneksel Türk Konutunda Merdivenin Estetik Yönü

Türk Konutu, son gelişmesinde büyük bir sadeliğe bürünmüştür. Bu sadelik şüphesiz Konutun merdivenlerine de yansımıştır. Fakat yine de günümüzde uygulanan merdivenlere göre oldukça gösterişli merdivenler yapılmıştır.

19.yüzyılda İstanbul'da inşa edilmiş Agah Efendi Konağında, sofa ekseni büyük merdiven ile uzatılmıştır (Şekil 2,4). İç mimari son derece sadedir. Konutun en muhteşem yeri merdivenidir. Plandaki dışa taşırılmış yeri zaten böyle olmasına hazırlık sayılabilir. Üç kat esasına dayanan, deseni kattan kata gidiş gelişleri ve en yukarıda yüksek tavanın altına ulaşmasıyla çıkışı zevkli bir olay haline sokmaktadır. En yukarıdaki çifte balkonları da merdiveni güzel bir şekilde bitirmektedir (Fotoğraf 2.1) (Eldem 1984).

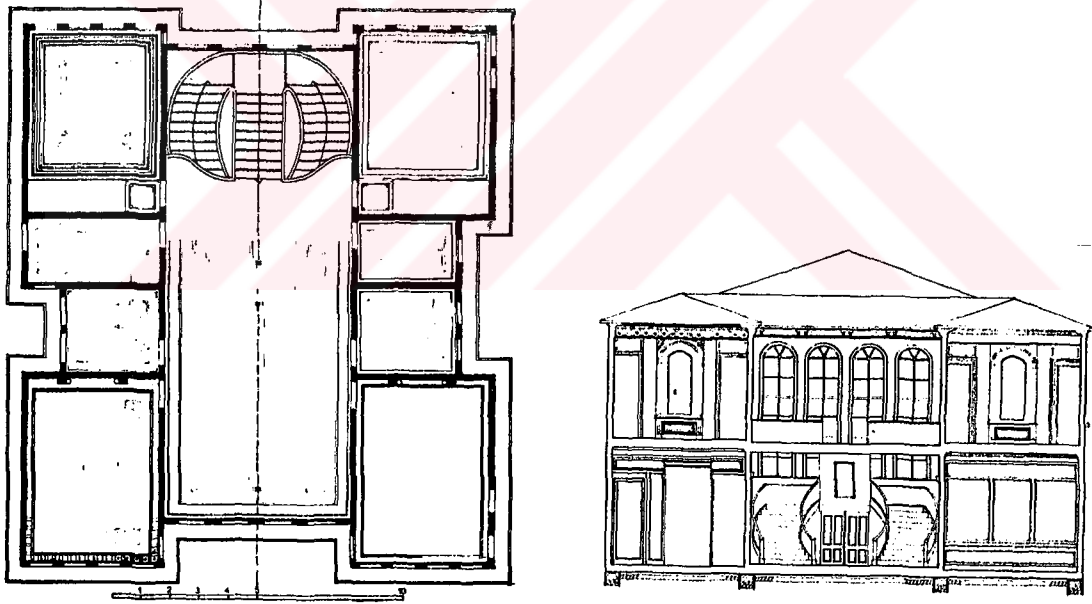

Şekil 2.4. Agah Efendi konağı üst kat planı ve kesiti
(Eldem 1984)

Fotoğraf 2.1. Agah Efendi Konağı merdiveni (Eldem 1984)

İstanbul Kandilli'de 19.yüzyılda inşa edilmiş olan Kont Ostorog yalısında, merdiven üç kollu olarak düzenlenmiştir. Sofanın bütün bahçe cephesini kaplar durumdadır (Şekil 2.5). Ara sahanlık hizasında büyük pencereler açılarak, merdivenden çıkarken bahçenin algılanması sağlanmıştır. Ayrıca bu pencerelerden içeri giren ışıkla merdivenin sofadan görünümüne de güzel bir perspektif kazandırılmıştır (Fotoğraf 2.2).

Şekil 2.5. Kont Ostorog yalısı üst kat planı ve kesiti
(Eldem 1984)

Fotoğraf 2.2. Kont Ostrorog Yalısı merdiveni (Eldem 1984)

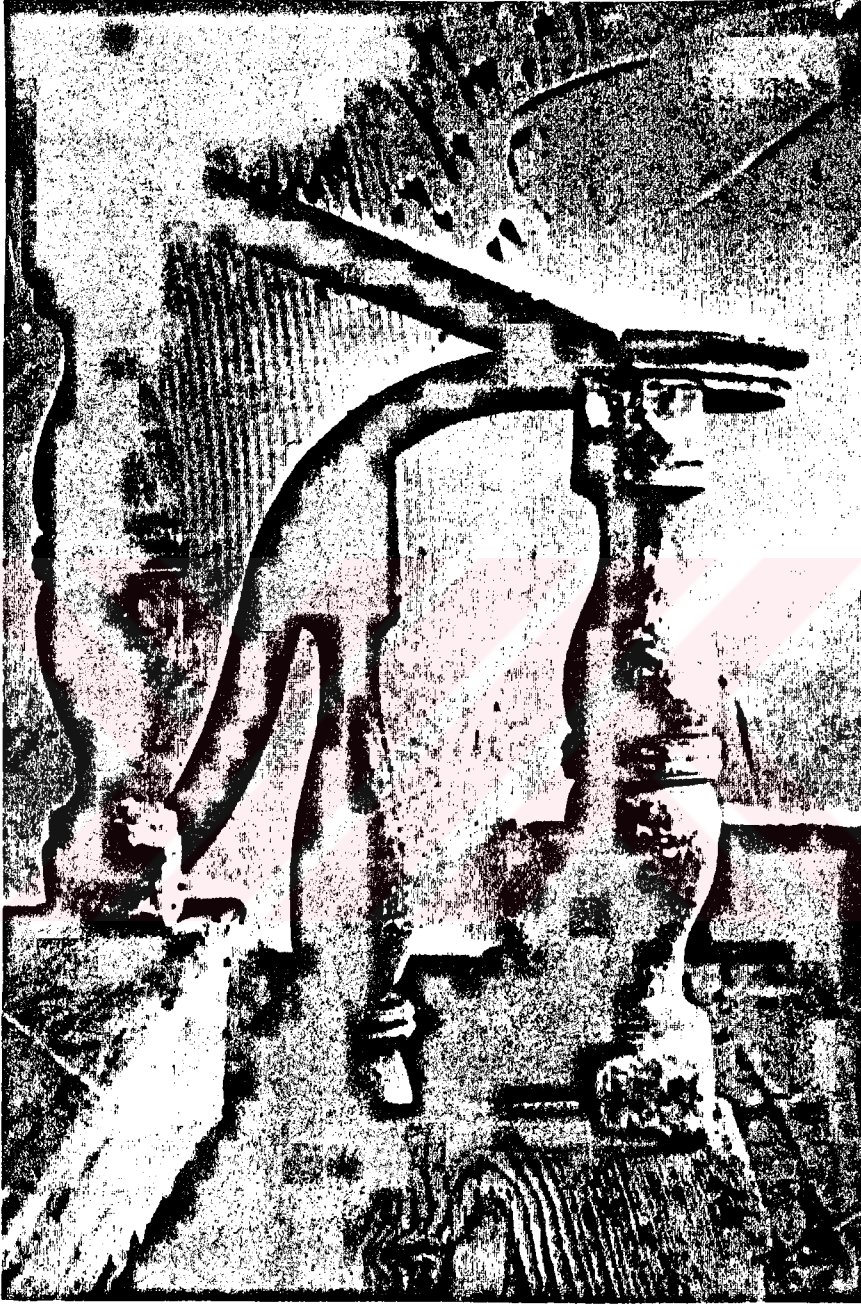
2.3. Geleneksel Türk Konutu Merdiveninde Malzeme ve Ana Detay Özellikleri

Geleneksel konutların merdivenlerinde kullanılan malzeme ahşaptır.

Korkuluklarda geniş küpeşteler uygulanmıştır. Korkuluk ayaklarında ise çeşitli motifler kullanılmıştır.

Agah Efendi Konağı merdivenlerinin korkulukları, seyrek aralı baba ve geniş küpeşteli olarak uygulanmıştır (Fotoğraf 2.3).

Kont Ostrorog Yalısında oldukça gösterişli bir merdiven uygulanmıştır. Ara sahanlık köşeleri yuvarlatılmıştır. Korkuluklarda da gösterişli motifler yapılmıştır (Fotoğraf 2.4).

Fotoğraf 2.3. Agah Efendi konağı merdiven korkuluğu
(Eldem 1984)

Fotoğraf 2.4. Kont Ostrorog Yalısı Merdiveni (Eldem 1984)

BÖLÜM 3 - EDİRNE KALEİÇİ GELENEKSEL KONUTLARI ÖRNEĞİNDE MERDİVEN

Edirne kentinin en eski yerleşim yeri ve kentin tarihi çekirdeğini oluşturan Kaleiçi'nde yer alan tarihsel konutların tümünün inşa edilişi yüzyılımız başlarına tarihlenmektedir. 1903 yılında yerleşimin tümüyle bozulmasına neden olan Kaleiçi yangınından sonra yapılan imar planına göre inşa edilen bu konutlar yörede yaşamış olan azınlıkların konutlarıdır. Fransız uzmanlar tarafından yapılan ve 1908 yılında tamamlanan Kaleiçi İmar Planı eski mülkiyet durumu gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Bu plana göre inşa edilen Kaleiçi konutları, Rum Ermeni, Yahudi ve Bulgar ustalar tarafından yine bu grupların kullanımı için tasarlanmıştır. Konutların azınlık ustaları tarafından inşa edilmiş oldukları gerek kitabelerinden gerekse tasarım karakterlerinden anlaşılabilir.

Kaleiçi konutlarının inşa edildiği yıllarda İstanbul'da da yapı ustalarının büyük bir çoğunluğu Rum, Ermeni, Yahudi ve Bulgar ustalar oluşturmaktadır. Bu açıdan ele alındığında İstanbul'a yakın ve önemli bir kent olan Edirne'de azınlık ustaların, yine azınlıklar için konut tasarlamış olmalarının rastlantısal olmadığı görülmektedir. Ustalar Bulgar olsun Rum olsun Türk meslektaşları ile çalışarak titizlikle Osmanlı konut mimarisini devam ettirmişlerdir (Eldem 1984).

Edirne Kaleiçi Geleneksel Konutları, bitişik

düzende, arka bahçeli ve dar yan bahçeli olarak düzenlenmiştir. Konutların çoğunluğu bodrum üzeri 1 yada 2 katlıdır. Bazı konutlarda ek olarak cihannüma katı düzenlenmiştir. Her tarafı seyredabilmek üzere bazı konut çatılarının üstünde yapılan oda veya teras cihannüma olarak adlandırılmıştır. Yığma yapı tekniği ile inşa edilmiş olan konutlarda kullanılan yapı malzemesi, bodrumlarda taş, üst katlarda ise ahşaptır.

İki ana plan şemasına göre tasarlanmış olan Kaleiçi Geleneksel Konutlarında, parsel boyutlarına bağımlı olarak, odalar sofanın bir yada iki yanında düzenlenmiştir (Kepsutlu 1989).

3.1. Kaleiçi Geleneksel Konutunda Merdivenin Plandaki Yeri

Kaleiçi Geleneksel Konutlarında Merdivenin plandaki yeri, dış merdivenler ve iç merdivenler olarak ayrılarak incelendiğinde;

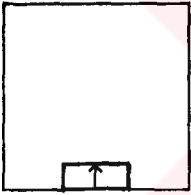
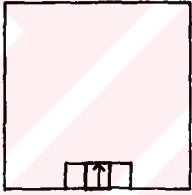
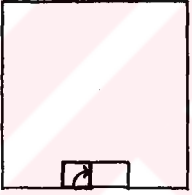
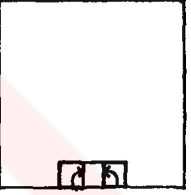
3.1.1. Dış Merdivenlerin Plandaki Yeri

Kaleiçi Geleneksel konutlarının hemen tümüne sokaktan direkt olarak girilmektedir. Sokak kodundan bodrum üzerine dek yükseltile ana giriş kapısı, tüm konutlarda, planda bir sahanlıkla içeri çekilmiş ve bu sahanlığa ulaşmak üzere dışarıdan merdiven düzenlenmiştir. Giriş sahanlığı planda, 1,20 m. ila 1.50 m. arasında içeri çekilmiş, sokak kodundan da 1.20 m. ila 1.75 m. arasında yükseltilemiştir (Fotoğraf 3.1).

Fotoğraf 3.1. Kaleiçi Geleneksel Konutlarından bir örnek

47 adet Kaleiçi Geleneksel Konutlarının dış merdivenleri incelenmiştir. Dış merdivenlerin plandaki yeri 4 şekilde düzenlenmiştir. Tüm giriş nişini kaplayan dış merdivenli konutlar 8 adet, giriş nişinin ortasında düzenlenmiş dış merdivenli konutlar 7 adet, giriş nişinin bir tarafında düzenlenmiş dış merdivenli konutlar 28 adet, giriş nişinin iki tarafında simetrik olarak düzenlenmiş dış merdivenli konutlar 4 adet saptanmıştır (Şekil 3.1).

bütün merdiven	ortada merdiven	tek yanda merdiven	iki yanda merdiven
			
8 adet	7 adet	28 adet	4 adet

Şekil 3.1. Kaleiçi Geleneksel Konutlarında dış merdivenin plandaki yeri.

Konutlarda bodrum ile bağlantı, genellikle dışarıdan, bahçeden bir kapı açılarak sağlanmıştır. Bodruma inen merdivenler çok yüksek rıhtlı, detaysız ve korkuliksuzdur. Bodrum merdivenleri, incelemeye değer bulunmadığından bu çalışmada ele alınmamıştır.

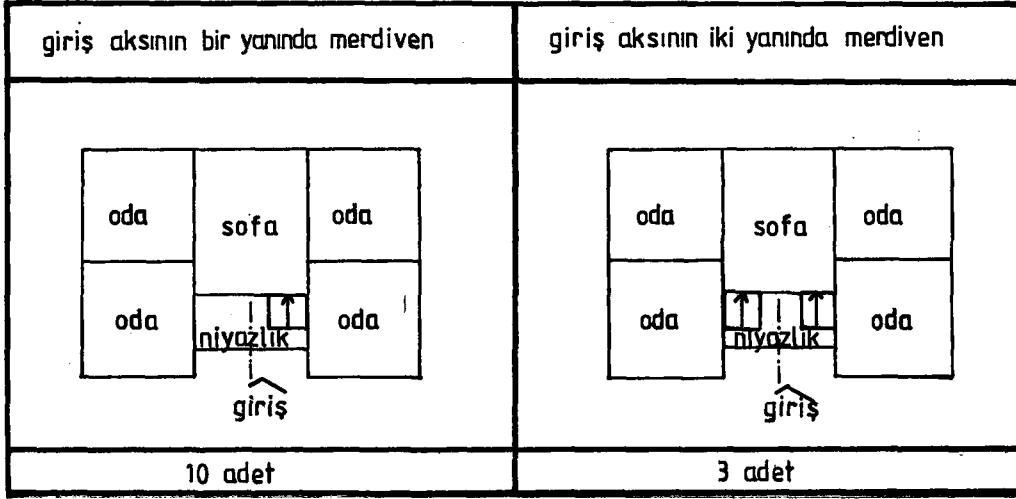
3.2.2. İç Merdivenin Plandaki Yeri

Edirne Kaleiçi'nde 66 adet Geleneksel konutun iç merdivenleri incelenmiştir.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarında iç merdivenler sofada düzenlenmiştir.

İç merdivenleri incelenen 66 adet Kaleiçi Geleneksel Konutlarının 13 adedi bodrum üzeri 1 katlıdır. Bu konutlarda giriş kapısı, geleneklerimizde bulunan ayakkabı çıkarma adetinden kaynaklanarak oluşturulmuş "niyazlık" adı verilen bir bölüme açılmaktadır (Osman 1976). Bu bölüm iki katlı konutlarda da bulunmaktadır.

Bodrum üzeri bir katlı Kaleiçi Geleneksel Konutlarında niyazlık bölümünden sofaya çıkan merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenlerin rıht adetleri, konutların girişlerinin sokak kodu ile aynı seviyede veya daha yüksekte olmasına göre değişmektedir. Sofaya tek kol olarak çıkan bu merdivenler giriş kapısına göre sağda veya solda bir adet veya her iki yanda simetrik olarak belirlenmiştir (Şekil 3.2). Merdivenleri, simetrik olarak uygulanmış konutların adedi 3, sağda veya solda bir adet merdiven uygulanmış konutların adedi 10 olarak belirlenmiştir.

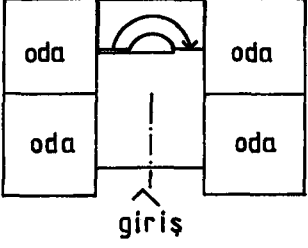
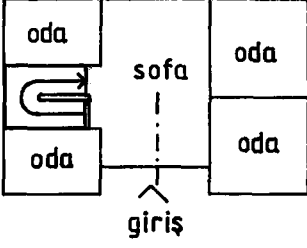
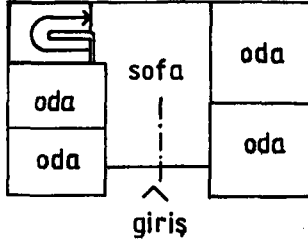

Şekil 3.2. Bodrum + 1 katlı konut merdivenlerinin plandaki yeri.

İncelenen 66 adet Kaleiçi Geleneksel Konutundan 53 adedi bodrum üzeri iki katlı ve bodrum üzeri 1 veya 2 katlı ve cihannümalı konut tipindedir. Bu tip konutların merdivenleri, genelde gösterişten uzaktır. Planlamada kullanıcının kolaylıkla ulaşabileceği yerlerde düzenlenmişlerdir. Planda dışı yansınamakta ve sokak cephelerinde de yer almamaktadırlar.

Konutların taban alanı ile merdiven evi alanı oranlandığında, merdiven evi konutun taban alanının %10'nu kaplandığı saptanmıştır.

Merdivenin plan içindeki konumu üzerine iki ayrı planlama biçimi uygulanmıştır. Bunlar giriş aksında ve giriş aksının sağında veya solunda olarak düzenlenmiştir. Giriş aksının sağında veya solunda uygulanmış düzenleme biçimi de, odalar arasında veya oda sırası sonunda olmak üzere iki şekilde uygulanmıştır (Şekil 3.3).

giriş aksında	giriş aksının bir yanında	
	odalar arasında	oda sırası sonunda
		
28 adet	13 adet	12 adet

Şekil 3.3. Bodrum + 2 katlı konut merdivenlerinin plandaki yeri.

Konutların plan şemaları değişse bile merdivenin plan içindeki konumları değişmemektedir.

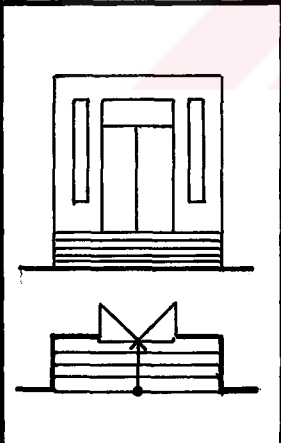
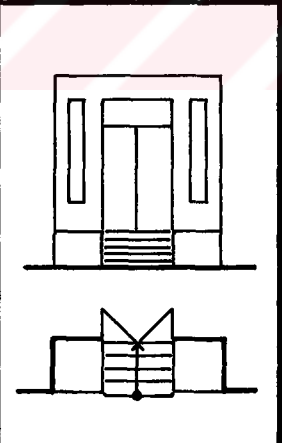
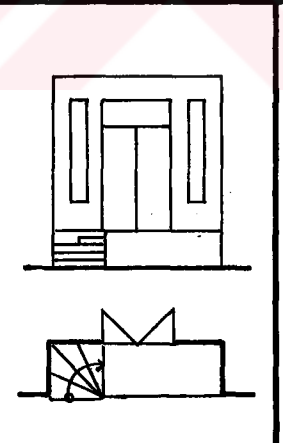
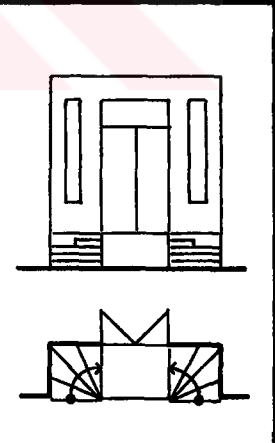
Sofada düzenlenmiş oldukları daha öncede belirtilen merdivenler, bazı konutlarda camlı kapılarla bölünerek özel bir merdiven sofası oluşturulmuştur (Eldem 1984).

3.2- Kaleiçi Geleneksel Konutunda Merdiven Formları

Kaleiçi Geleneksel Konutunda merdiven formlarını incelerken dış merdiven formları ve iç merdiven formları olarak 2 bölüme ayrılmıştır.

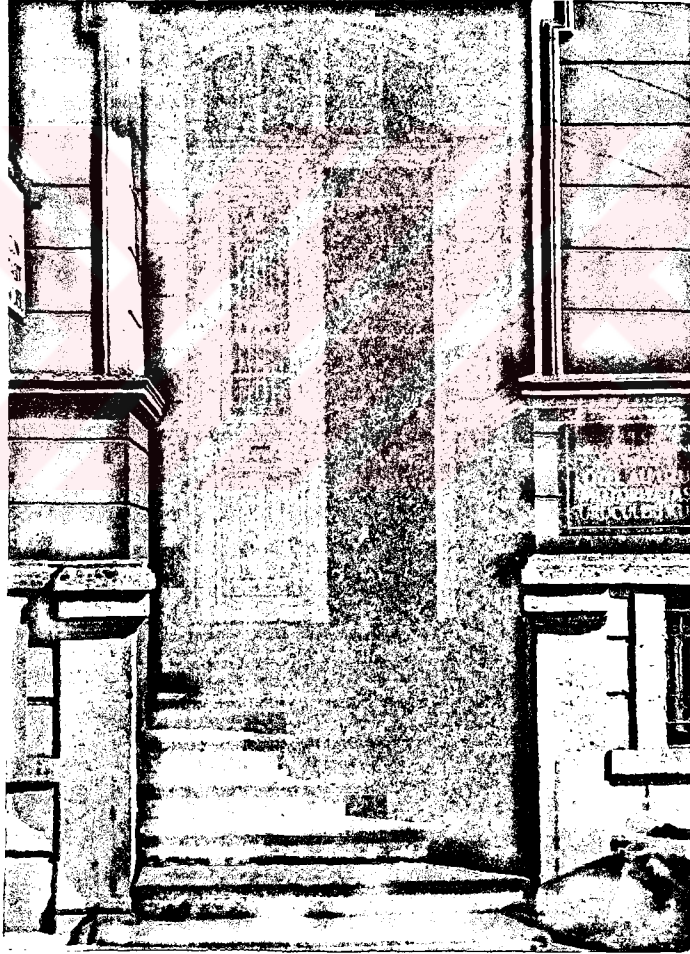
3.2.1- Dış Merdiven Formları

Kaleiçi Geleneksel konutlarında dış merdiven formları, dikdörtgen basamaklı dış merdivenli konutlar ve yamuk basamaklı dış merdivenli konutlar olarak iki şekilde uygulanmıştır. Bunlar, kendi içlerinde de iki tipe ayrılmaktadır (Şekil 3.4).

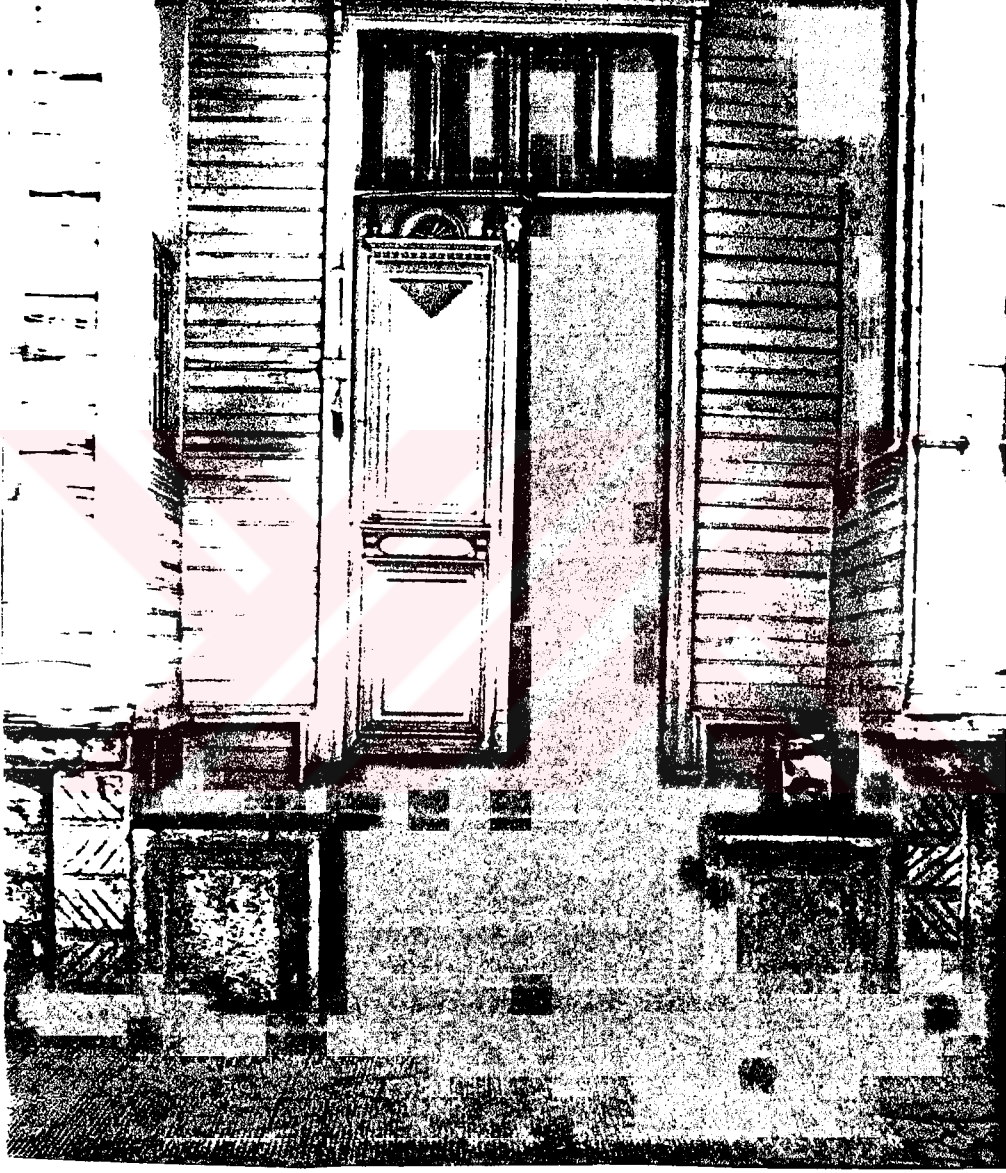
dikdörtgen basamaklı		yamuk basamaklı	
bütün merdiven	ortada merdiven	tek yanda merdiven	iki yanda merdiven
			

Şekil 3.4. Dış merdiven formları.

Dikdörtgen basamaklardan oluşmuş ve tüm giriş nişini kaplayan dış merdivenli konutlar (Fotoğraf 3.2), dikdörtgen basamaklardan oluşmuş giriş nişinin ortasında düzenlenmiş iki yanı sahanlıklı dış merdivenli konutlar (Fotoğraf 3.3), yamuk basamaklardan oluşmuş giriş nişinin bir tarafında yer alıp sahanlığa ulaşan dış merdivenli konutlar (Fotoğraf 3.4), yine yamuk basamaklardan oluşmuş giriş nişinin iki yanında düzenlenmiş olup bir sahanlığa ulaşan dış merdivenli konutlar (Fotoğraf 3.5,6).

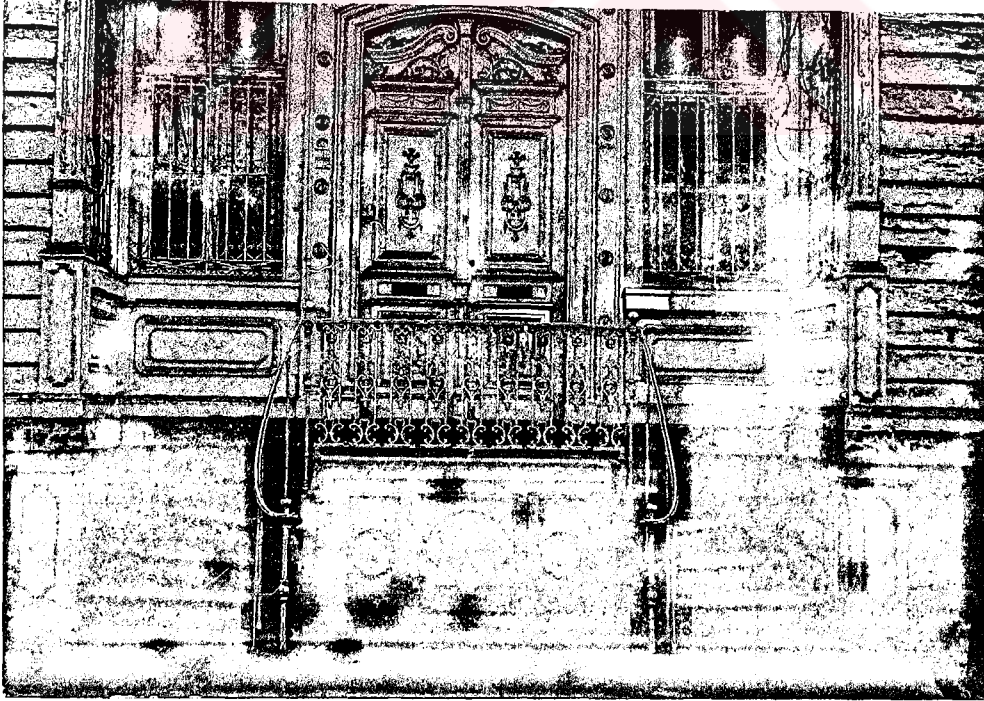
Fotoğraf 3.2. Dikdörtgen basamaklı, tüm giriş nişini kaplayan dış merdiven.

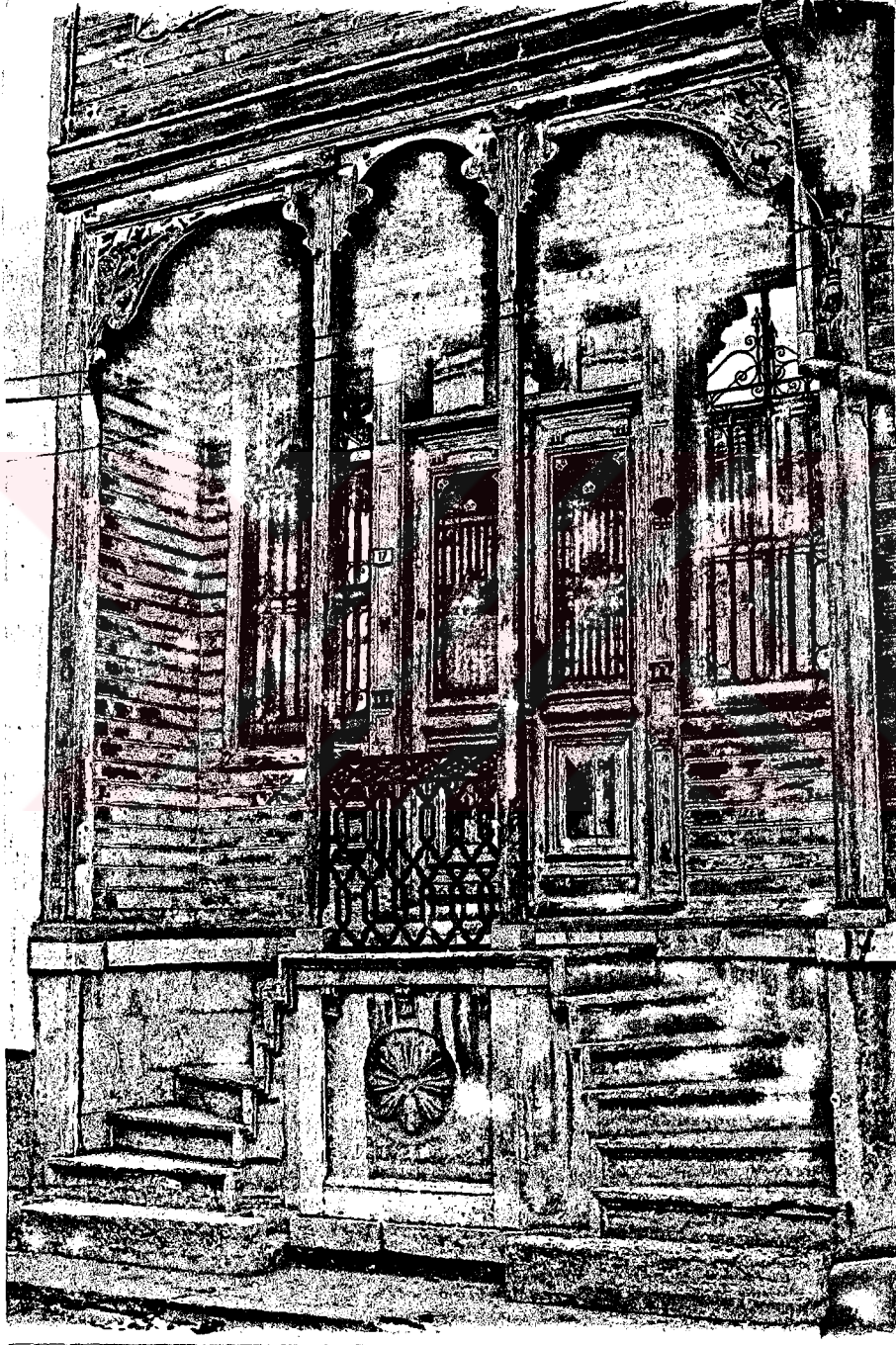
Fotoğraf 3.3. Dikdörtgen basamaklı iki yanı sahanlıklı dış merdiven.

Fotoğraf 3.4. Yamuk basamaklı giriş nişinin bir tarafında düzenlenmiş dış merdiven

Fotoğraf 3.5. Yamuk basamaklı giriş nişinin iki tarafında düzenlenmiş dış merdiven

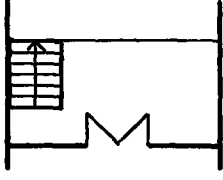
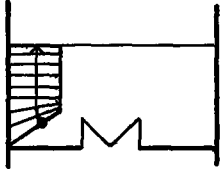
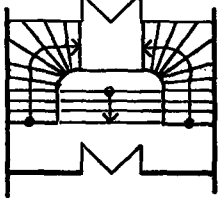
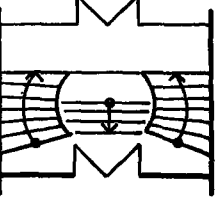

Fotoğraf 3.6. Yamuk basamaklı giriş nişinin iki tarafında düzenlenmiş dış merdiven

3.2.2. İç Merdiven Formları

Kaleiçi Geleneksel Konutlarının bodrum üzeri 1 katlı olan tiplerinde merdiven formları 4 şekilde uygulanmıştır (Şekil 3.5). Bu tip konutların merdivenleri, niyazlık bölümünden sofaya tek kol olarak ve buradaki kot farkına göre değişik (6-10) riht adedi ile çıkılmaktadır.

Giriş aksının sağında veya solunda dikdörtgen basamaklı olarak uygulanmış merdivenlere sahip 7 adet konut (Fotoğraf 3.7), yine giriş aksının sağında veya solunda karma basamaklı merdivenlere sahip 3 adet konut (Fotoğraf 3.8), giriş aksının sağında ve solunda simetrik olarak uygulanmış yamuk basamaklı merdivenlere sahip 1 adet konut (Fotoğraf 3.9), yine giriş aksının sağında ve solunda simetrik olarak uygulanmış karma basamaklı merdivenlere sahip 2 adet konut saptanmıştır (Fotoğraf 3.10).

dikdörtgen basamak	karma basamak		yamuk basamak
giriş aksının bir yanında		giriş aksının iki yanında	
			
7 adet	3 adet	2 adet	1 adet

Şekil 3.5. Bodrum + 1 katlı konutlarda iç merdiven formları

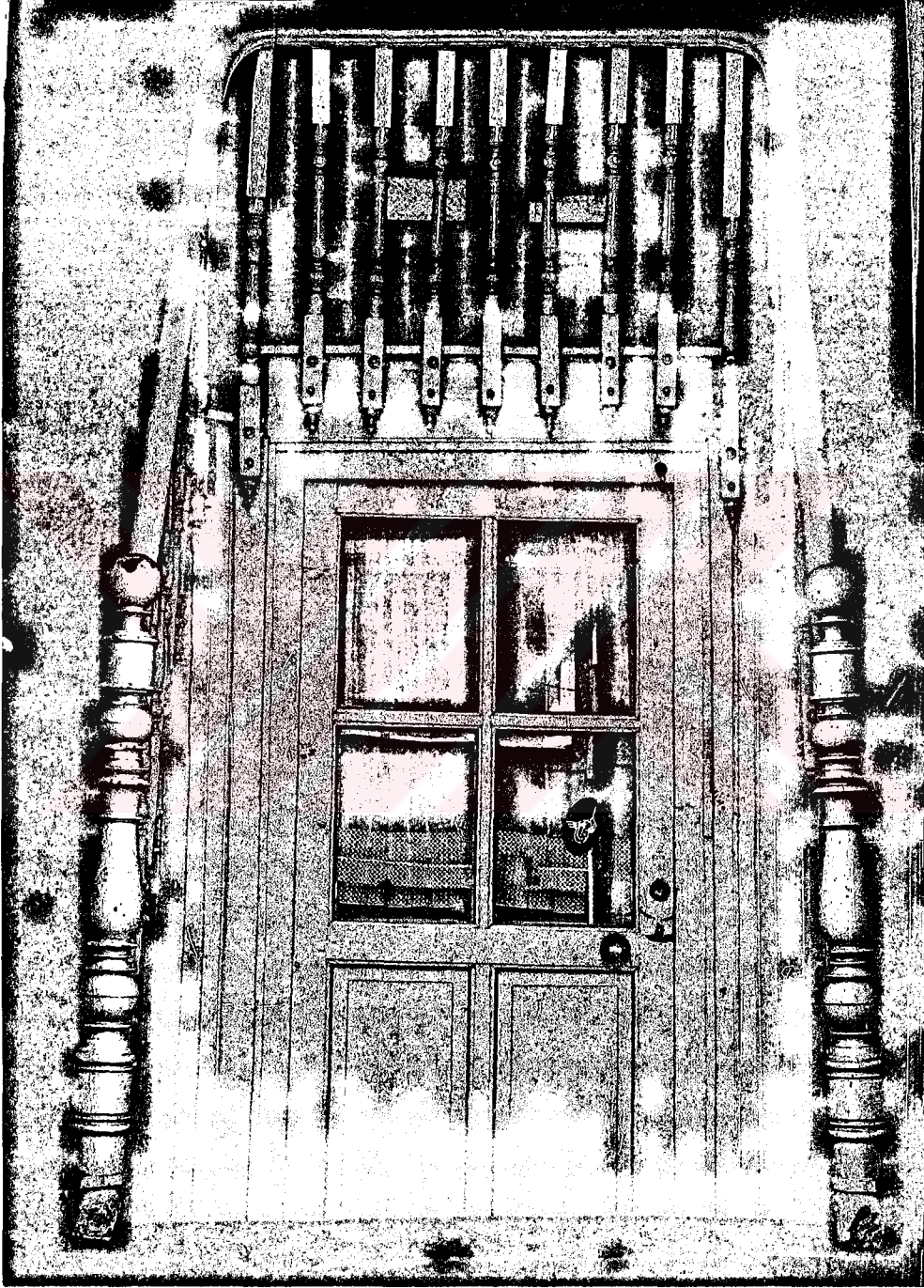
Fotoğraf 3.7. Dikdörtgen basamaklı giriş aksının bir tarafında düzenlenmiş bodrum + I katlı konut merdiveni.

Fotoğraf 3.8. Karma basamaklı giriş aksının bir tarafında düzenlenmiş bodrum + 1 katlı konut merdiveni

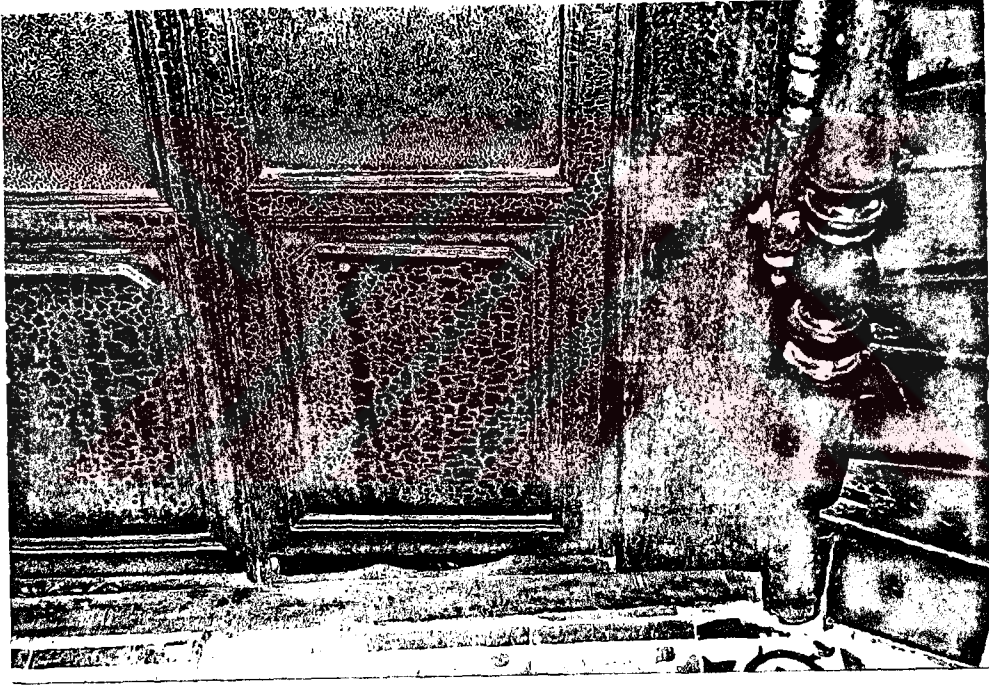

Fotoğraf 3.9. Yamuk basamaklı giriş aksının iki tarafında düzenlenmiş bodrum + 1 katlı konut merdiveni.

Fotoğraf 3.10. Karma basamaklı giriş aksının iki tarafında düzenlenmiş bodrum + 1 katlı konut merdiveni

Giriş aksının sağında ve solunda simetrik olarak uygulanmış merdivenlerde ayrıca niyazlıktan sofaya çıkan iki kolun arasında 3 ila 5 adet arasında değişen sayıda dikdörtgen basamaklı, niyazlıktan bodruma inen merdivenler uygulanmıştır (Fotoğraf 3.11).

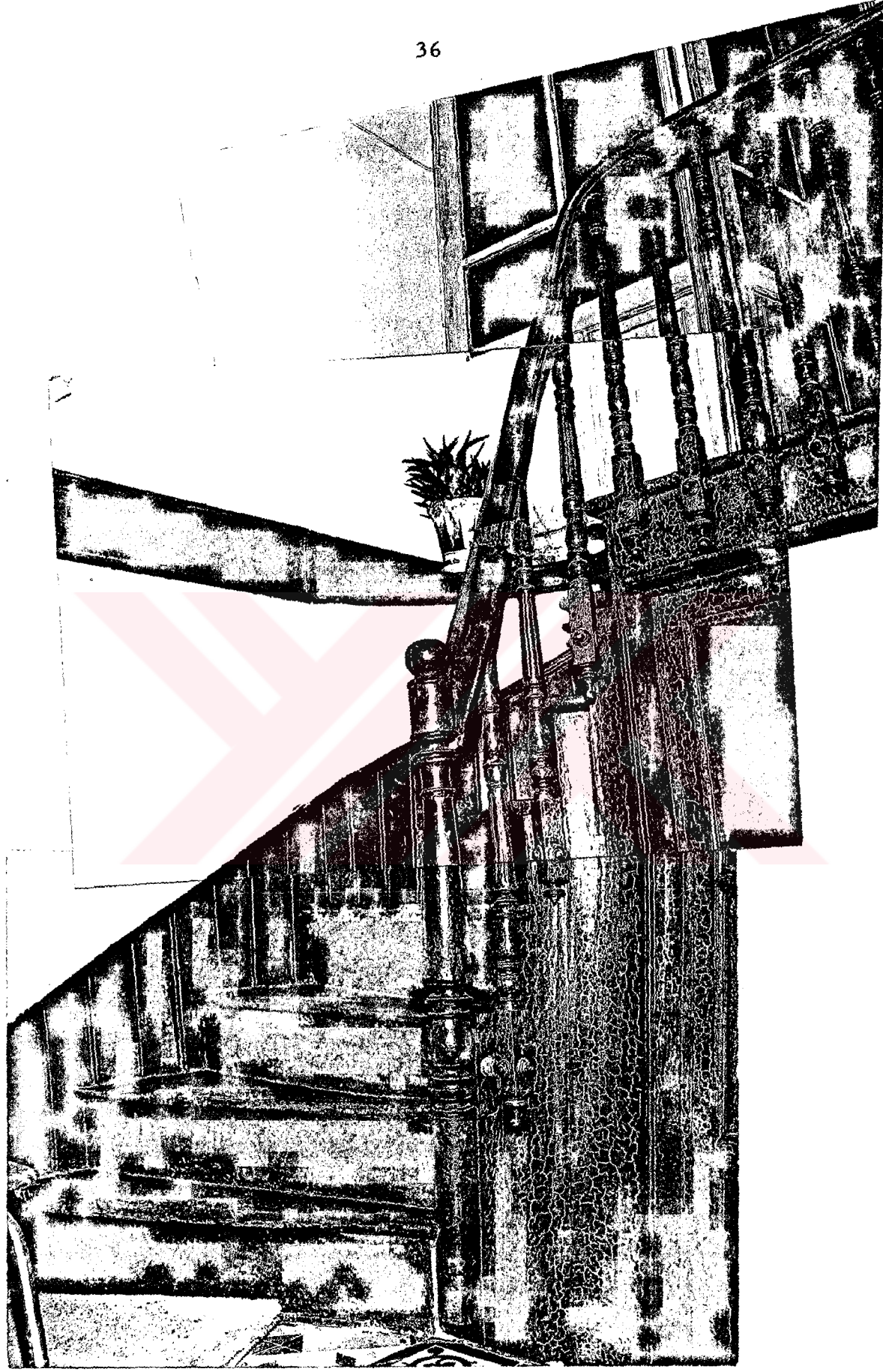

Fotoğraf 3.11. Niyazlıktan bodruma inen merdiven.

Giriş aksının sağında veya solunda uygulanmış örneklerdeki merdivenler direkt olarak sofaya çıkmaktadır. Simetrik olarak uygulanmış örneklerde ise merdivenler bir sahanlığa çıkmaktadır. Bu sahanlık camlı bir bölme ile sofadan ayrılmıştır (Fotoğraf 3.12,13).

Fotoğraf 3.12. Direkt olarak sofaya çıkan merdiven

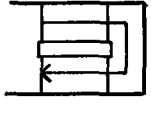

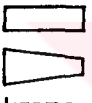
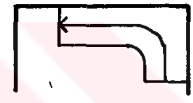
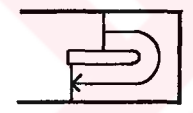
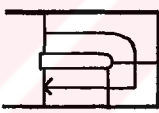
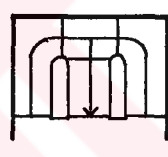

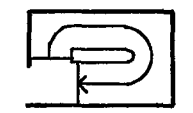
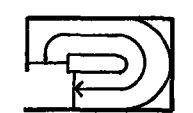

Fotoğraf 3.13. Camlı bölme ile sofadan ayrılmış merdiven

Kaleiçi'nde 53 adet bodrum üzeri iki katlı ve bodrum üzeri 1 veya 2 katlı ve cihannümali Geleneksel Konutun merdivenleri incelenmiştir. Bu tip konutlarda uygulanmış olan 11 adet merdiven formu "Tablo 3.1" de gösterilmiştir.

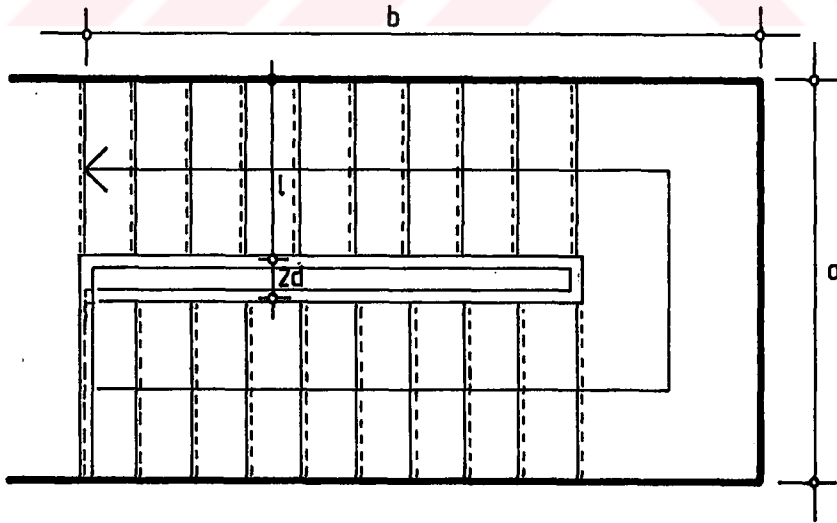
Tablo 3.1. İki katlı konutlarda iç merdiven formları.

basamak şekli	kol adedi					
	1	tip	2	tip	3	tip
 dikdörtgen				A		
 yamuk		B				
 karma		C				
		D		E		F
		G				
		H				
		I				
		K				
		L				

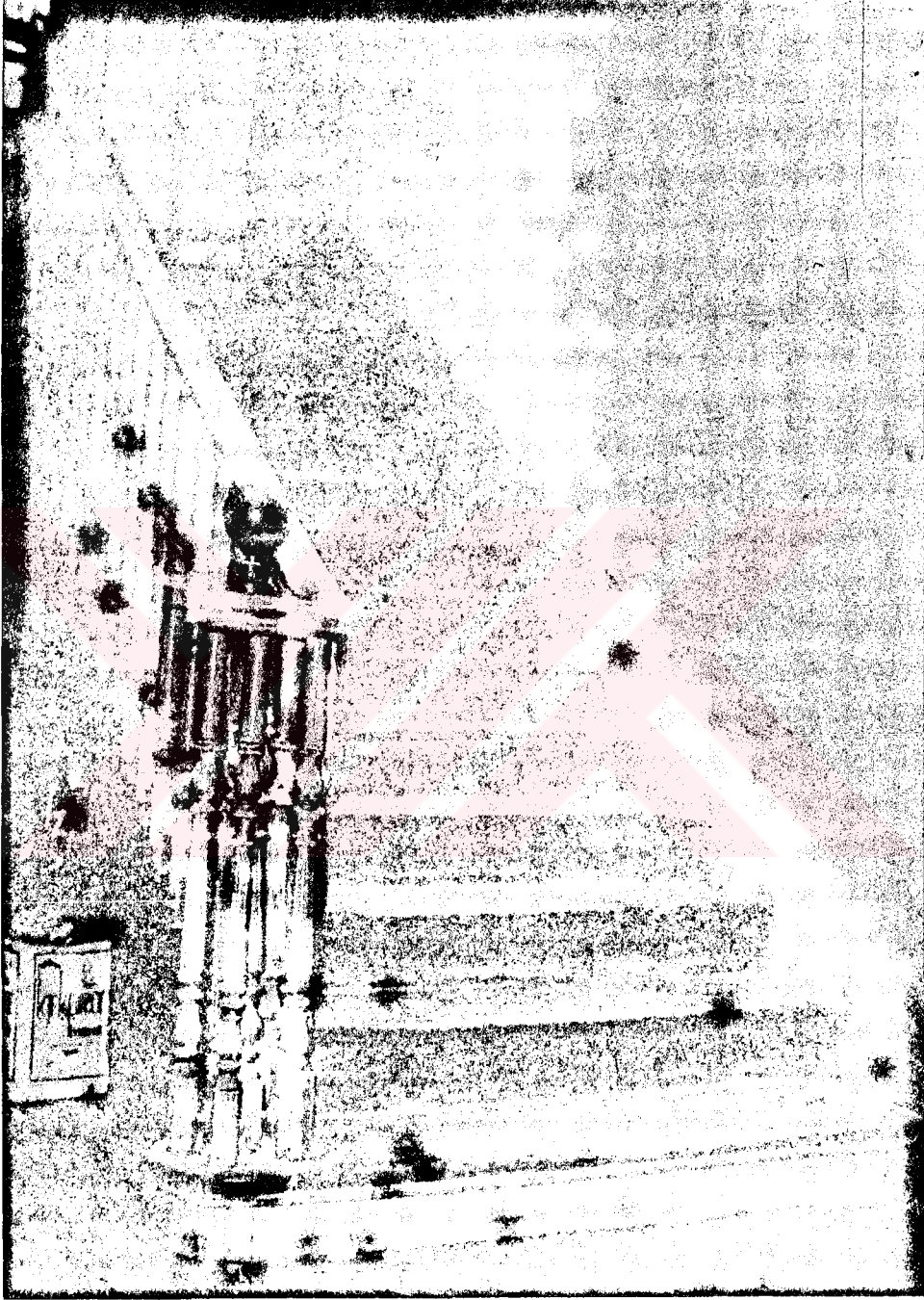
"Tablo 3.1" de sunulan formlar detaylı olarak incelendiğinde;

A Tipi Merdiven Formu

İki kollu, sahanlıklı, dikdörtgen basamaklı bu tip merdivenlere sahip konutlar 3 adet saptanmıştır (Fotoğraf 3.14,15). Merdiven evi ölçüleri, $a=160, 265, 300$ cm., $b=390, 445, 450$ cm.dir. Basamak boyu (l) 80, 120 cm., kova genişliği ($2d$) 25, 60 cm. olarak düzenlenmiş bu merdiven tipinde sahanlık ölçüleri 95x160, 120x265, 120x300 cm.dir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. A tipi merdiven formu.

Fotoğraf 3.14. A tipi merdiven formu örneği.

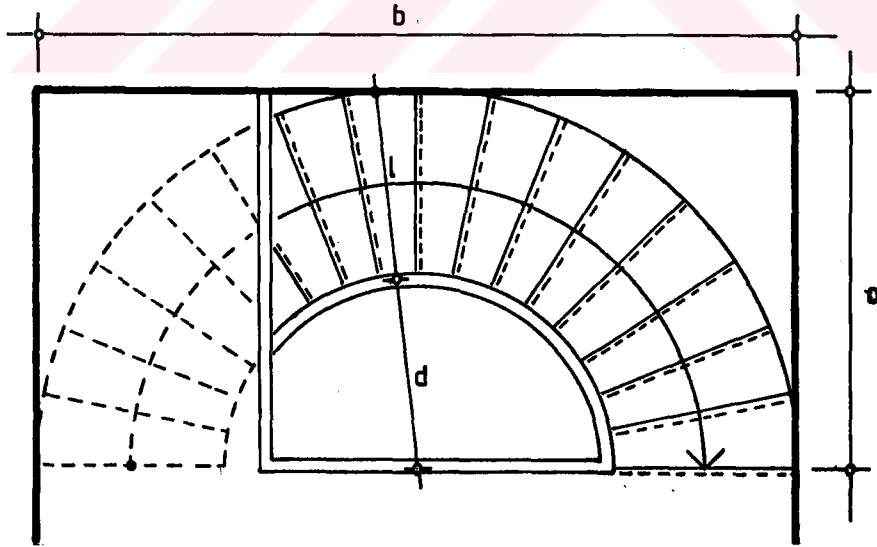

Fotoğraf 3.15. A tipi merdiven formu örneği.

B Tipi Merdiven Formu

Merdiven evi $a=160, 195, 200, 250$ cm., $b=310, 345, 360, 400, 490$ cm. ölçülerinde düzenlenmiş bu tip merdivenlerde köşeler son basamak hizasında yuvarlatılmıştır. Merdiven kolu 180 derecelik bir dönüş sağlamaktadır. Basamak boyu (l) 100, 110, 125 cm., kova genişliği (d) 55, 65, 70, 90, 120 cm. ölçülerinde uygulanmış bu merdiven tipine sahip 5 adet konut saptanmıştır (Şekil 3.7).

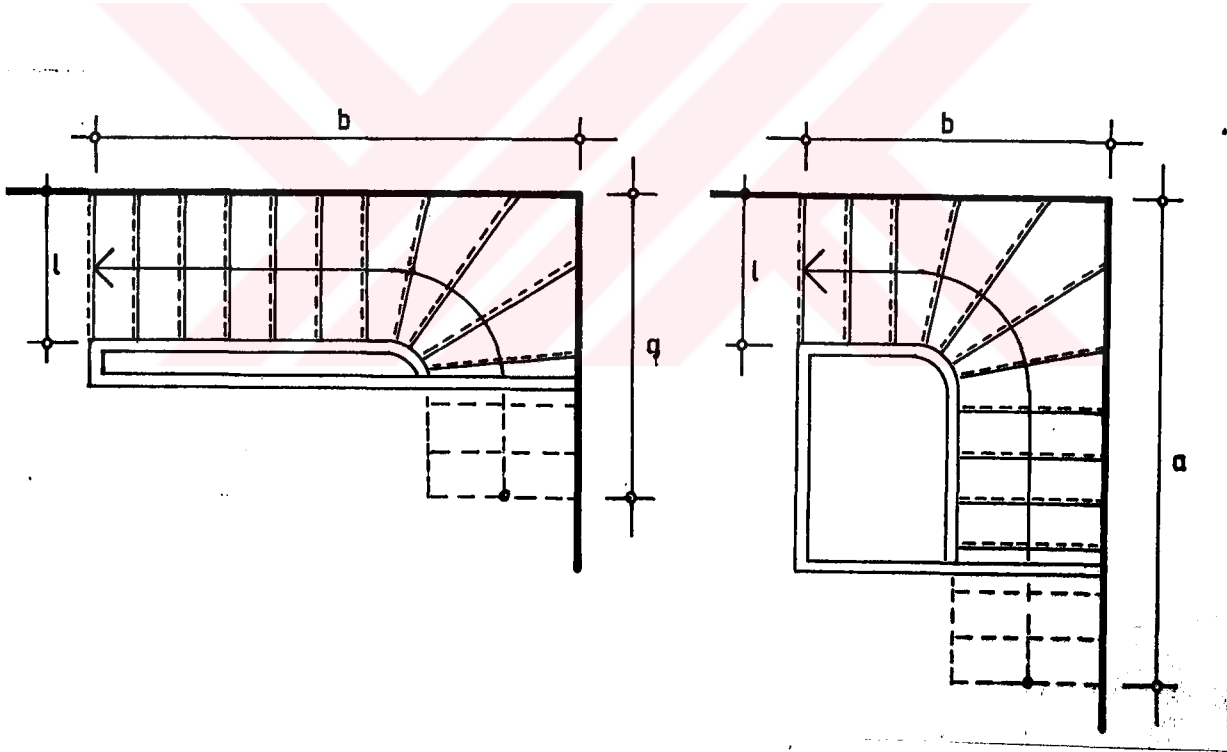
Bu tipe giren merdivenlerden birinde kova kenarı basamak genişlikleri birbirine eşittir. İkisinde ilk ve son basamaklar dikdörtgen diğer basamakların kova kenarı ölçüleri birbirinden farklıdır. Diğer ikisinde ise ilk ve son basamaklar dışındaki basamakların kova kenarı ölçüleri birbirine eşittir.

Şekil 3.7. B tipi merdiven formu.

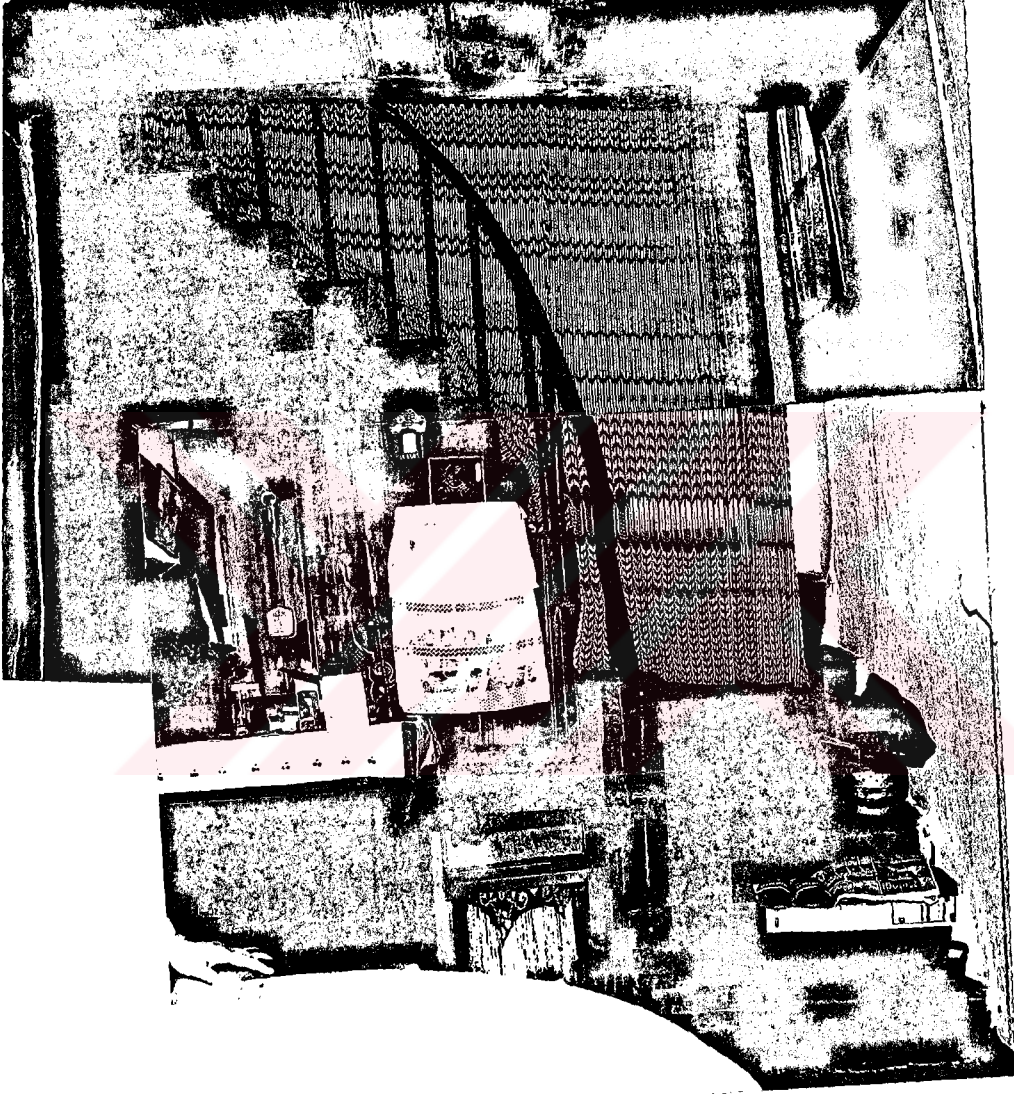
C ve C' Tipi Merdiven Formu

Merdiven kolu 90 derecelik bir dönüş sağlayan bu tip merdivenlerin 3 adedi yamuk basamaklarla başlayıp dikdörtgen basamaklarla bitmektedir (Fotoğraf 3.16). 6 adedi ise dikdörtgen basamaklarla başlayıp yamuk basamaklarla bitmektedir. Merdiven evi ölçüleri C merdiven formunda $a=125, 190, 320$ cm., $b=260, 270, 320$ cm., C' merdiven formunda ise $a=280, 300$ cm., $b=180, 210$ cm. olarak düzenlenmiştir. Basamak boyu (l) 85, 95, 105, 110 cm. dir (Şekil 3.8,9).

Şekil 3.8. C tipi merdiven formu.

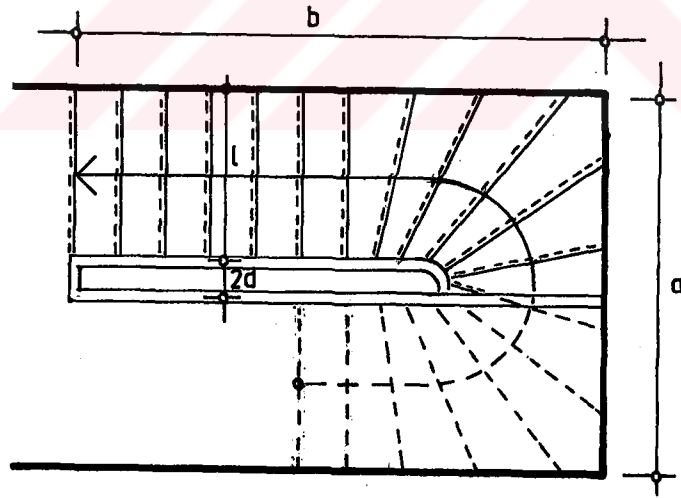
Şekil 3.9. C' tipi merdiven formu.

Fotoğraf 3.16. C tipi merdiven formu örneği.

D Tipi Merdiven Formu

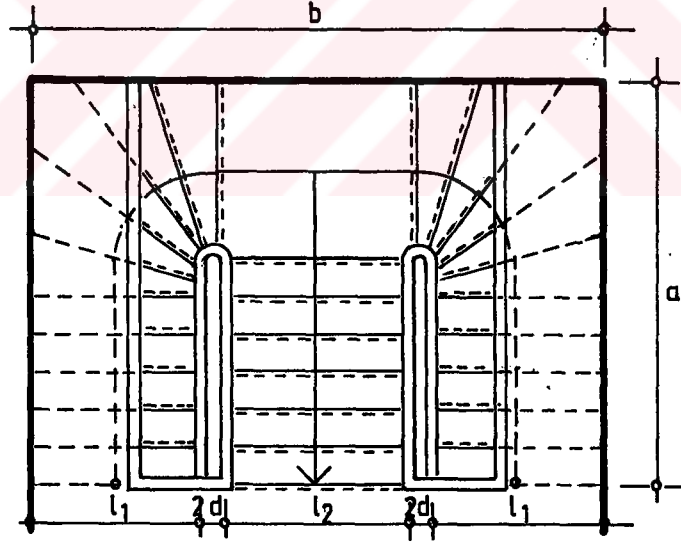
Merdiven evi ölçüleri $a=250, 295, 270, 280, 320$ cm $b=240, 245, 295, 320$ cm. olarak düzenlenmiş bu tip merdivenlerde ilk ve son basamaklar farklı hizalardadır. Bu tip merdivenlerin bazılarında, planda, ilk basamak son basamak hizasına göre geride, bazılarında ise bunun tersi durumundadır. Merdiven kolu 180 derecelik dönüş sağlayan bu tip merdivenli konutlar 7 adettir. Bu tip merdivenlerin üç adedi iç köşeler son basamak hizasında yuvarlatılmıştır. Bu tipe giren merdivenlerin basamak boyu (l) 85, 95, 100, 110, 115 cm., kova genişliği ($2d$) 35, 50, 80, 100, 110 cm. ölçülerinde düzenlenmiştir. Kova kenarı basamak genişlikleri de farklı ölçülerdedir (Şekil 3.10).

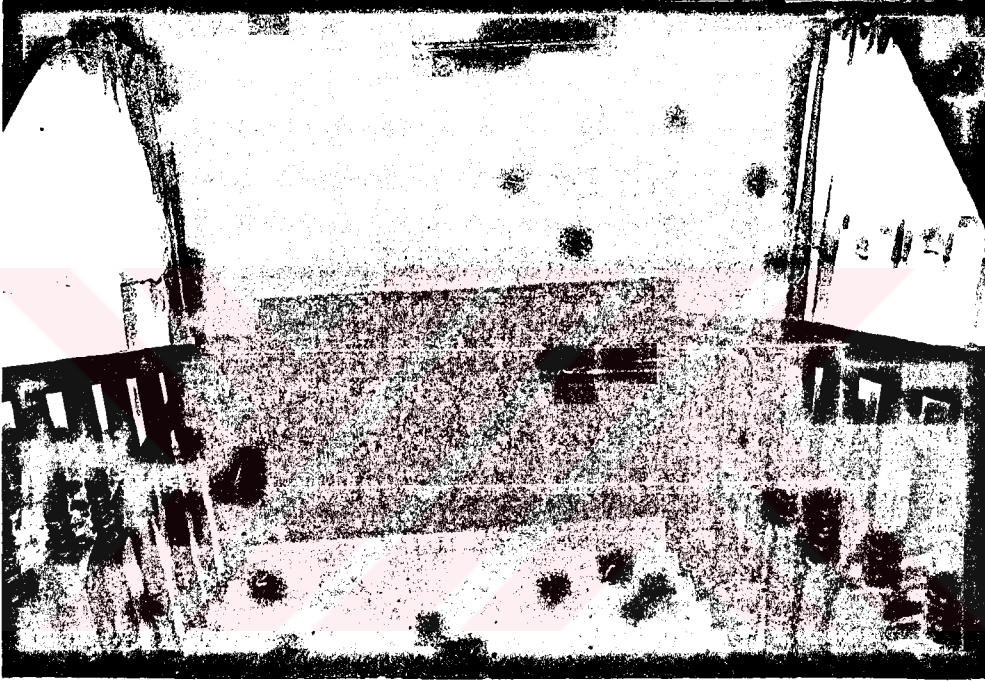
Şekil 3.10. D tipi merdiven formu.

E Tipi Merdiven Formu

Üç kollu, ara sahanlıklı, karma basamaklı bu tip merdivene sahip 1 adet konut saptanmıştır (Fotoğraf 3.17). Merdiven evi ölçüleri, $a=265$ cm., $b=380$ cm.dir. Bu tip merdivende, dikdörtgen basamaklarla başlayıp yamuk basamaklarla ara sahanlığa bağlanan simetrik 2 kol, ortada ise dikdörtgen basamaklı 1 kol bulunmaktadır. Yanlardaki kollarda basamak boyu (l_1) 115 cm., ortadaki kolda ise basamak boyu (l_2) 120 cm.dir. Kova genişliği ($2d$) 15 cm. olarak düzenlenmiş bu tip merdivende ara sahanlık ölçüsü 115x130 cm.dir (Şekil 3.11).

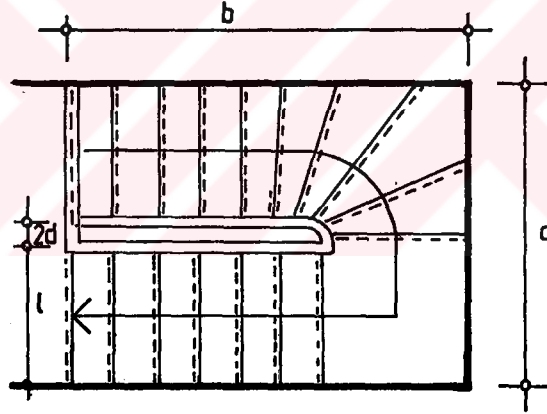
Şekil 3.11. E tipi merdiven formu.

Fotoğraf 3.17. E tipi merdiven formu örneği.

F Tipi Merdiven Formu

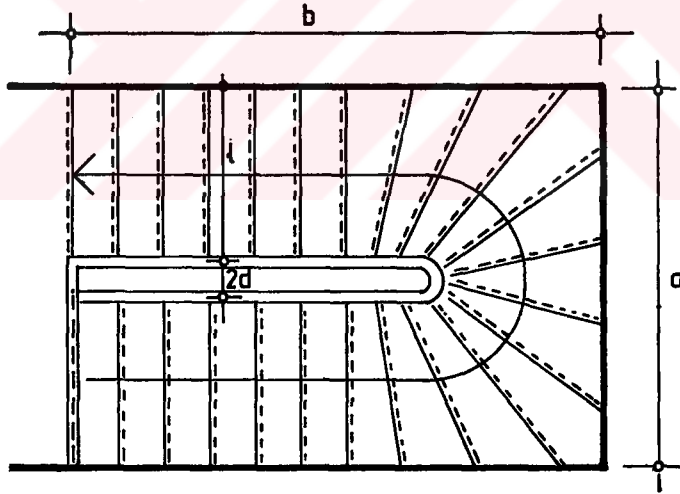
İki kollu, ara sahanlıklı bu merdiven tipinde birinci kol dikdörtgen basamaklarla başlayıp yamuk basamaklarla ara sahanlığa ulaşmaktadır. İkinci kol ise dikdörtgen basamaklardan oluşmaktadır. Merdiven evi, $a=200$ cm., $b=255$ cm. ölçülerinde düzenlenmiştir. Basamak boyu (l) 95 cm., kova genişliği ($2d$) 10 cm, ara sahanlık ölçüsü ise 95×98 cm. olan bu tip merdiven 1 adet konutta saptanmıştır (Şekil 3.12).

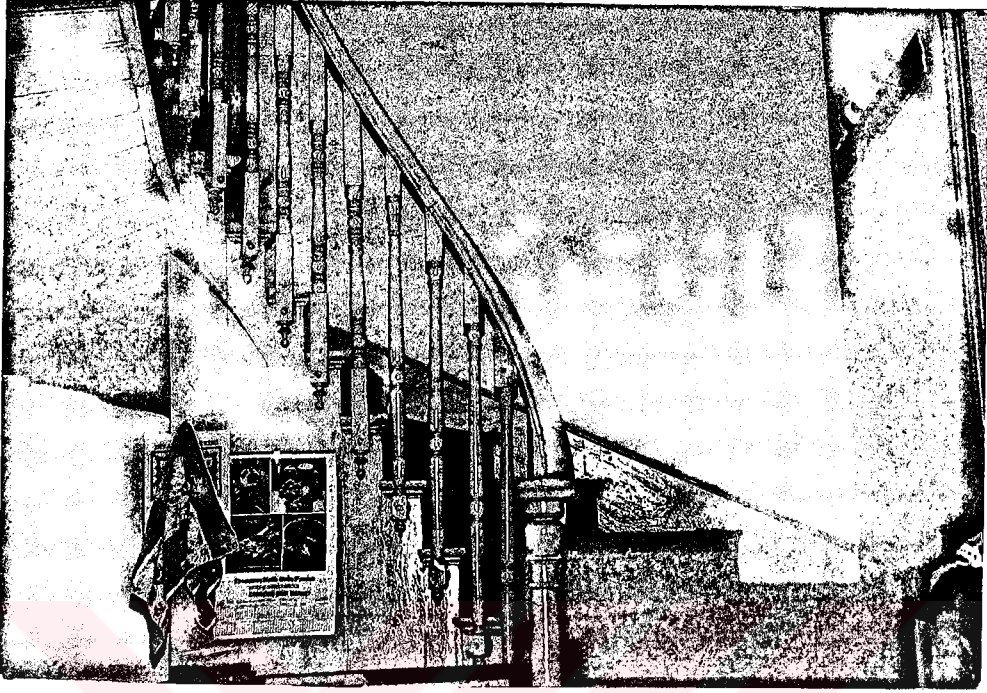
Şekil 3.12. F tipi merdiven formu.

G Tipi Merdiven Formu

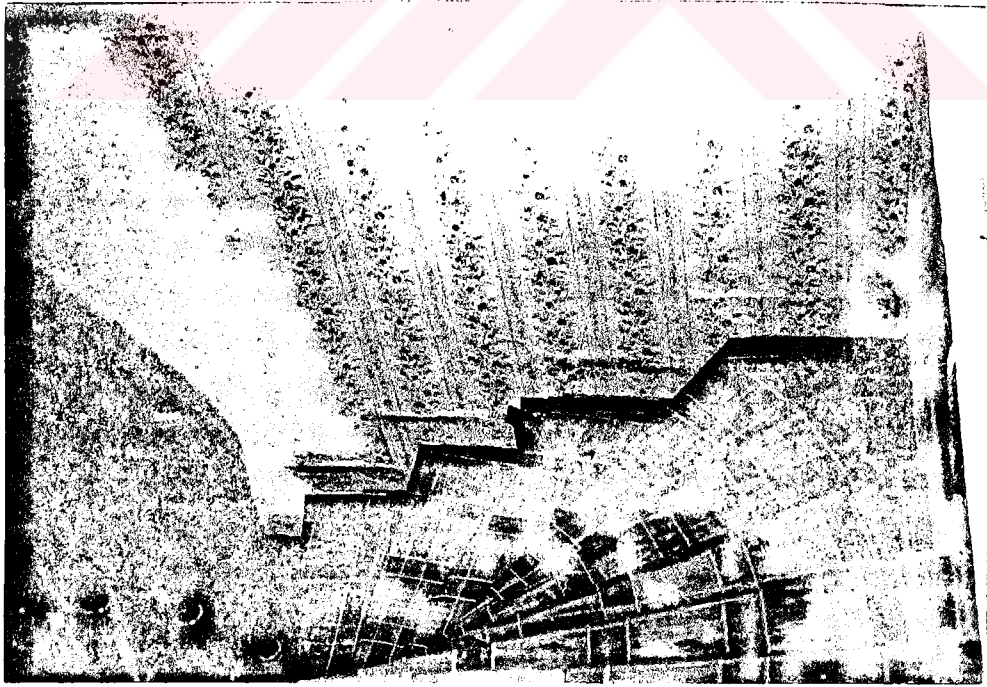
Merdiven evi $a=185, 235$ cm., $b=210, 250$ cm. arasında değişen ölçülerde, bu tip merdivenlerde iç ve dış duvarlar köşelidir (Fotoğraf 3.18,19). Kova kenarı basamak genişlikleri eşit değildir. Dengelenmiş olan bu merdiven tipinde ilk ve son basamaklar aynı hizadadır. Merdiven kolu 180 derece dönüş sağlamaktadır. Basamak boyu (l) ölçüleri 90, 95, 100, 105, 110 cm., kova genişliği ($2d$) ölçüleri 20, 34, 45, 70 cm. olarak uygulanmış bu tip merdivenlere sahip konutlar 10 adettir (Şekil 3.13).

Şekil 3.13. G tipi merdiven formu.

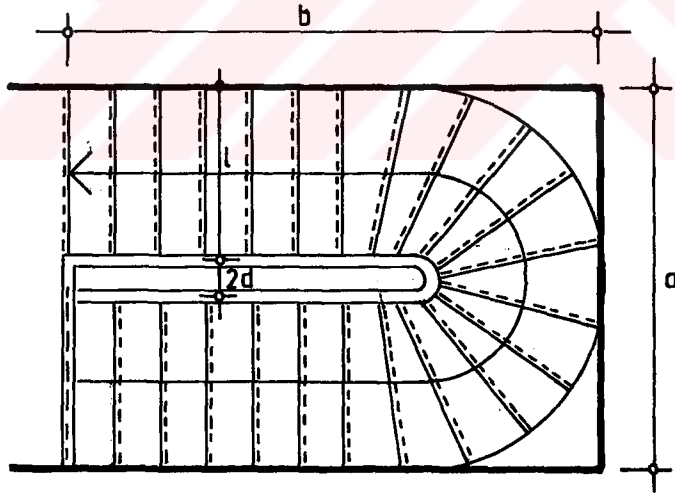
Fotoğraf 3.18. G tipi merdiven formu örneği.

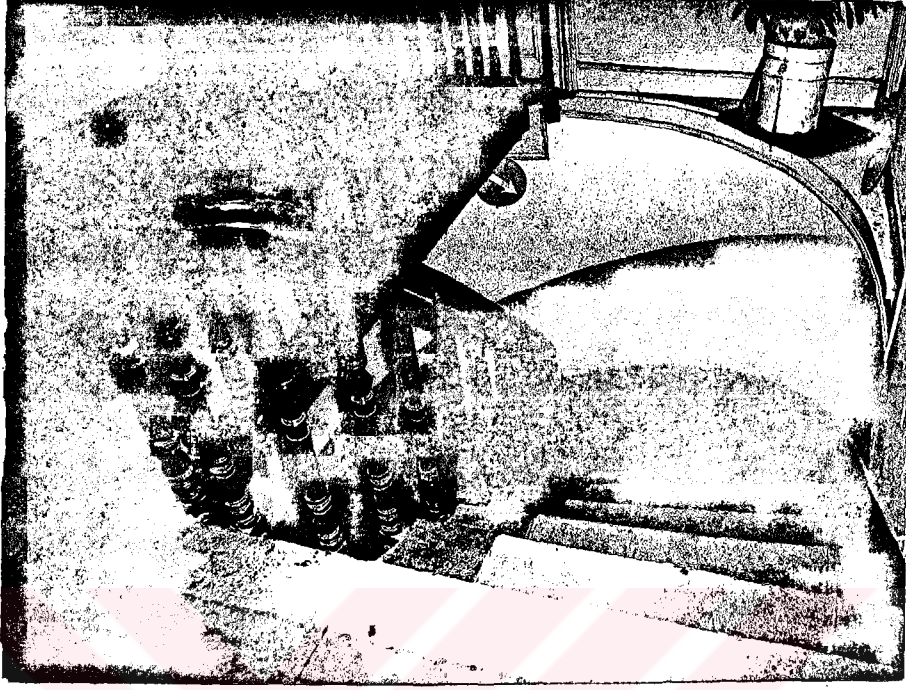
Fotoğraf 3.19. G tipi merdiven formu örneği.

H Tipi Merdiven Formu

Merdiven evi $a=230, 250, 290, 300$ cm., $b=250, 280, 300, 325$ cm. ölçülerinde uygulanmış bu tip merdivenlerde köşeler iç yüzde yuvarlatılmıştır (Fotoğraf 3.20, 21). Bu yuvarlatılmış köşeler belli bir yüksekliğe kadar yapılmış ve çiçeklik köşesi olarak kullanımı sağlamıştır. Merdiven kolu 180 derecelik bir dönüş sağlayan bu tip merdivenlerde kova kenarı basamak genişlikleri eşit değildir. İlk ve son basamaklar aynı hizada uygulanmıştır. Basamak boyu (l) 95, 105, 110, 115 cm., kova genişliği ($2d$) 30, 50, 70, 80 cm. ölçülerinde uygulanmış bu tip merdivenli konutlar 7 adet saptanmıştır (Şekil 3.14).

Şekil 3.14. H tipi merdiven formu.

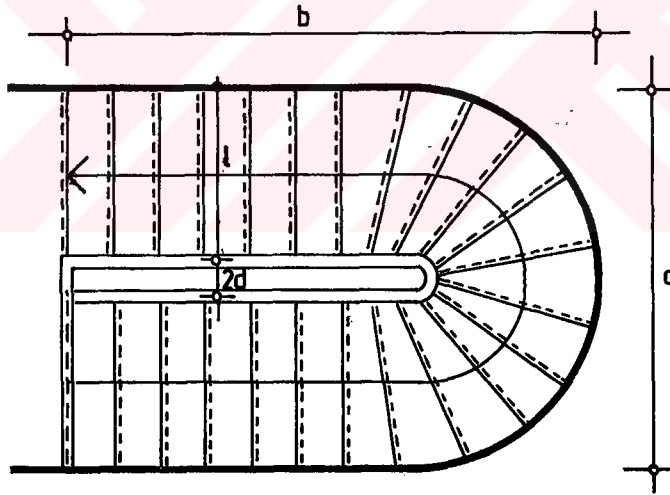
Fotoğraf 3.20. H tipi merdiven formu örneği.

Fotoğraf 3.21. H tipi merdiven formu örneği.

I Tipi Merdiven Formu

Merdiven evi $a=220, 245, 265, 275, 280, 290, 300$ cm., $b=220, 260, 265, 270$ cm. ölçülerinde düzenlenmiş bu merdiven tipinde iç köşeler tavana kadar yuvarlatılmıştır (Fotoğraf 3.22,23). Merdiven kolu 180 derecelik dönüş sağlamakta, basamaklar dengelenmiş, ilk ve son basamaklar aynı hizada düzenlenmiştir. Basamak boyu (1) 105, 110 cm., kova genişliği (2d) 10, 25, 55, 60, 80cm. ölçülerinde düzenlenmiş bu tip merdivenlere sahip konutlar 8 adet saptanmıştır (Şekil 3.15).

Şekil 3.15. I tipi merdiven formu.

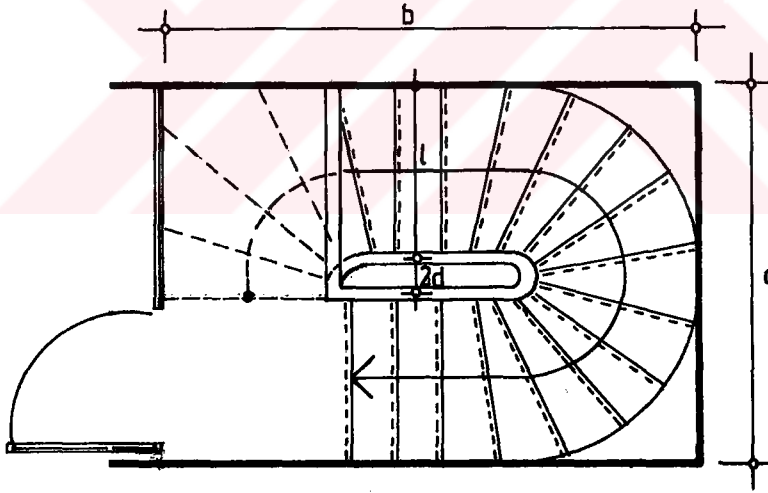
Fotoğraf 3.22. I tipi merdiven formu örneği.

Fotoğraf 3.23. I tipi merdiven formu örneği.

K Tipi Merdiven Formu

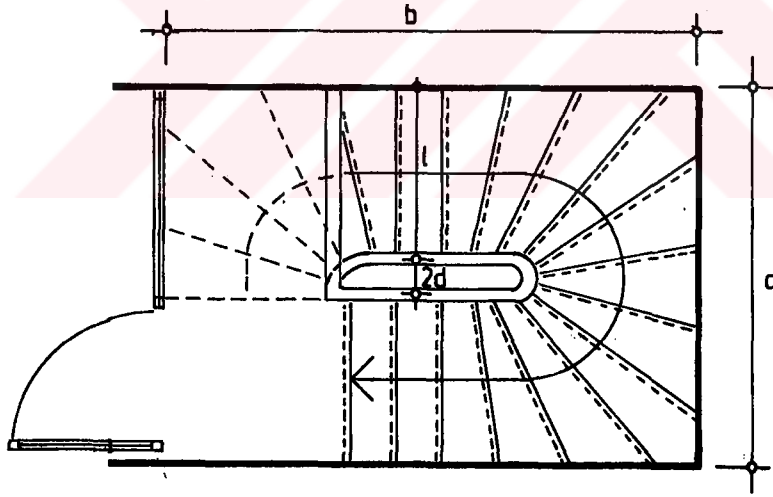
Özel Bir merdiven sofasına sahip bu tip merdivenli konut 1 adet saptanmıştır. Merdiven evi ölçüleri $a=245$ cm., $b=350$ cm.dir. Basamak boyu (l) 110 cm., kova genişliği ($2d$) 25 cm. olan bu merdivende 270 derecelik bir dönüş sağlanmıştır. İki köşesi son basamak hizasında yuvarlatılmış bu merdivenin kova kenarı basamak genişlikleri farklıdır (Şekil 3.16).

Şekil 3.16. K tipi merdiven formu.

L Tipi Merdiven Formu

Bir önceki merdiven tipinde olduğu gibi bu merdiven tipi de özel bir merdiven sofasında düzenlenmiştir. 1 adet saptanan bu merdiven tipinin bir öncekinden farklılığı iç köşelerin yuvarlatılmamış olmasıdır. Merdiven evi ölçüleri $a=260$ cm., $b=280$ cm. olan bu tip merdivende de 270 derecelik bir dönüş uygulanmıştır. Basamak boyu (1) 105 cm., kova genişliği (2d) ise 50 cm. ve kova kenarı basamak genişlikleri eşit değildir (Şekil 3.17).

Şekil 3.17. L tipi merdiven formu.

3.3. Kaleiçi Geleneksel Konut Merdiveninde Malzeme ve Detay Özellikleri

Kaleiçi Geleneksel konut merdiveninde malzeme ve detay özelliklerini incelerken yine dış merdivenler ve iç merdivenler ayrı ayrı ele alınmıştır.

3.3.1. Dış Merdivenlerde Malzeme ve Detay Özellikleri

Kaleiçi Geleneksel Konutlarındaki dış merdivenlerde küfeki taşı kullanılmıştır.

47 adet Kaleiçi Geleneksel Konutlarının dış merdivenleri incelenmiştir. Bu merdivenlerin basamak ölçüleri 28-32 cm., riht yükseklikleri ise 17-23 cm. arasında değişmektedir.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarının dış merdivenlerinde 3 tip basamak profil detayı uygulandığı saptanmıştır. Bunlar detaylı olarak incelendiğinde;

A Tipi Basamak Profil Detayı

"Şekil 3.18-a" da görülen bu tip basamak profil detayında x ve y ölçüleri 2×2 , 3×1^5 , 3×4 , 3×2 cm.dir. Bu basamak profil detayı 15 adet konutun dış merdivenlerinde uygulanmıştır (Fotoğraf 3.24).

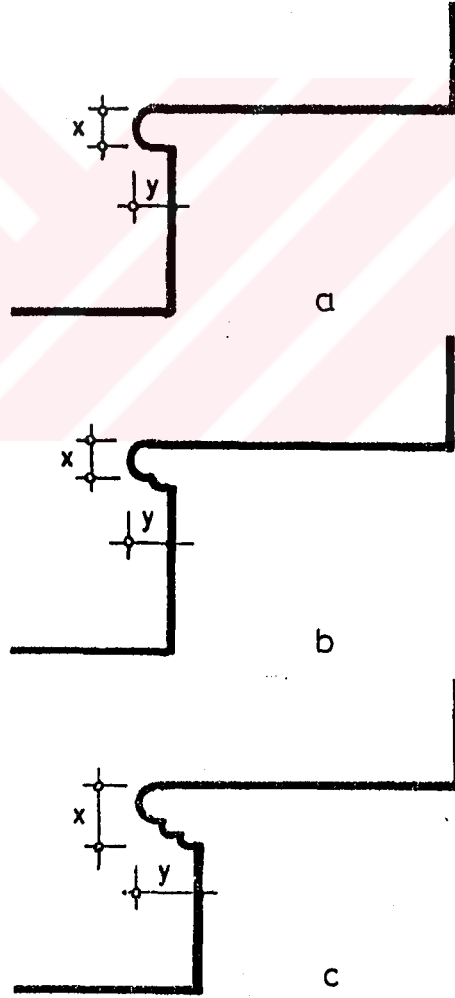
B Tipi Basamak Profil Detayı

"Şekil 3.18-b" de görülen bu tip basamak profil detayında x ve y ölçüleri $5^5 \times 3$, 6×3^5 , $5^5 \times 4$ cm.dir. Bu tip

basamak profil detayı 28 adet konutun dış merdivenlerinde uygulanmıştır. Bu tiplerde, profil rihtın iki yanına da dönmektedir (Fotoğraf 3.25).

C Tipi Basamak Profil Detayı

"Şekil 3.18-c" de görülen bu tip basamak profil detayında x ve y ölçüleri $3^5 \times 3^5$, 5×4 , 6×3^5 cm.dir. Bu tip basamak profil detayı 4 adet konutun dış merdivenlerinde uygulanmıştır.

Şekil 3.18. Dış merdivenlerde basamak profil detavları.

Fotoğraf 3.24. A tipi basamak profil detayı örneği

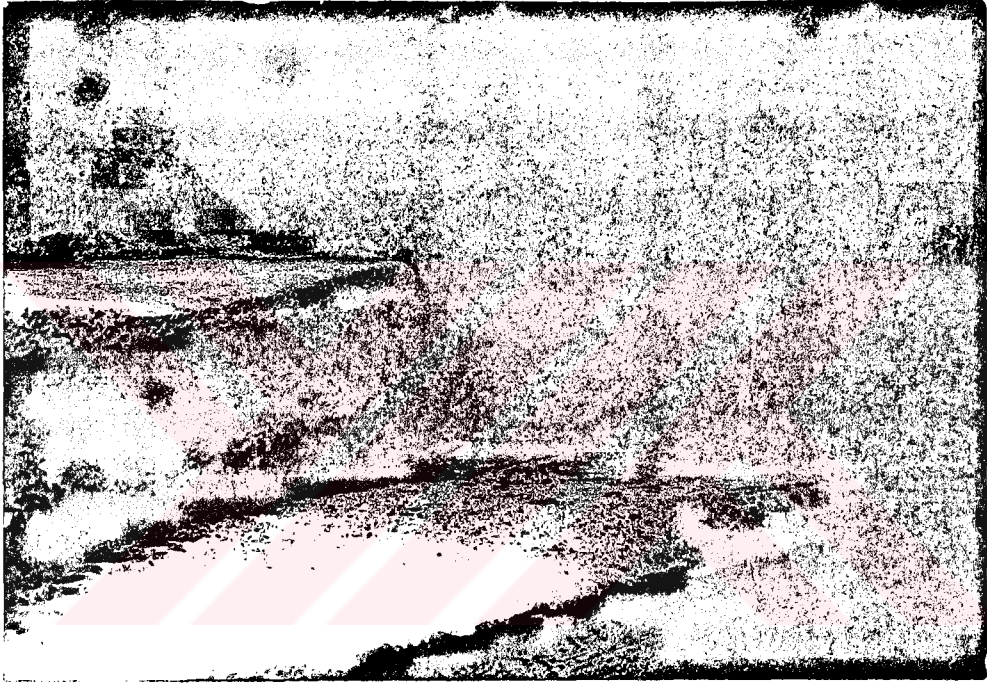

Fotoğraf 3.25. B tipi basamak profil detayı örneği

Yığma yapı tekniği ile inşa edilmiş olan Kaleiçi Geleneksel Konutlarında subasman koduna kadar yapı malzemesi olarak taş kullanıldığından, bu konutların dış merdivenlerinde süpürgelik uygulanmamıştır (Fotoğraf 3.26,27).

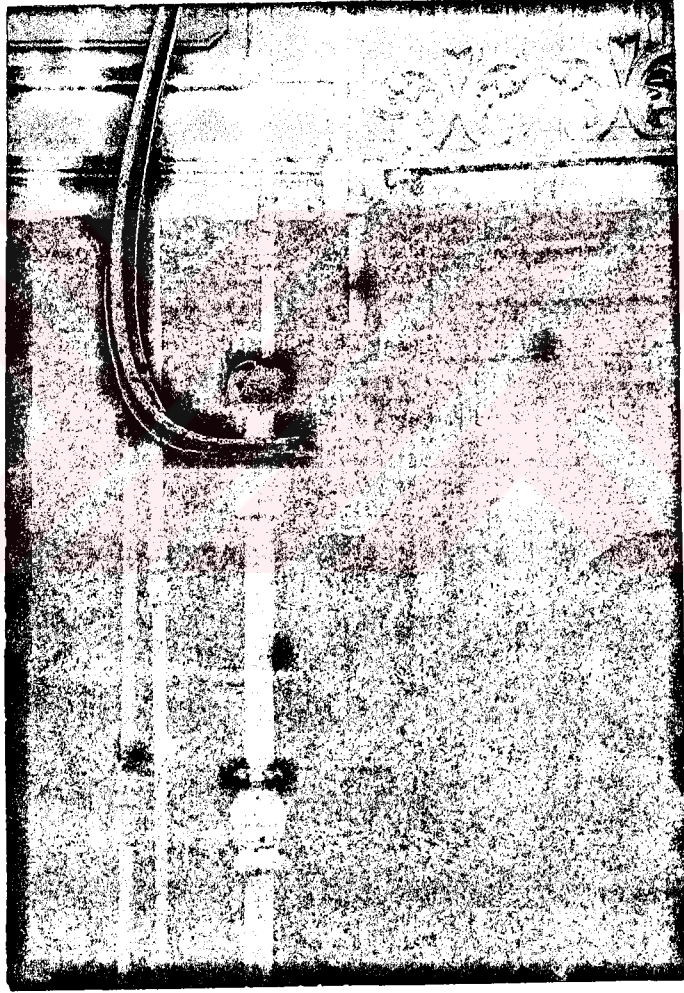

Fotoğraf 3.26. Dış merdivenlerde basamak duvar birleşim detayı örneği.

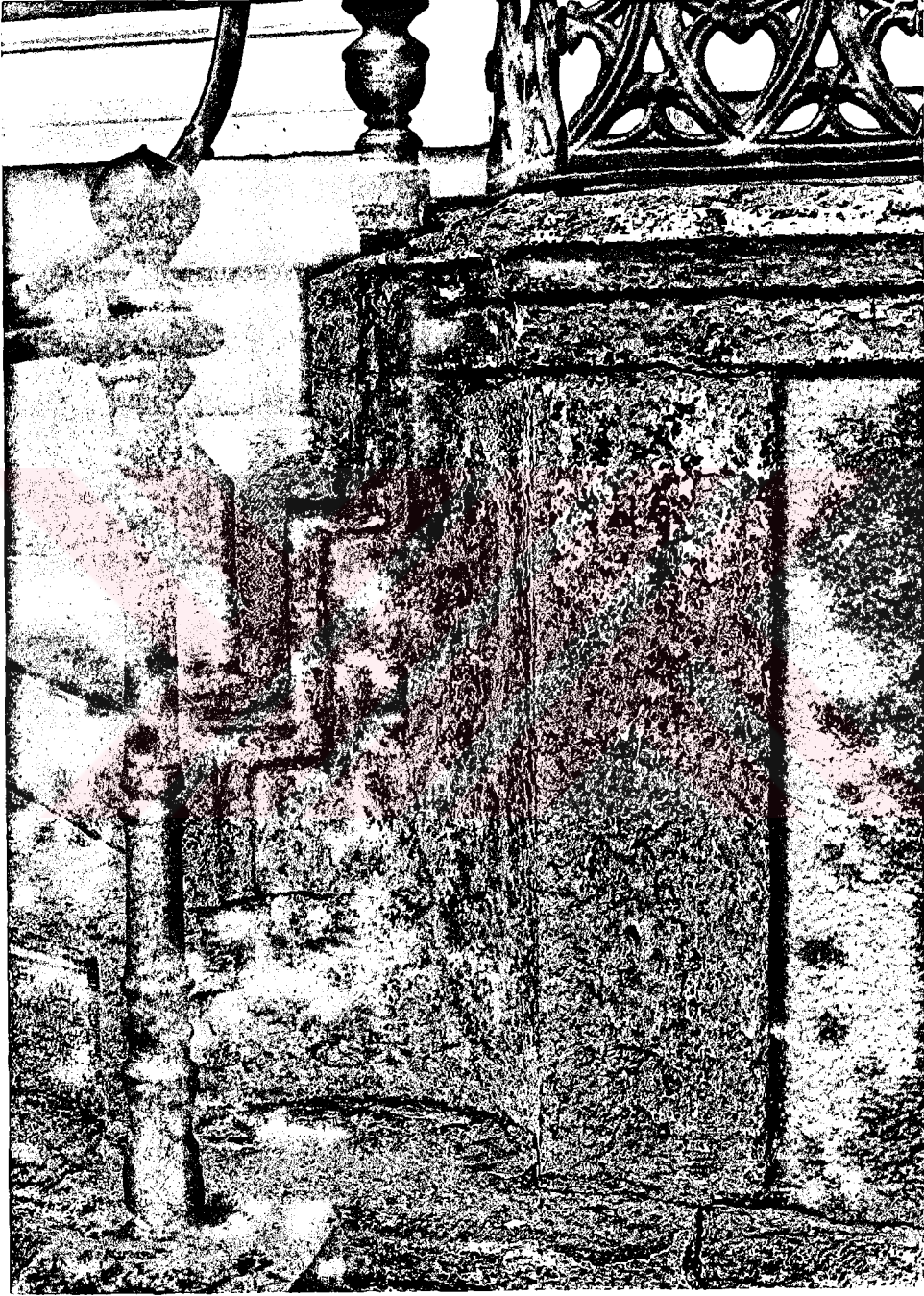

Fotoğraf 3.27. Dış merdivenlerde basamak duvar birleşim detayı örneği.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarının dış merdivenlerinin ilk ve son basamaklarında özel bir detay uygulanmamıştır. Bu merdivenlerin yan profillerinde çeşitli detaylar kullanılmıştır (Fotoğraf 3.28,29,30,31).

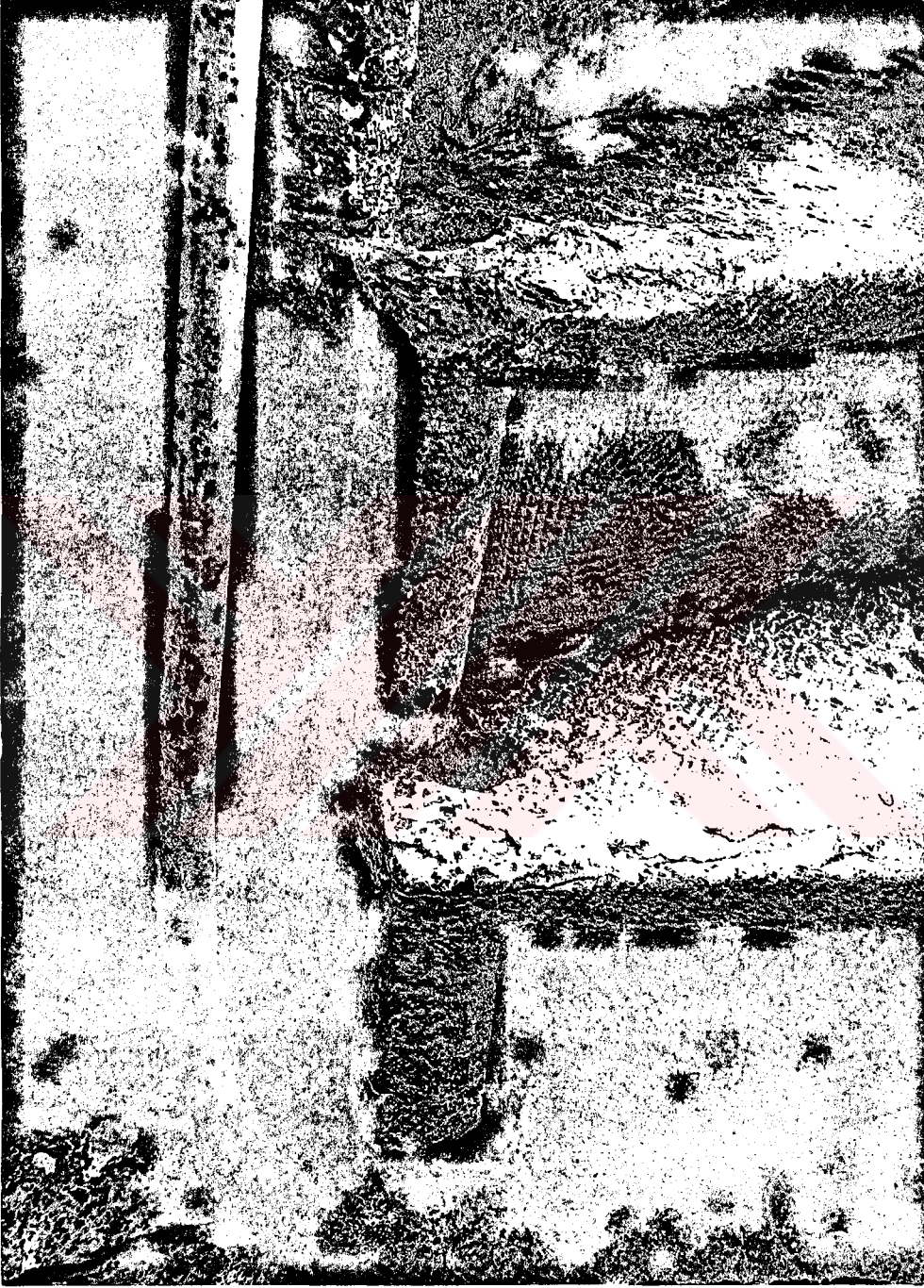
Fotoğraf 3.28. Dış merdiven yan profil örneği.

Fotoğraf 3.29. Dış merdiven yan profil örneği.

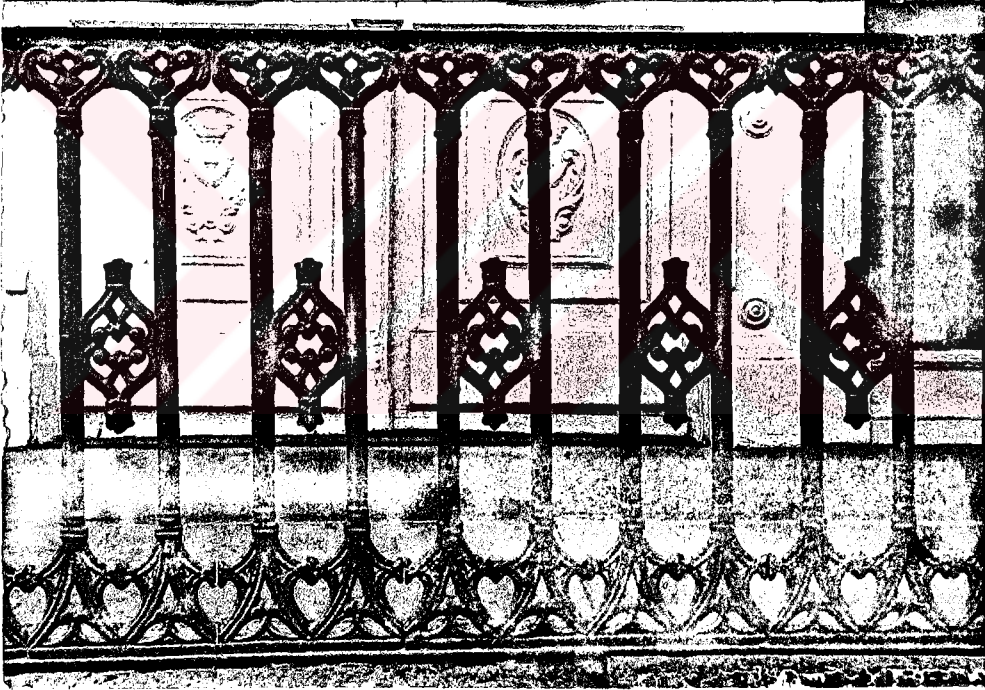
Fotoğraf 3.30. Dış merdiven yan profil örneği.

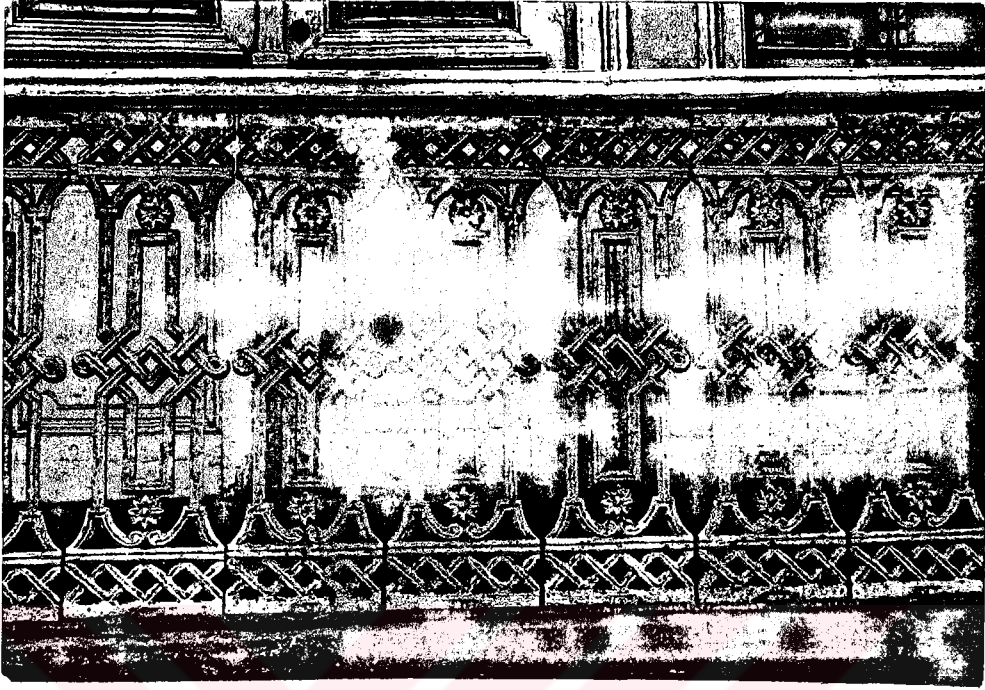
Fotoğraf 3.31. Dış merdiven yan profil örneği.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarının dış merdiven korkuluklarında malzeme olarak demir kullanılmıştır. Küpeşterler de demirden yapılmıştır. Çok az sayıda ahşap küpeşte uygulandığı saptanmıştır.

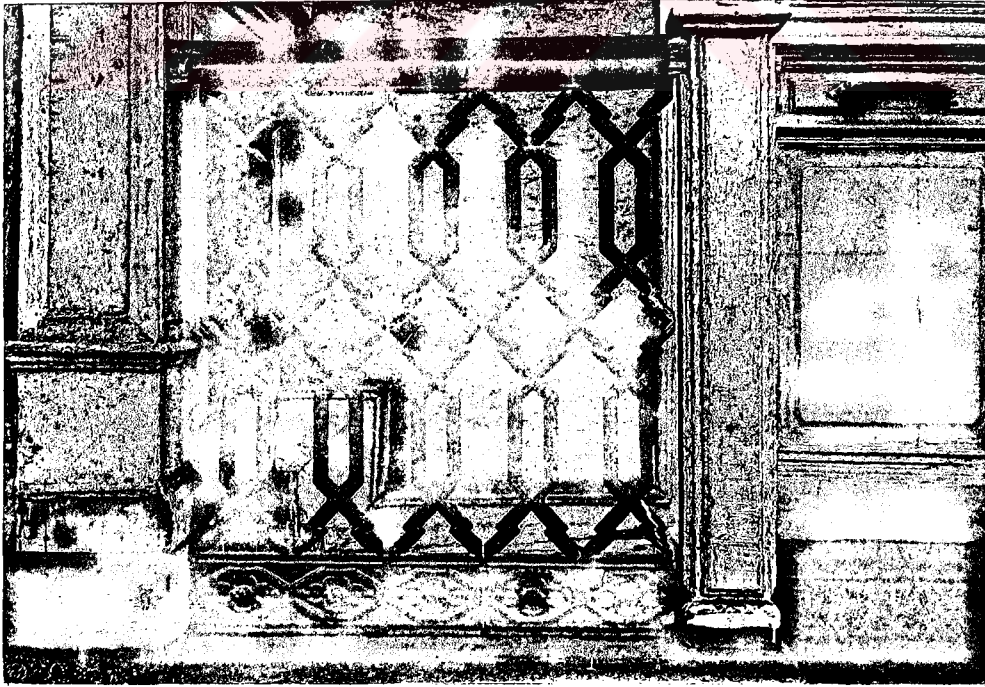
Dış merdiven korkuluklarında çok çeşitli süslemeler uygulandığı gözlenmiştir (Fotoğraf 3.32-42).

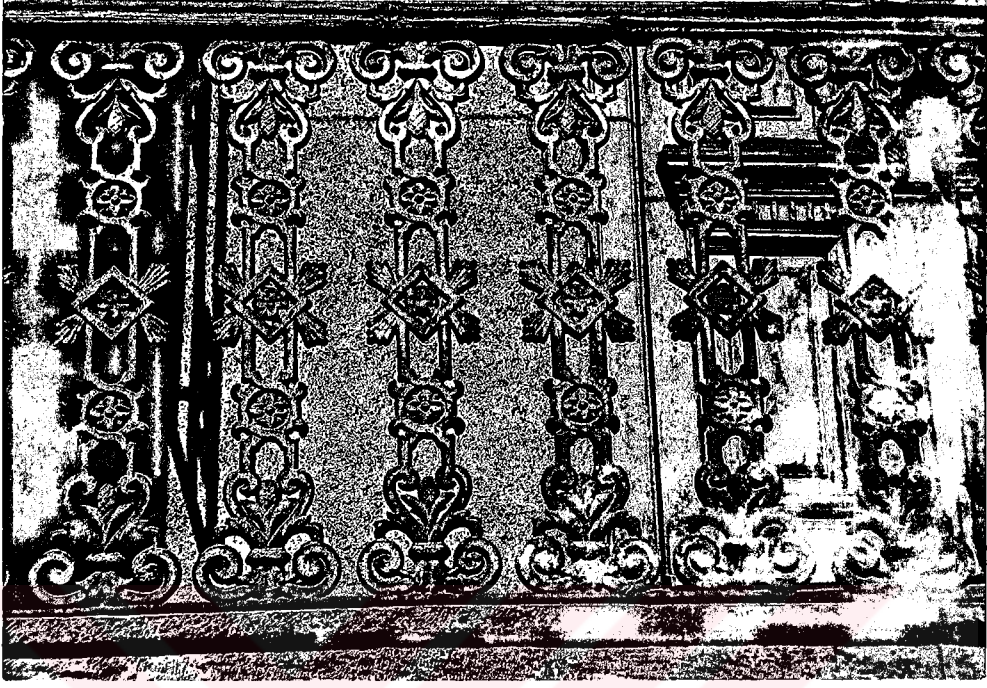
Fotoğraf 3.32. Dış merdiven korkuluk örneği.

Fotoğraf 3.33. Dış merdiven korkuluk örneği.

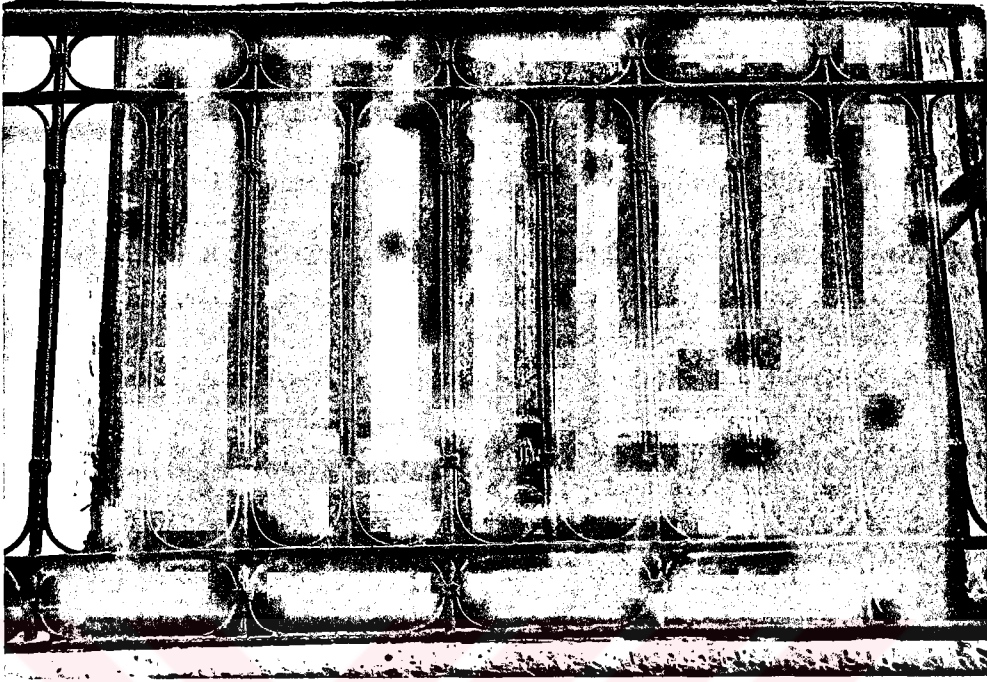
Fotoğraf 3.34. Dış merdiven korkuluk örneği.

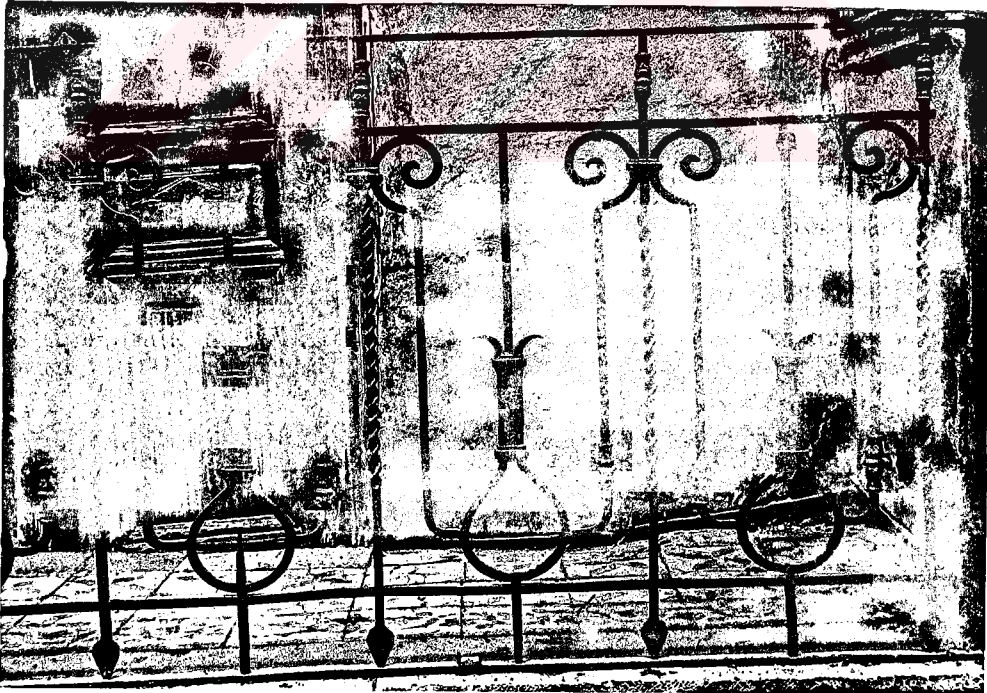
Fotoğraf 3.35. Dış merdiven korkuluk örneği.

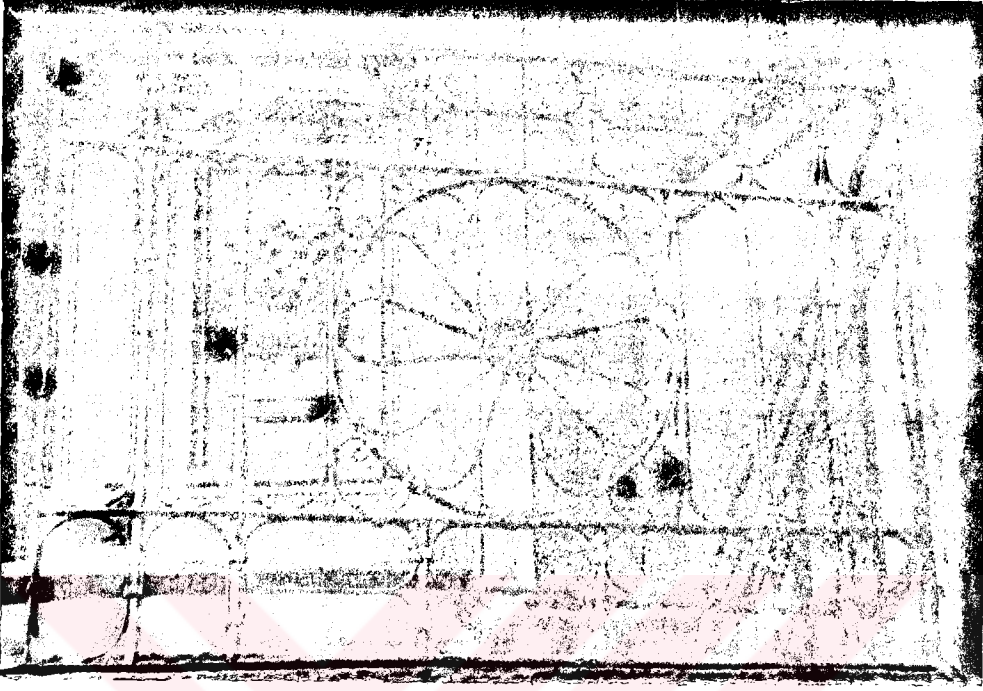
Fotoğraf 3.36. Dış merdiven korkuluk örneği.

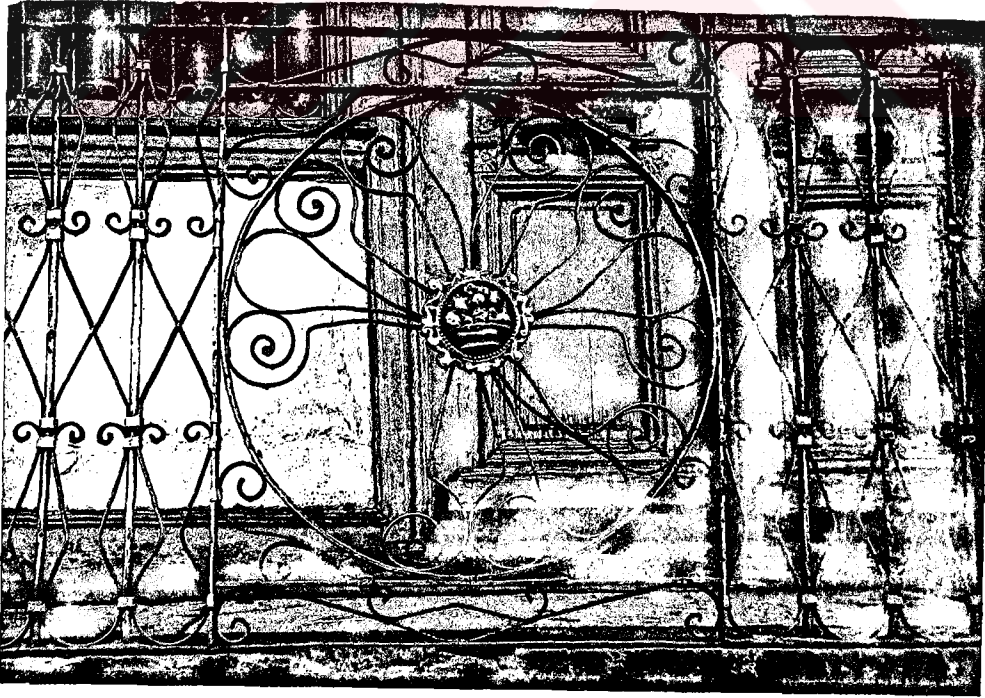
Fotoğraf 3.37. Dış merdiven korkuluk örneği.

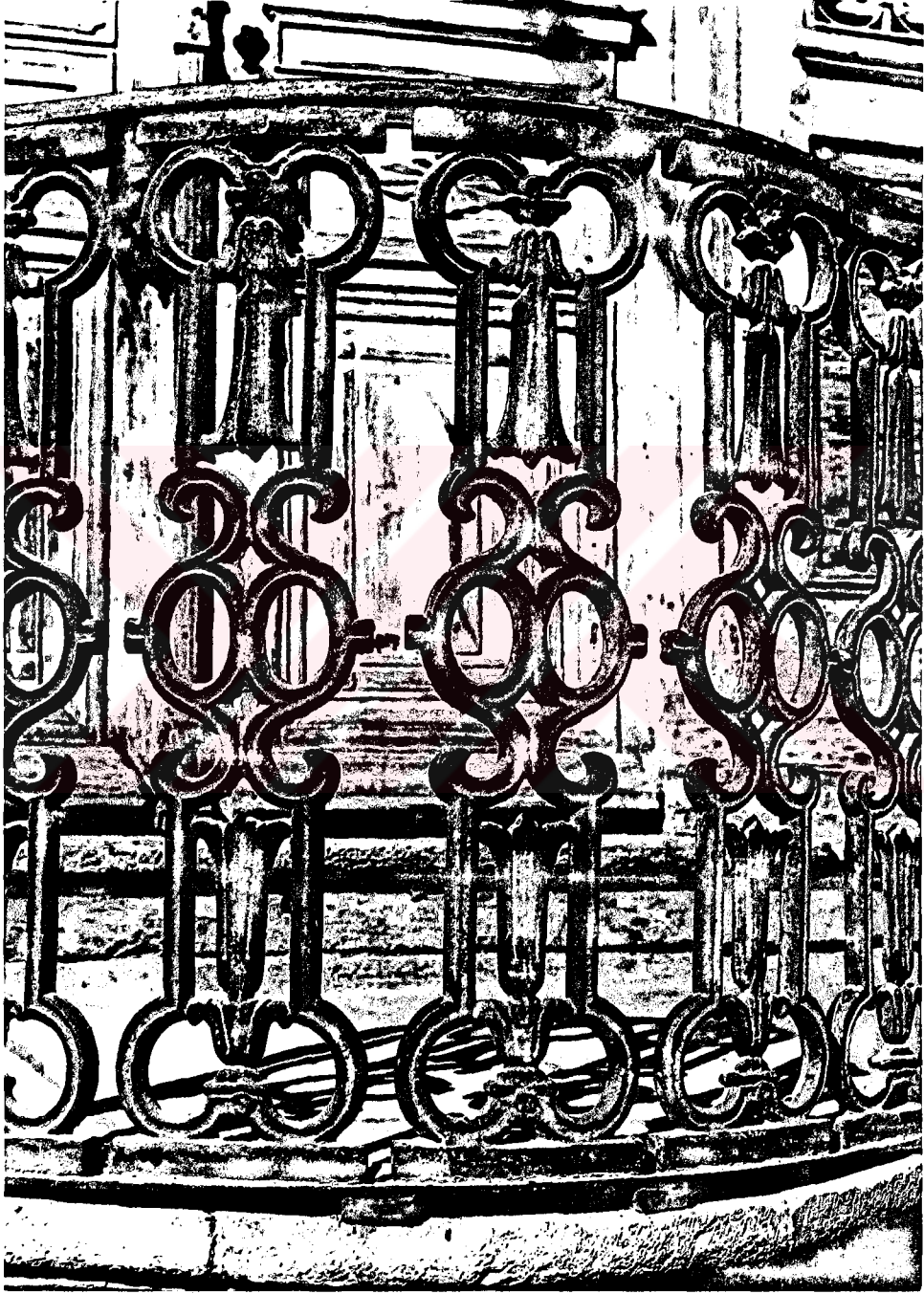
Fotoğraf 3.38. Dış merdiven korkuluk örneği.

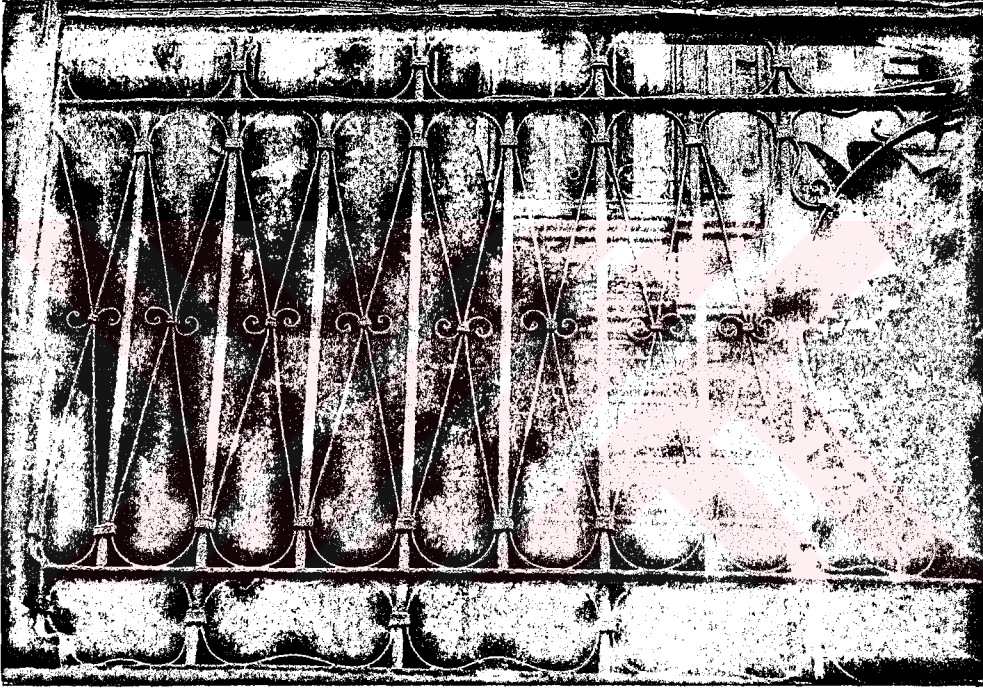
Fotoğraf 3.39. Dış merdiven korkuluk örneği.

Fotoğraf 3.40. Dış merdiven korkuluk örneği.

Fotoğraf 3.41. Dış merdiven korkuluk örneği.

Fotoğraf 3.42. Dış merdiven korkuluk örneği.

3.3.2. İç Merdivenlerde Malzeme ve Detay Özellikleri

Genelde ahşap olan Kaleiçi Geleneksel Konutlarının iç merdivenleri de ahşaptır. Ahşap, detay bakımından çeşitli şekillerde uygulanabilen bir malzeme olmasına karşılık, incelenen merdivenlerde detay farklılıkları olmadığı, hatta hemen hepsinin aynı detayları içerdiği gözlenmiştir.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarında süslemeye önem verilmiş merdivenler olmakla beraber bunların sayıları çok azdır. Çoğunda bir sadelik göze çarpan merdivenlerin basamak ölçüleri 23-32 cm., riht yükseklikleri ise 16-21 cm. arasında uygulanmıştır.

İç merdivenlerde 3 tip basamak profil detayı uygulanmıştır. Bunlar detaylı olarak incelendiğinde;

A Tipi Basamak Profil Detayı

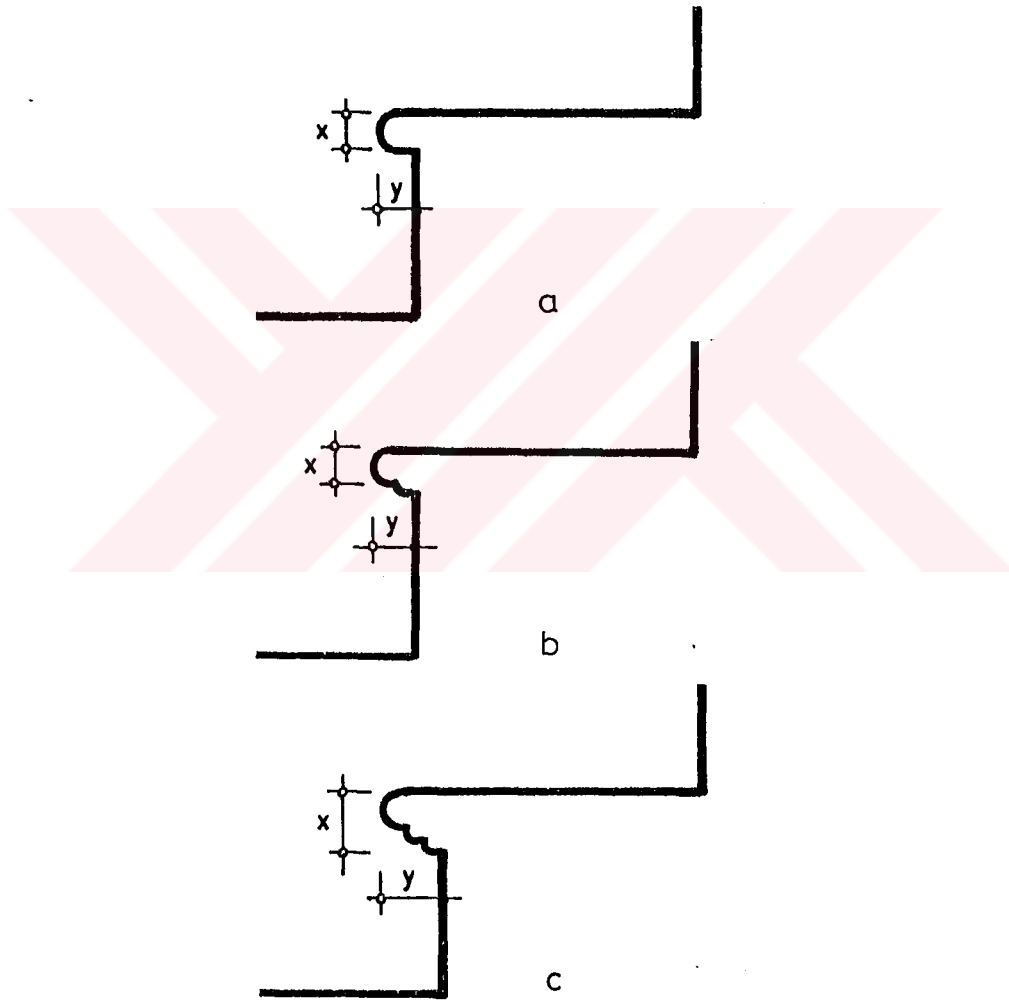
"Şekil 3.19-a" da görülen bu tip basamak profil detayında x ölçüleri 1-3 cm., y ölçüleri ise 1-5 cm. arasında değişmektedir. Bu tip basamak profil detayı 57 adet konutun iç merdivenlerinde uygulanmıştır (Fotoğraf 3.43).

B Tipi Basamak Profil Detayı

"Şekil 3.19-b" de görülen bu tip basamak profil detayında, x ölçüleri 3-6 cm., y ölçüleri ise 2-3 cm. arasında uygulanmıştır. Bu tip basamak profil detayı 2 adet konutun iç merdivenlerinde uygulanmıştır (Fotoğraf 3.44).

C Tipi Basamak Profil Detayı

"Şekil 3.19-c" de görülen bu tip basamak profil detayında x ölçüleri 3⁵ -6 cm., y ölçüleri ise 3-5⁵ cm. arasında değişen ölçülerde uygulanmıştır. Bu tip basamak profil detayınının 5 adet konutun iç merdivenlerinde uygulandığı saptanmıştır (Fotoğraf 3.45).

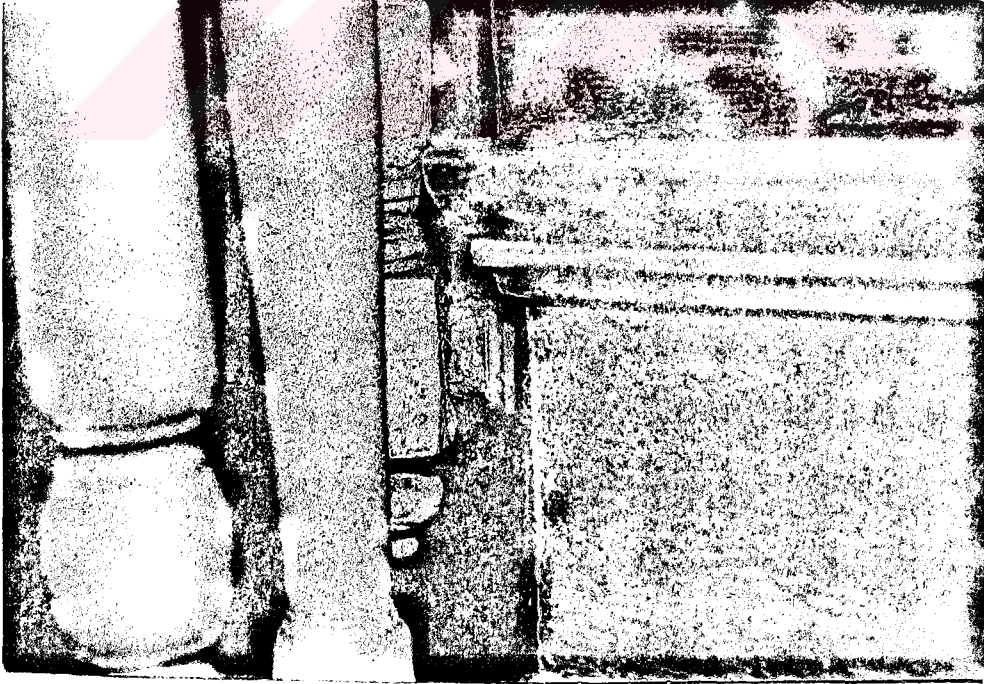
Şekil 3.19. İç merdivenlerde basamak profil detayları.

Fotoğraf 3.43. A tipi basamak profil detayı örneği.

Fotoğraf 3.44. B tipi basamak profil detayı örneği.

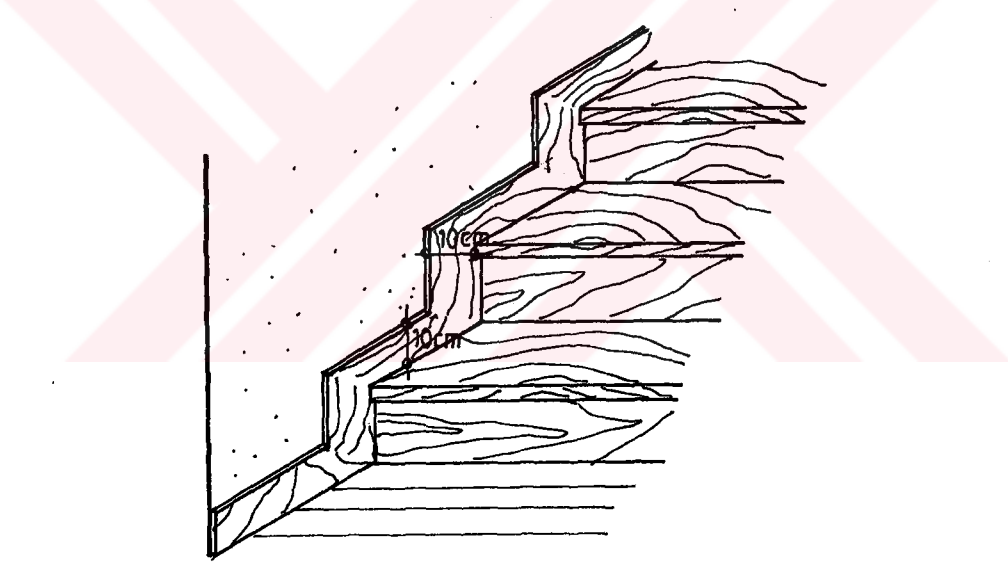

Fotoğraf 3.45. C tipi basamak profil detayı örneği.

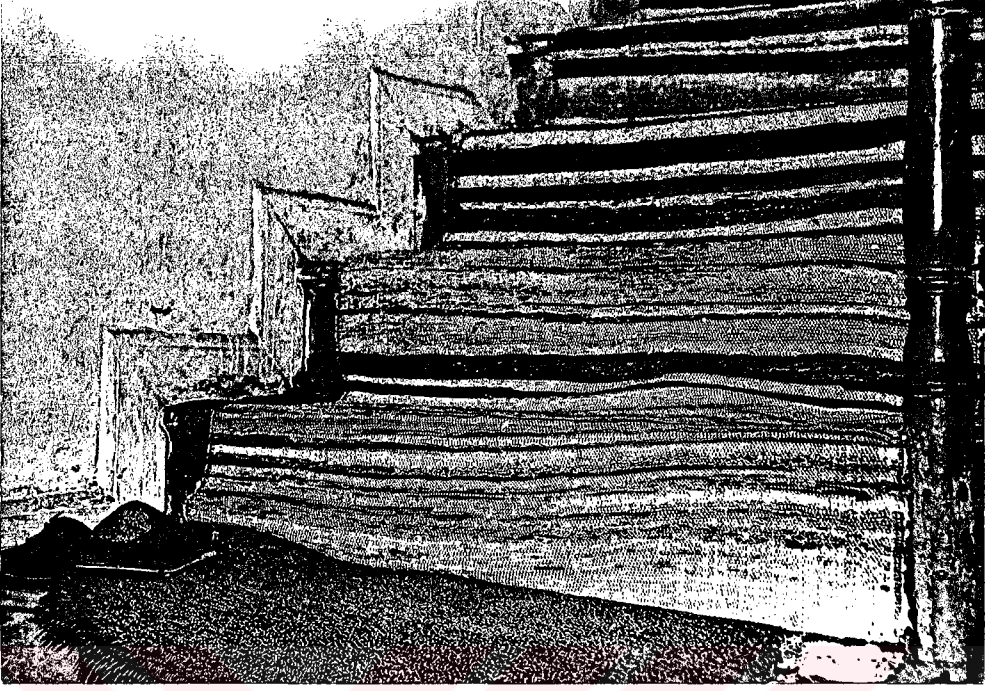
Kaleiçi Geleneksel Konutların iç merdivenlerinde uygulanmış olan 3 tip süpürgelik detayı incelendiğinde;

A Tipi Süpürgelik Detayı

Basamak ve rıhta paralel olarak uygulanmış bu tip süpürgelik 10 cm. genişliğinde ahşaptan yapılmıştır. Bu tip süpürgelik 19 adet konutun merdivenlerinde uygulanmıştır (Şekil 3.20) (Fotoğraf 3.46,47).

Şekil 3.20. A tipi süpürgelik detayı.

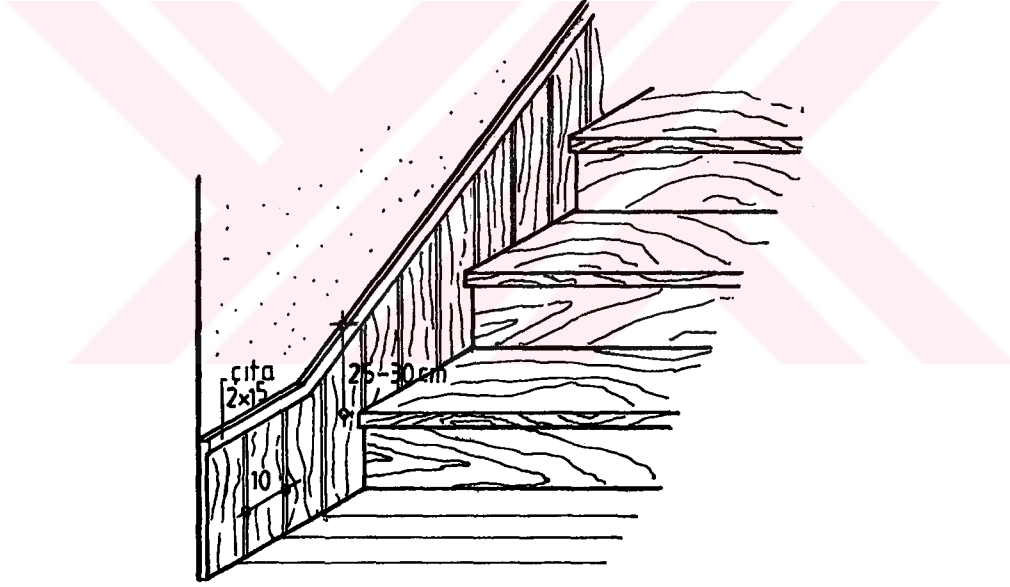
Fotoğraf 3.46 A tipi süpürgelik detayı örneği.

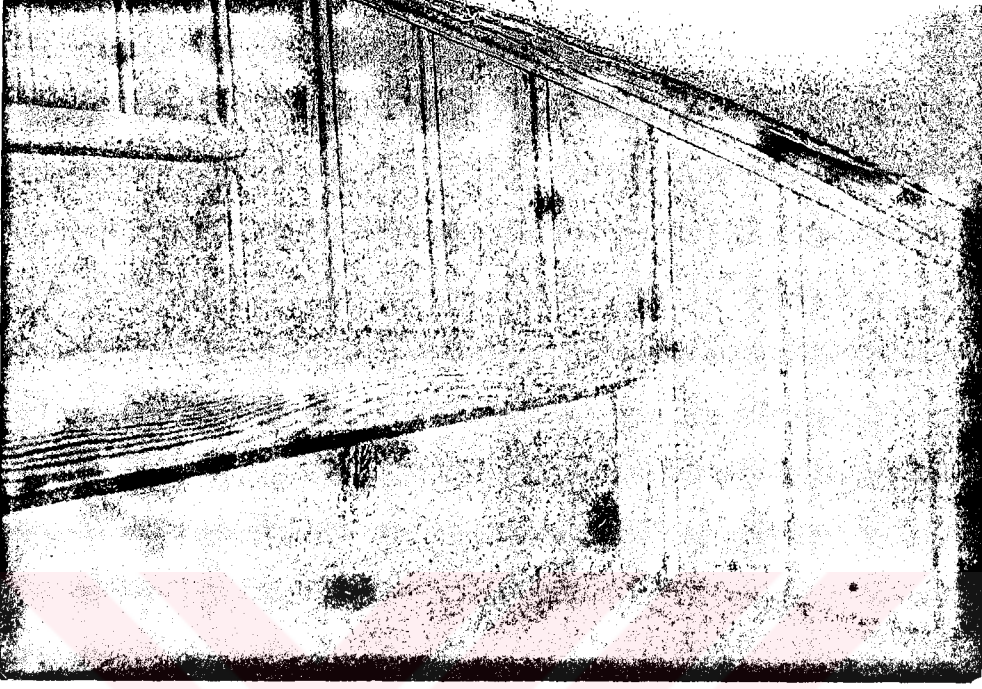
Fotoğraf 3.47. A tipi süpürgelik detayı örneği.

B Tipi Süpürgelik Detayı

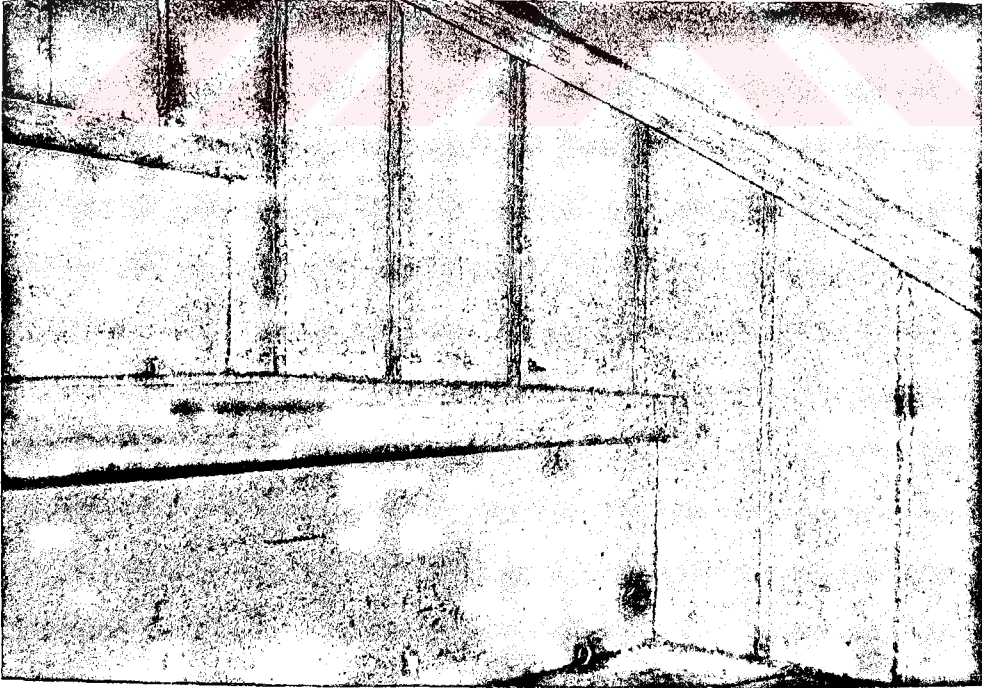
Merdiven eğimine paralel olarak uygulanmış bu tip süpürgelik, 10 cm.lik ahşap malzeme 2-3 mm. derz bırakılarak yanyana uygulanmıştır. Basamak kenarından yüksekliği 25-30 cm. arasında değişen ölçülerde uygulanmıştır. Sıva ile süpürgelik birleşimi 2x1 cm. boyutunda çita çakılarak kapatılmıştır. Bu tip süpürgelik 31 adet konutun iç merdivenlerinde uygulanmıştır (Şekil 3.21) (Fotoğraf 3.48,49).

Şekil 3.21. B tipi süpürgelik detayı.

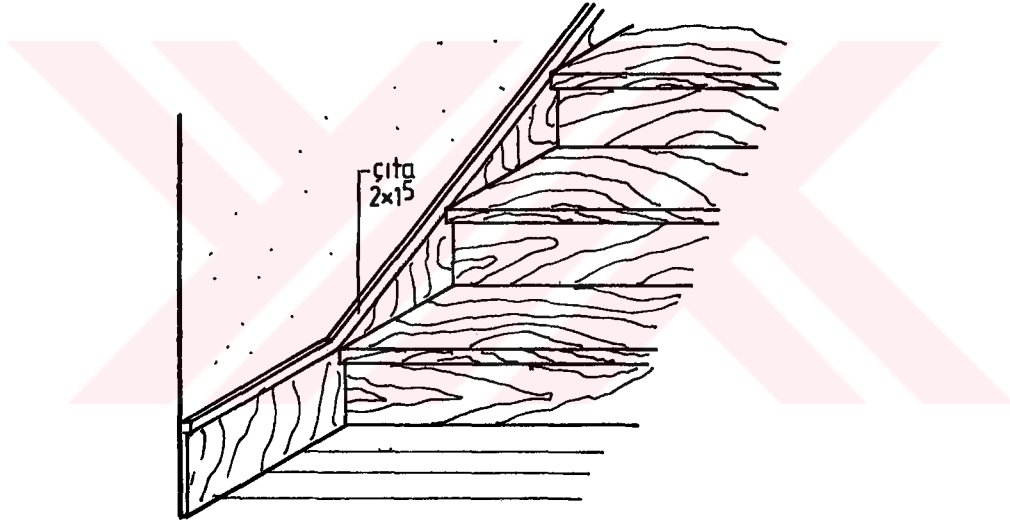
Fotoğraf 3.48. B tipi süpürgelik detayı örneği.

Fotoğraf 3.49. B tipi süpürgelik detayı örneği.

C Tipi Süpürgelik Detayı

Merdiven eğimine paralel olan bu süpürgelik tipi basamak ucu hizasında uygulanmıştır. Sıva ile süpürgelik birleşimi çıta ile gizlenmiştir. Bu tip süpürgelik 14 adet konutun merdivenlerinde uygulanmıştır (şekil 3.22).

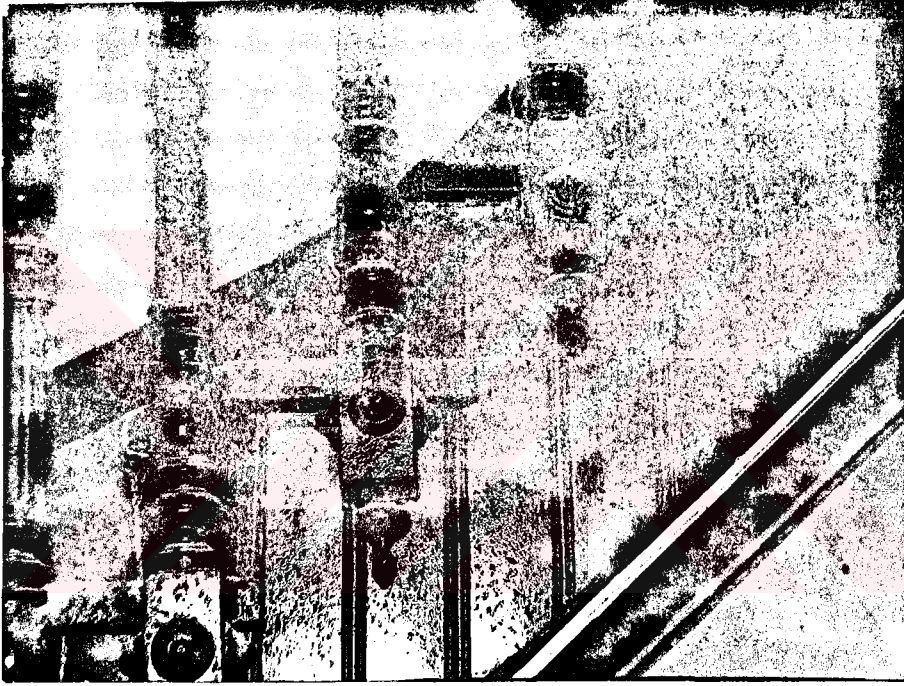

şekil 3.22. C tipi süpürgelik detayı.

İncelenen merdivenlerin yan profil detayları, rıht profil detaylarının aynısıdır. Bazı örneklerde merdivenin yan yüzü düz olarak ahşap kaplanmıştır (Fotoğraf 3.50). Bazı örneklerde ise merdivenin yan yüzü, 2-3 mm. derz bırakılarak 10 cm. genişliğinde ahşap ile kaplanmıştır (Fotoğraf 3.51).

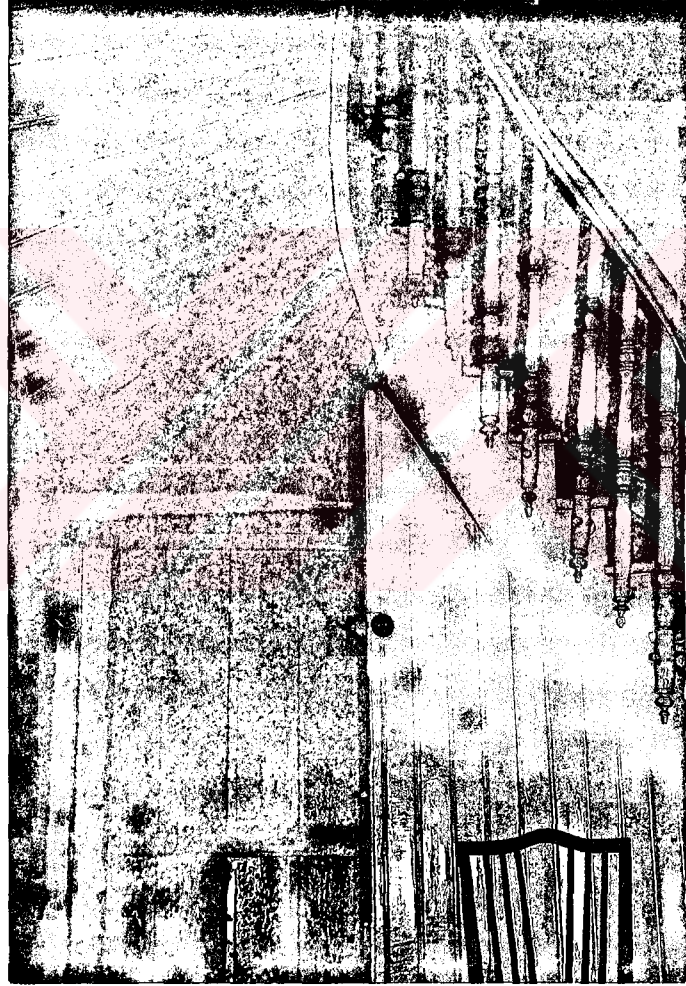

Fotoğraf 3.50. İç merdivenlerde yan profil detayı örneği.

Fotoğraf 3.51. İç merdivenlerde yan profil detayı örneği.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarında merdivenin alt yüzü ahşap kaplıdır. Bazı örneklerde çeşitli motifler uygulanmıştır. Merdivenin altı depo veya tuvalet olarak kullanılan örneklere de rastlanmaktadır (Fotoğraf 3.52,53,54).

Fotoğraf 3.52. İç merdivenlerde merdiven alt yüzü örneği.

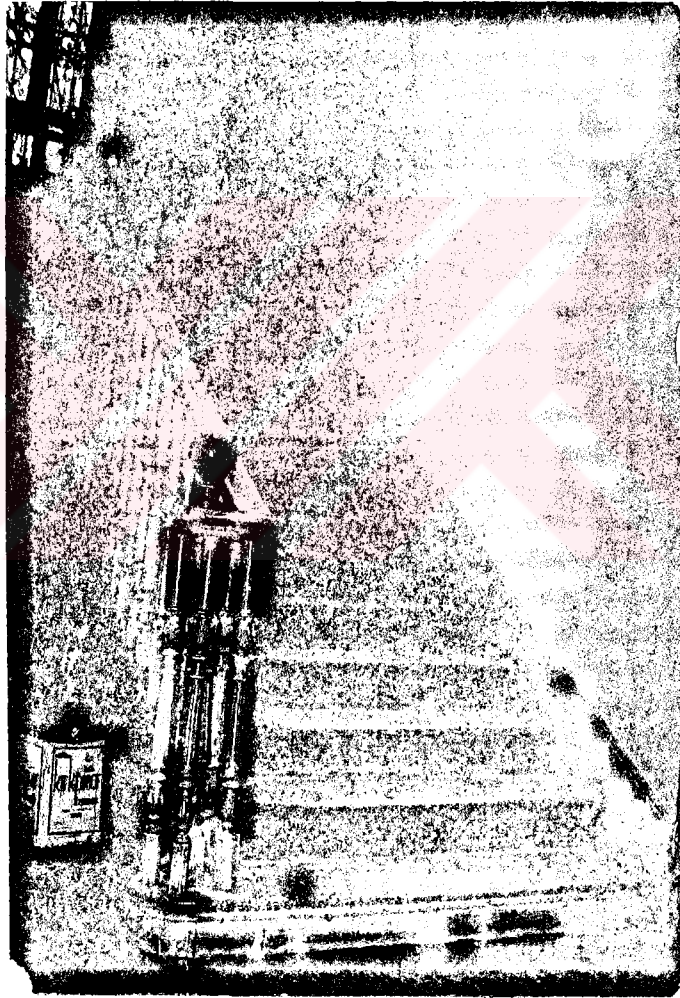

Fotoğraf 3.53. İç merdivenlerde merdiven alt yüzü örneği.

Fotoğraf 3.54. İç merdivenlerde merdiven alt yüzü örneği.

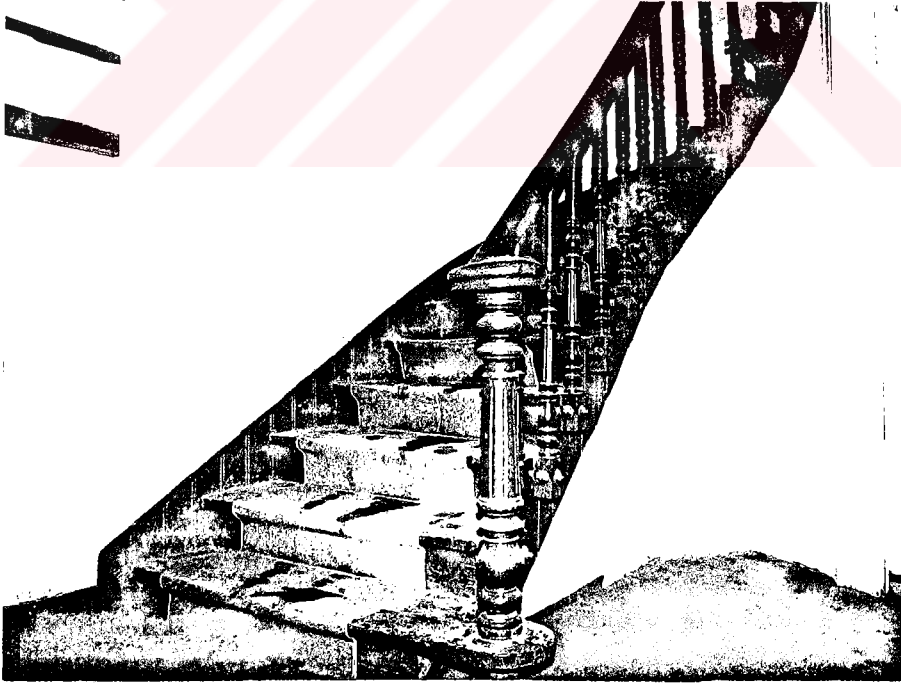
Kaleiçi Geleneksel Konutlarının iç merdivenlerinde özel ilk ve son basamaklar uygulanmıştır. Bu basamakların basamak boyu normal basamaklardan 25-30 cm. daha fazladır. İlk basamaklarda bu 25-30 cm.lik fazlalığa özel korkuluk ayağı oturtulmuştur (Fotoğraf 3.55-66).

Fotoğraf 3.55. Özel ilk basamak örneği.

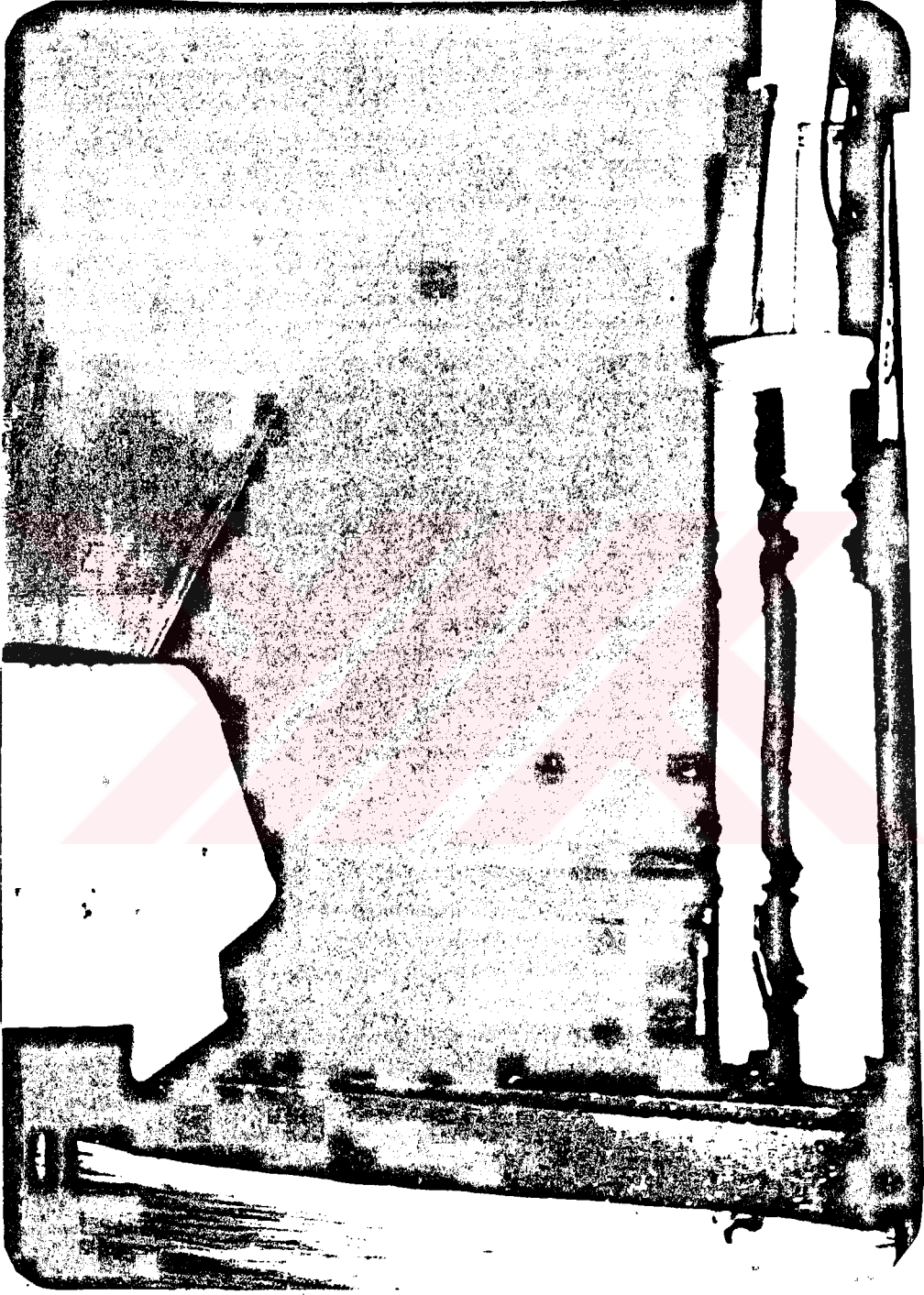
Fotoğraf 3.56. Özel ilk basamak örneği.

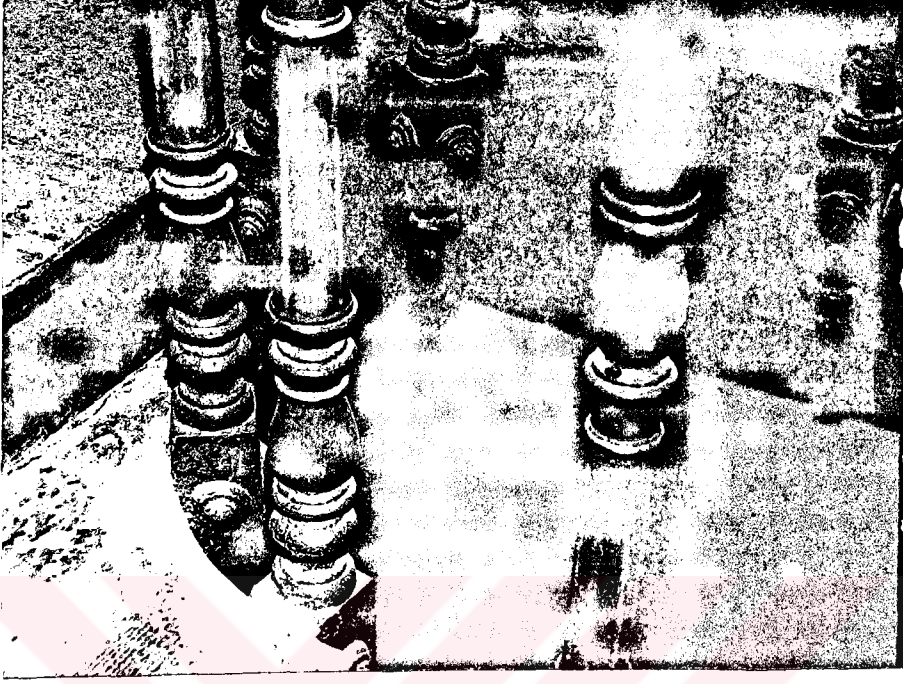
Fotoğraf 3.57. Özel ilk basamak örneği.

Fotoğraf 3.58. Özel ilk basamak örneği.

Fotoğraf 3.59. Özel ilk basamak örneği.

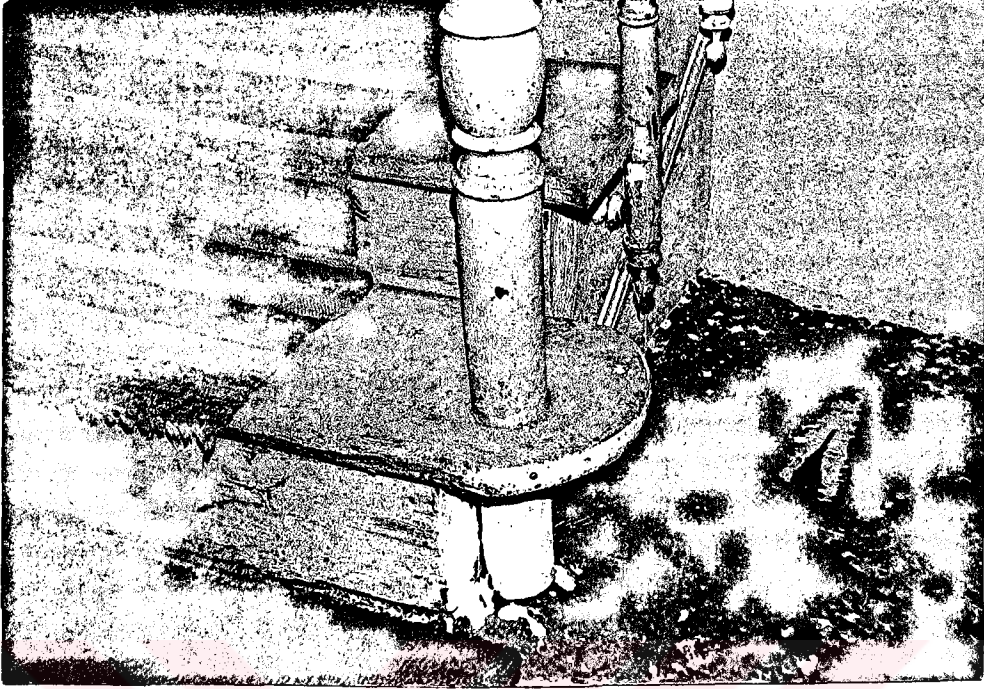
Fotoğraf 3.60. Özel son basamak örneği.

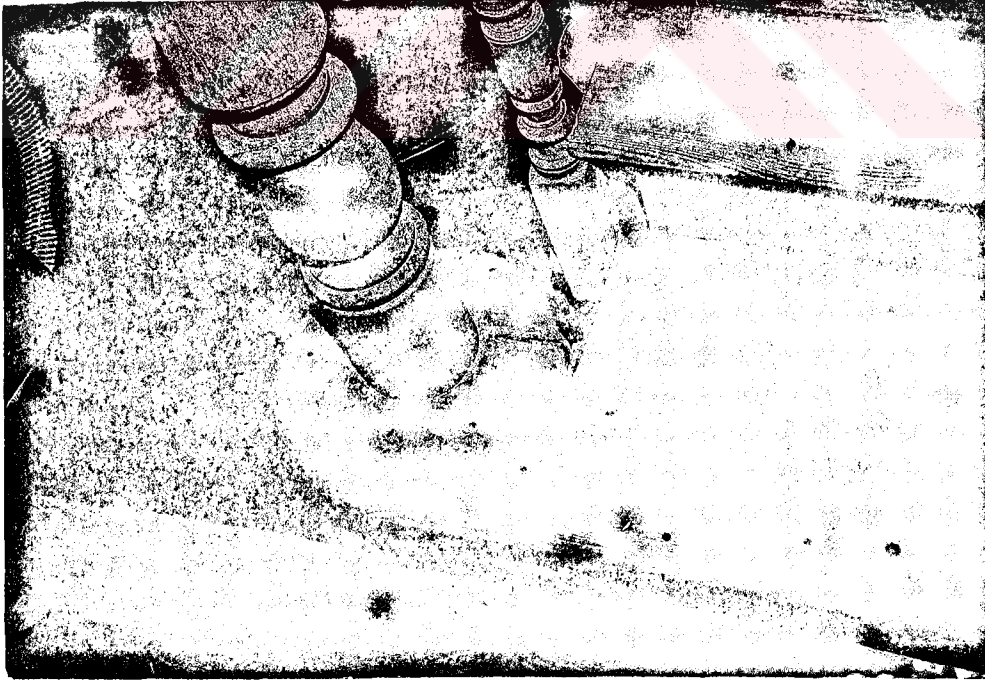
Fotoğraf 3.61. Özel son basamak örneği.

Fotoğraf 3.62. Özel son basamak örneği.

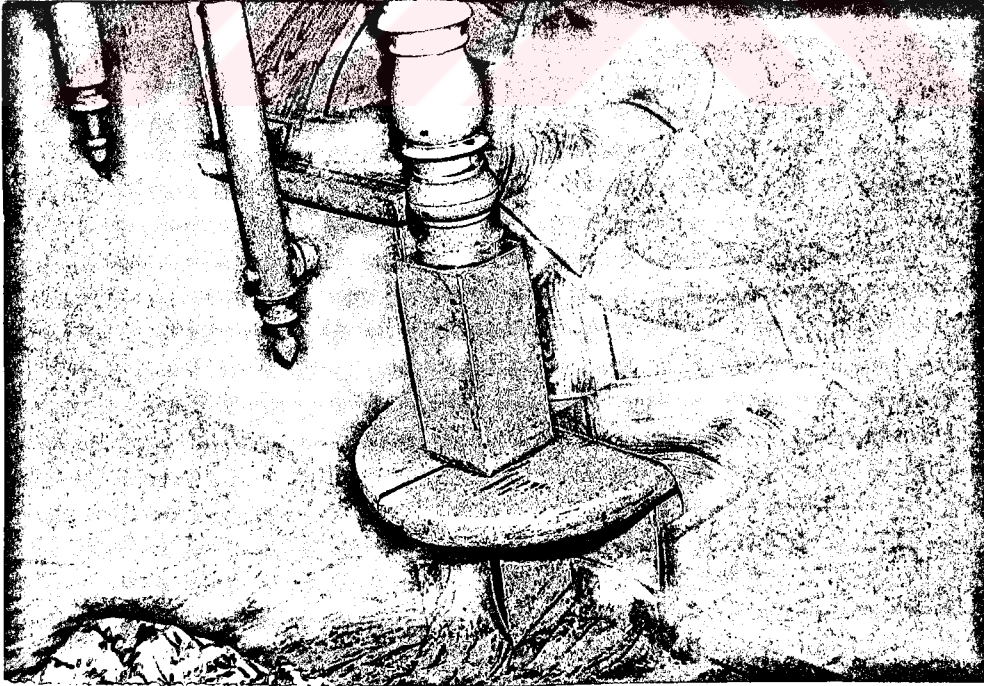
Fotoğraf 3.63. İlk basamak ve başlangıç korkuluk ayağı birleşim detayı örneği.

Fotoğraf 3.64. İlk basamak ve başlangıç korkuluk ayağı birleşim detayı örneği.

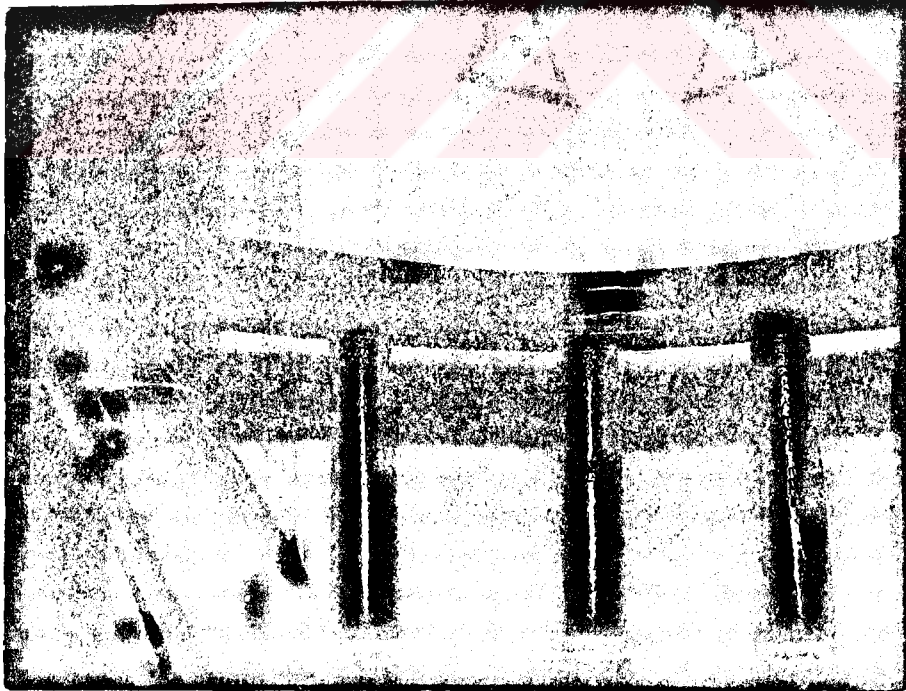
Fotoğraf 3.65. İlk basamak ve başlangıç korkuluk ayağı birleşim detayı örneği.

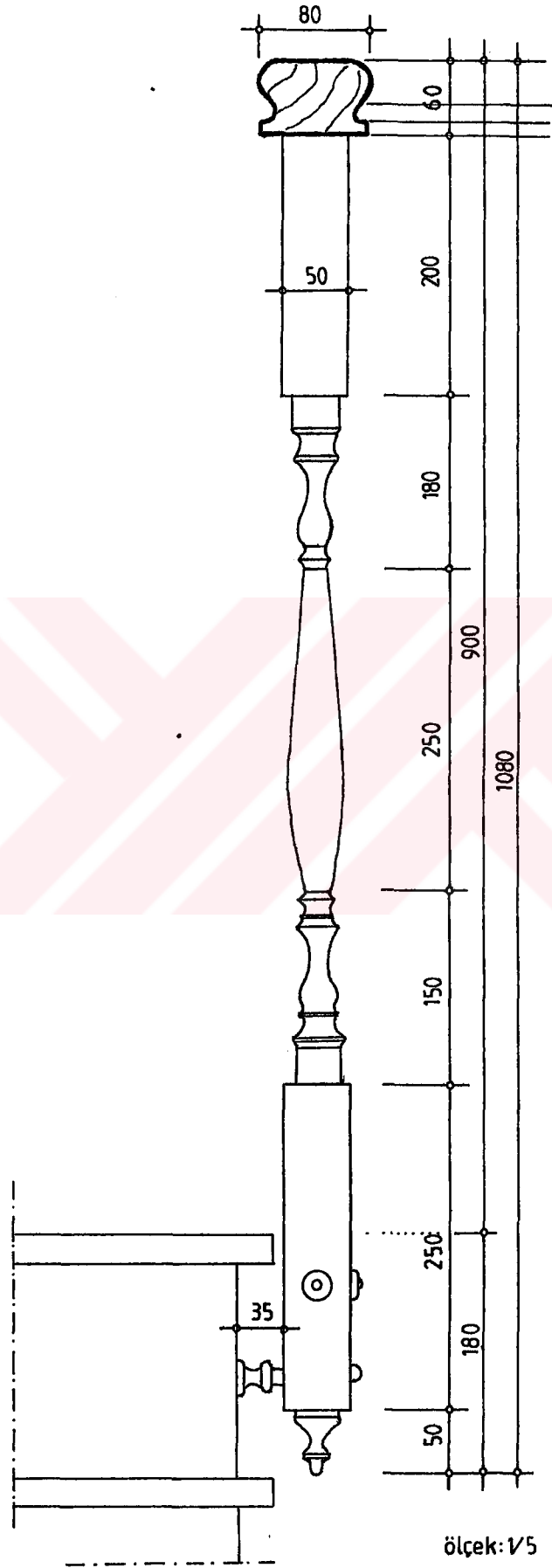
Fotoğraf 3.66. İlk basamak ve başlangıç korkuluk ayağı birleşim detayı örneği.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarının iç merdiven korkulukları oyma tekniği ile işlenmiştir. İstanbul'dan ve Avrupa'dan alınan etkilerle yaratılmış olan Edirnekari üslubu kullanılmış olan iç merdiven korkuluklarında genellikle lale; sümbül gibi bitkisel motifler kullanılmıştır (Yurt Ansiklopedisi 1982).

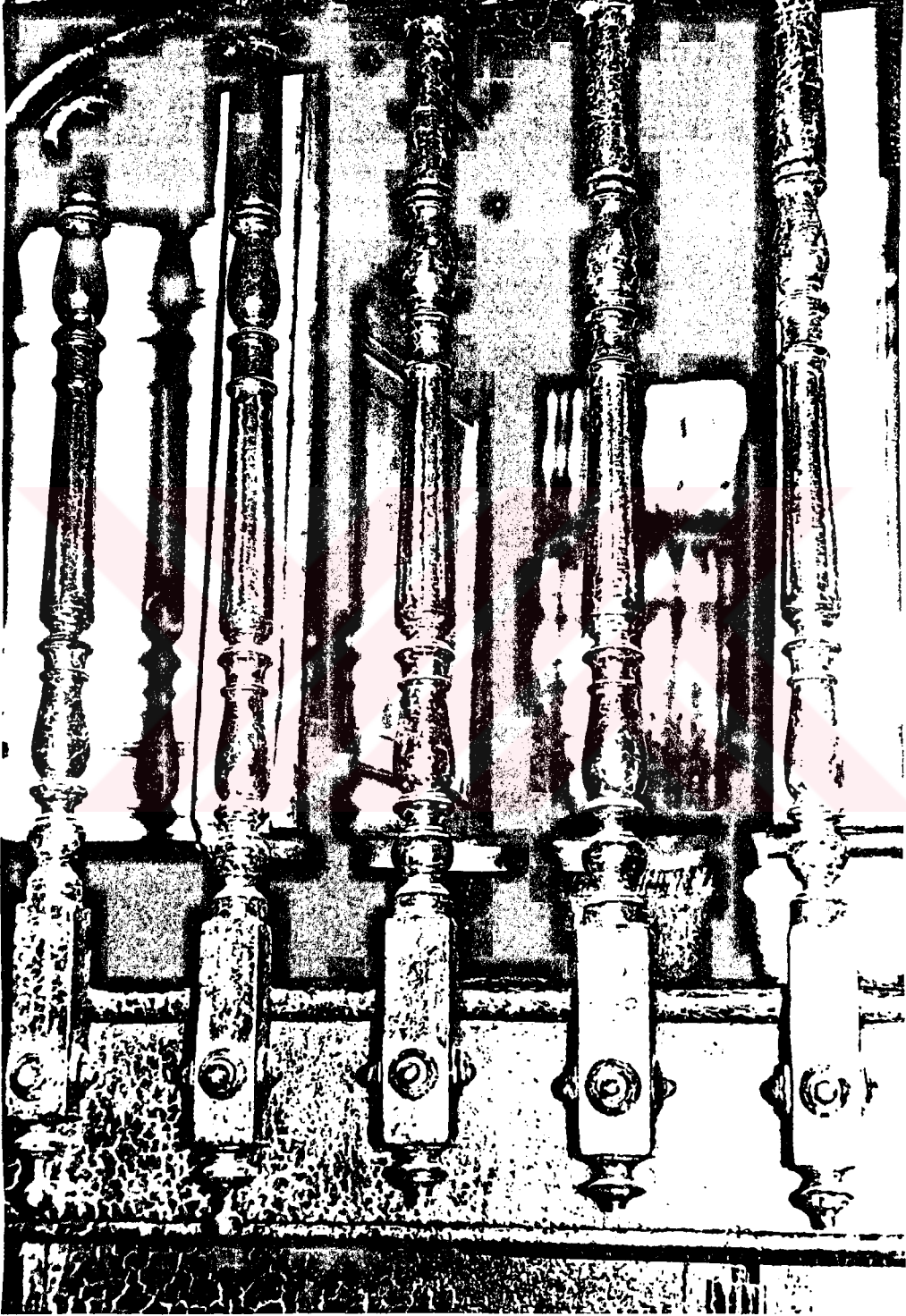
Kaleiçi'nde incelenen konutların iç merdiven korkuluklarında da pek fazla farklılık olmadığı gözlenmiştir. Küpeştelerde genişlik olarak 6-8 cm., kalınlık olarak 5-7 cm. arasında değin ölçülerde aynı detaylar uygulanmıştır (Fotoğraf 3.67). Korkuluk yüksekliği ölçüleri 70 - 105 cm. arasında değişmektedir (Şekil 3.23) (Fotoğraf 3.68-72).

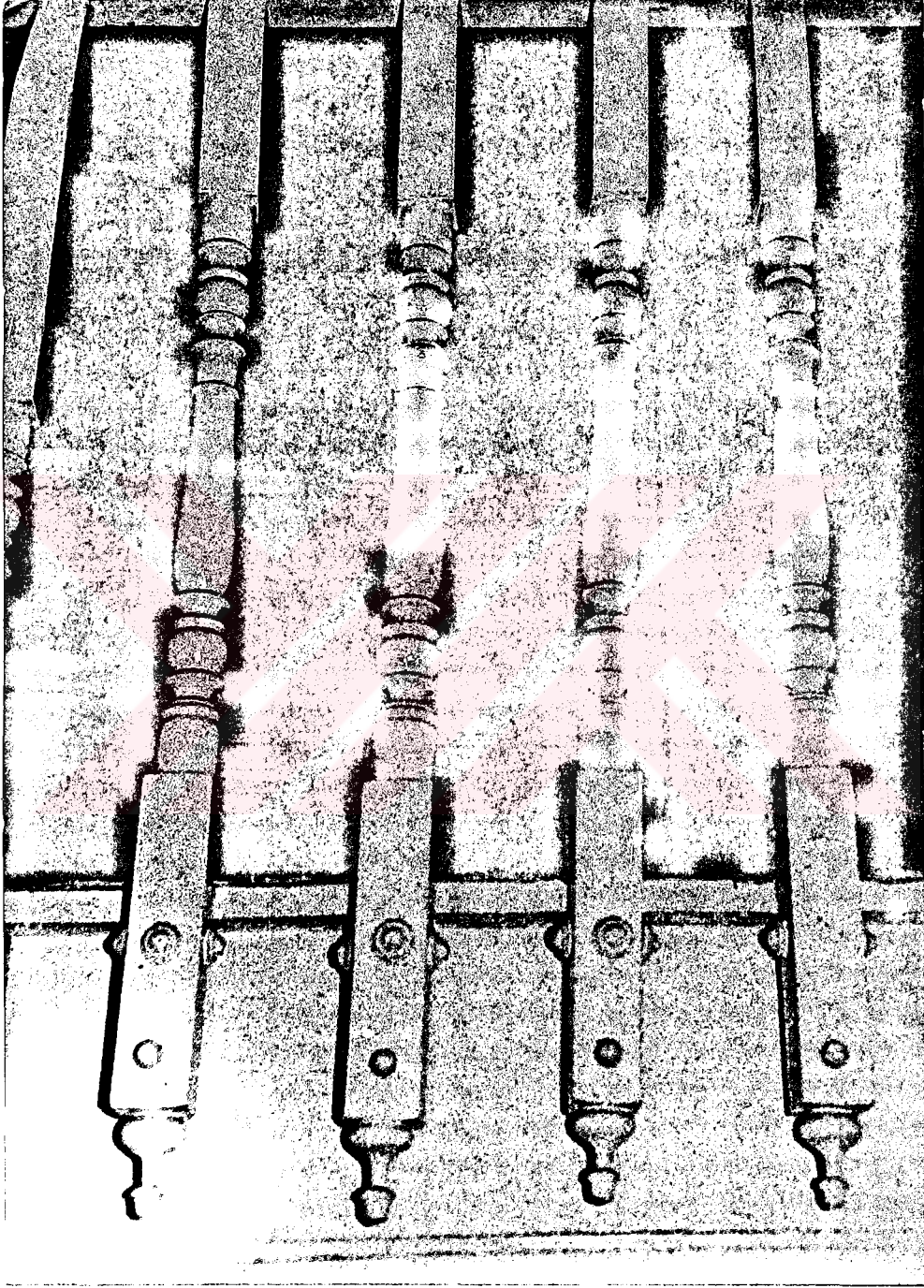
Fotoğraf 3.67. Küpeşte dönüş detayı örneği.

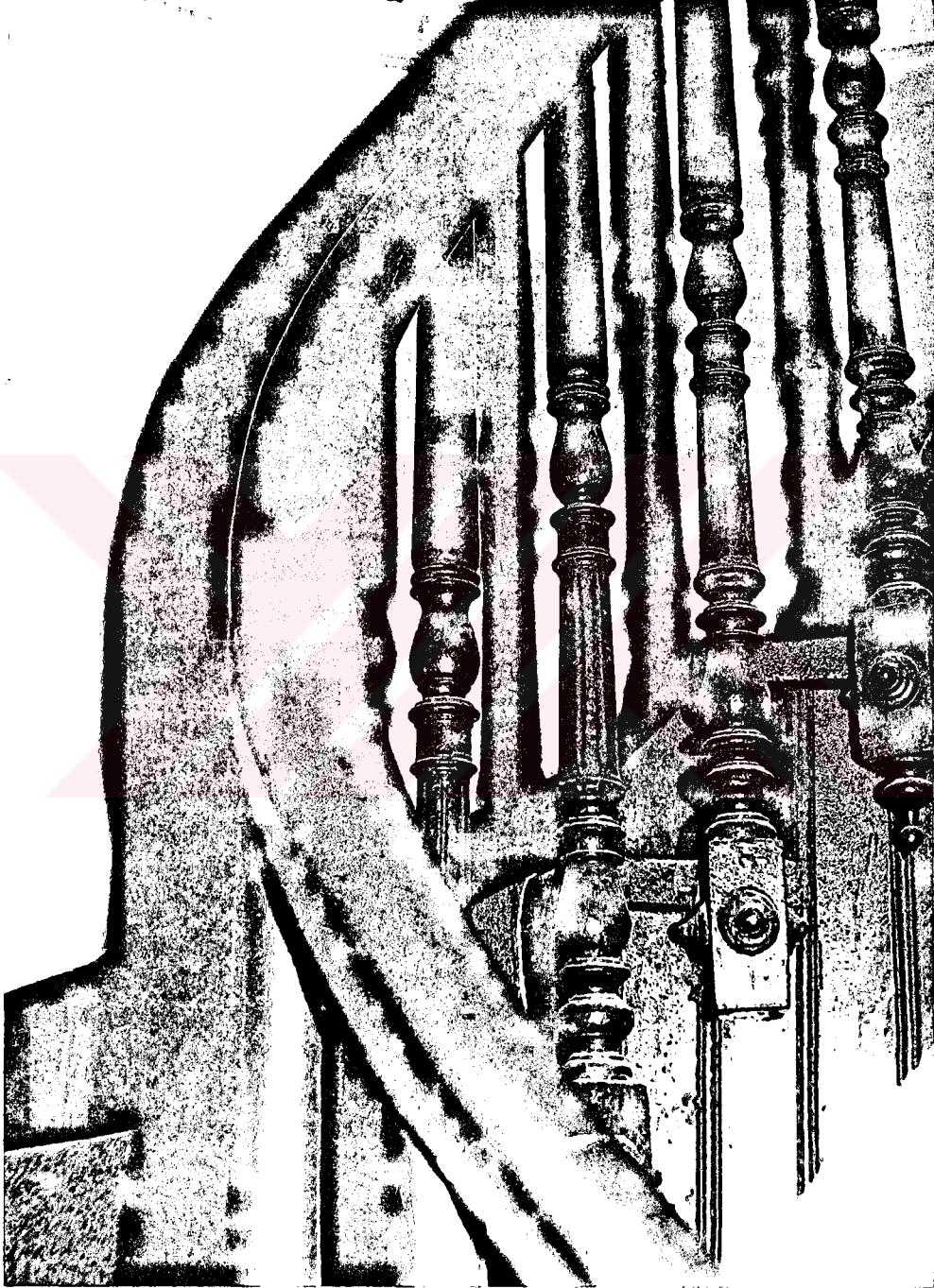
Şekil 3.23. Korkuluk ayağı detayı.

Fotoğraf 3.68. Korkuluk ayağı örneği.

Fotoğraf 3.69. Korkuluk ayağı örneği.

Fotoğraf 3.70. Korkuluk ayağı örneği.

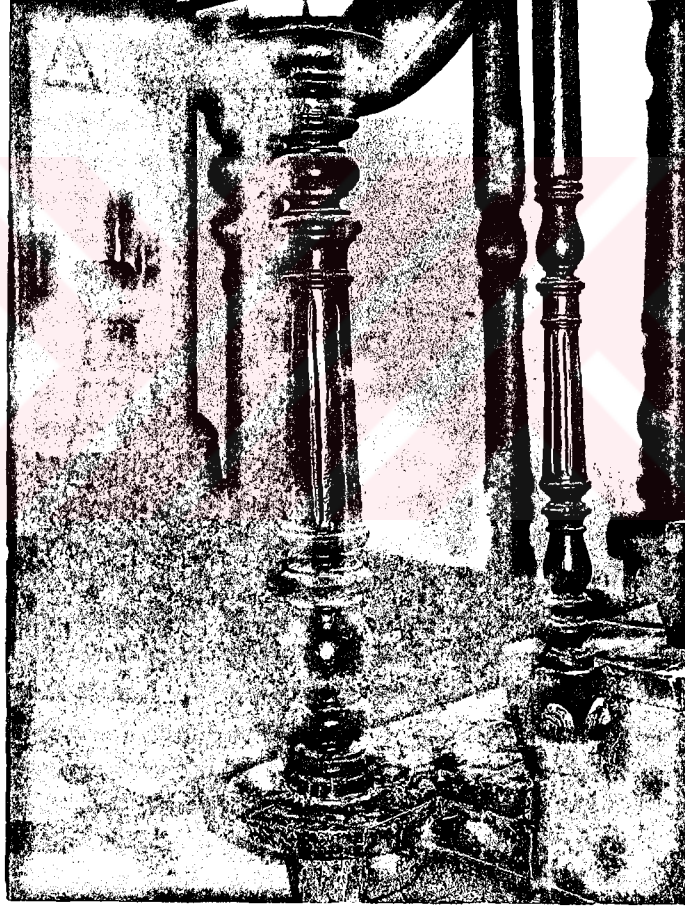

Fotoğraf 3.71. Korkuluk ayağı örneği.

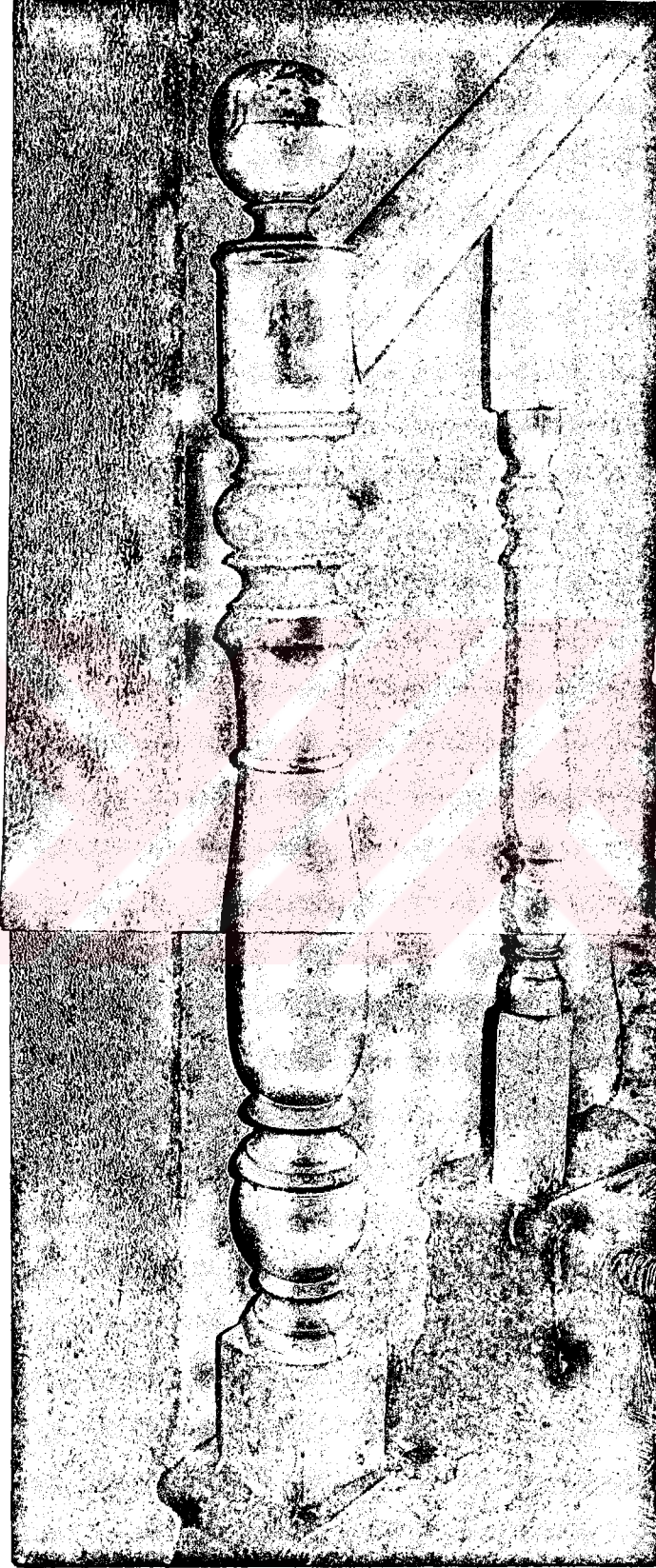

Fotoğraf 3.72. Korkuluk ayağı örneği.

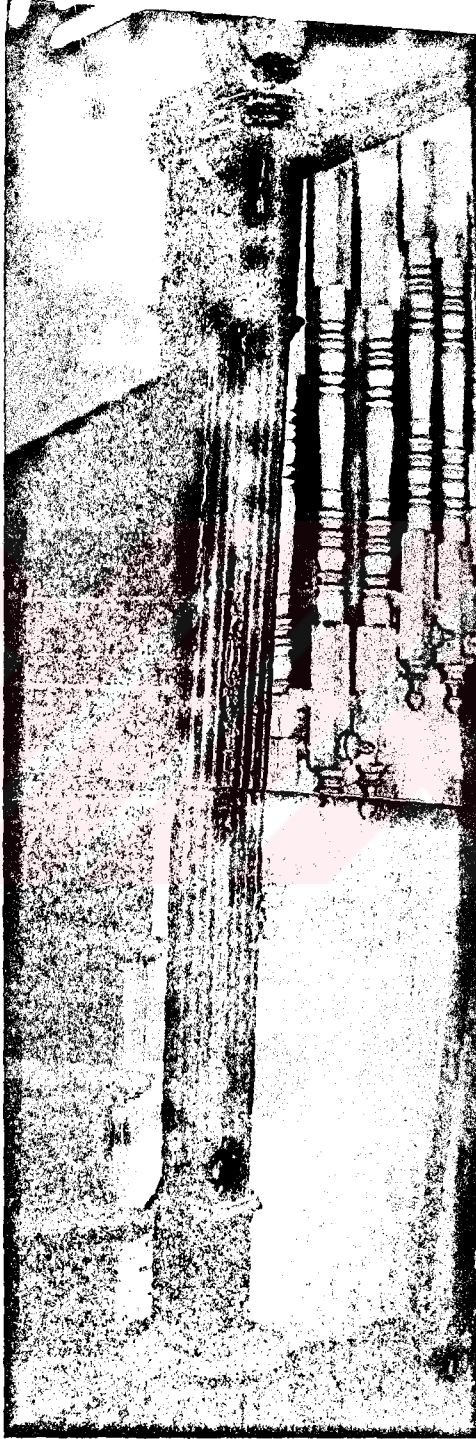
Kaleiçi Geleneksel Konutları iç merdivenlerinin başlangıç korkuluk ayakları daha gösterişli ve değişik detaylarda uygulanmıştır (Fotoğraf 3.73-85). Bazı örneklerde, korkuluk dönüşlerinde özel korkuluk ayakları kullanılmıştır (Fotoğraf 3.86,87,88,89). Korkuluk bitişlerinde ise küpeşte duvara saplanmaktadır (Fotoğraf 3.90,91).

Fotoğraf 3.73. Başlangıç korkuluk ayağı örneği.

Fotoğraf 3.74. Başlangıç korkuluk ayağı 3rneği.

Fotoğraf 3.75. Başlangıç korkuluk ayağı 3rneği.

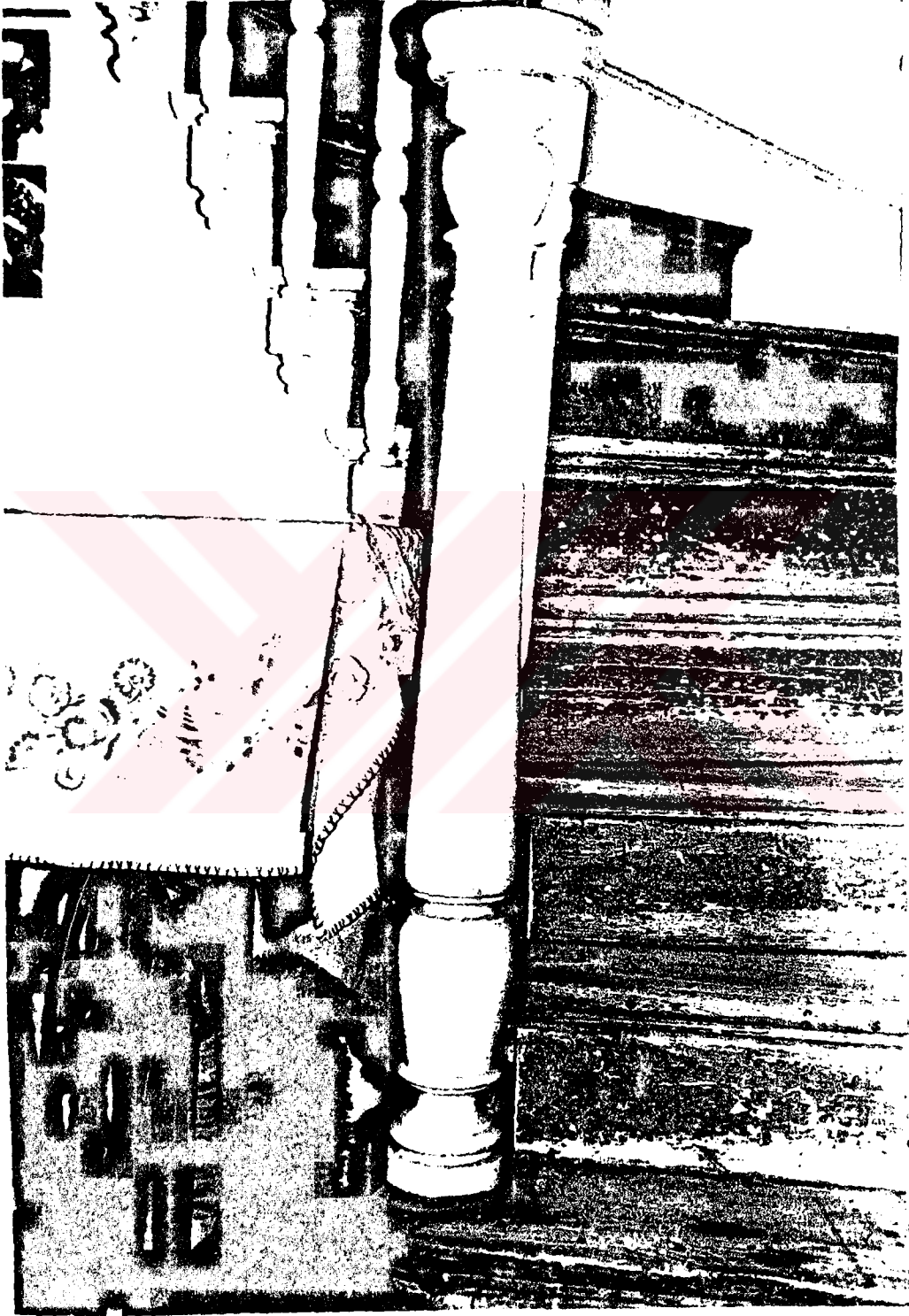
Fotoğraf 3.76. Başlangıç korkuluk ayağı 3rneği.

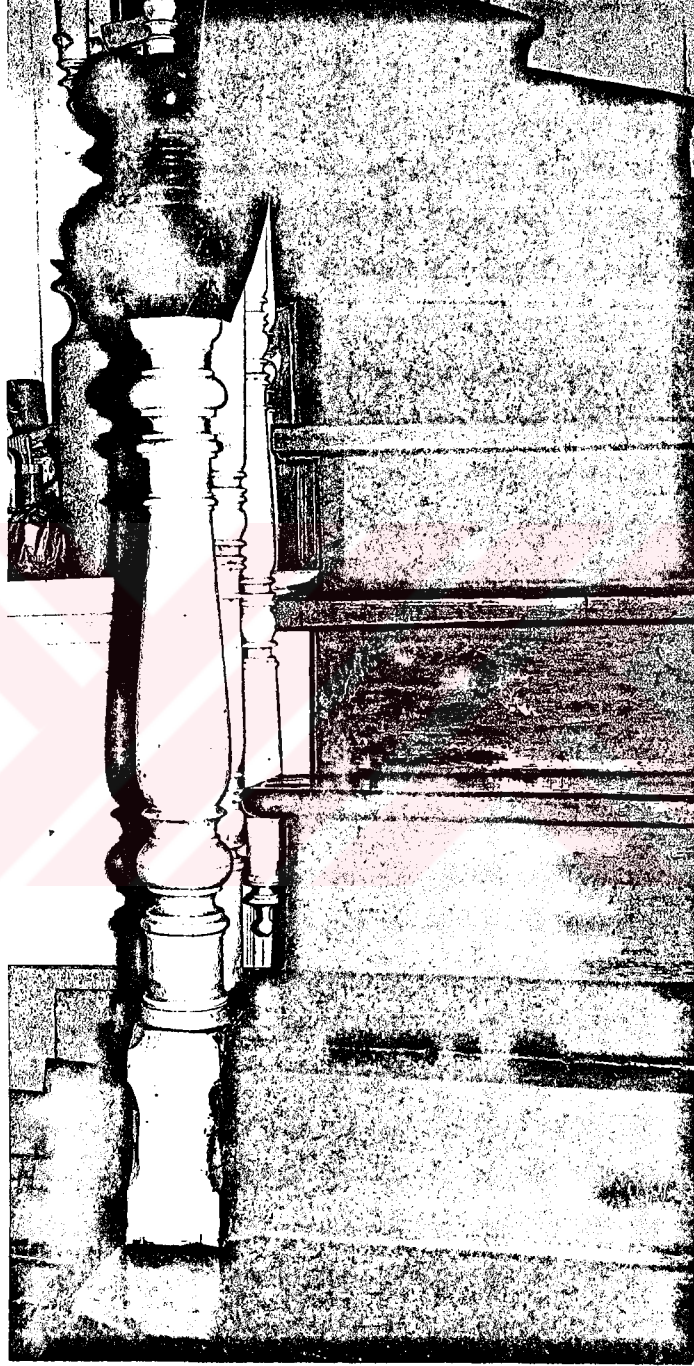
Fotoğraf 3.77. Başlangıç korkuluk ayağı örneği.

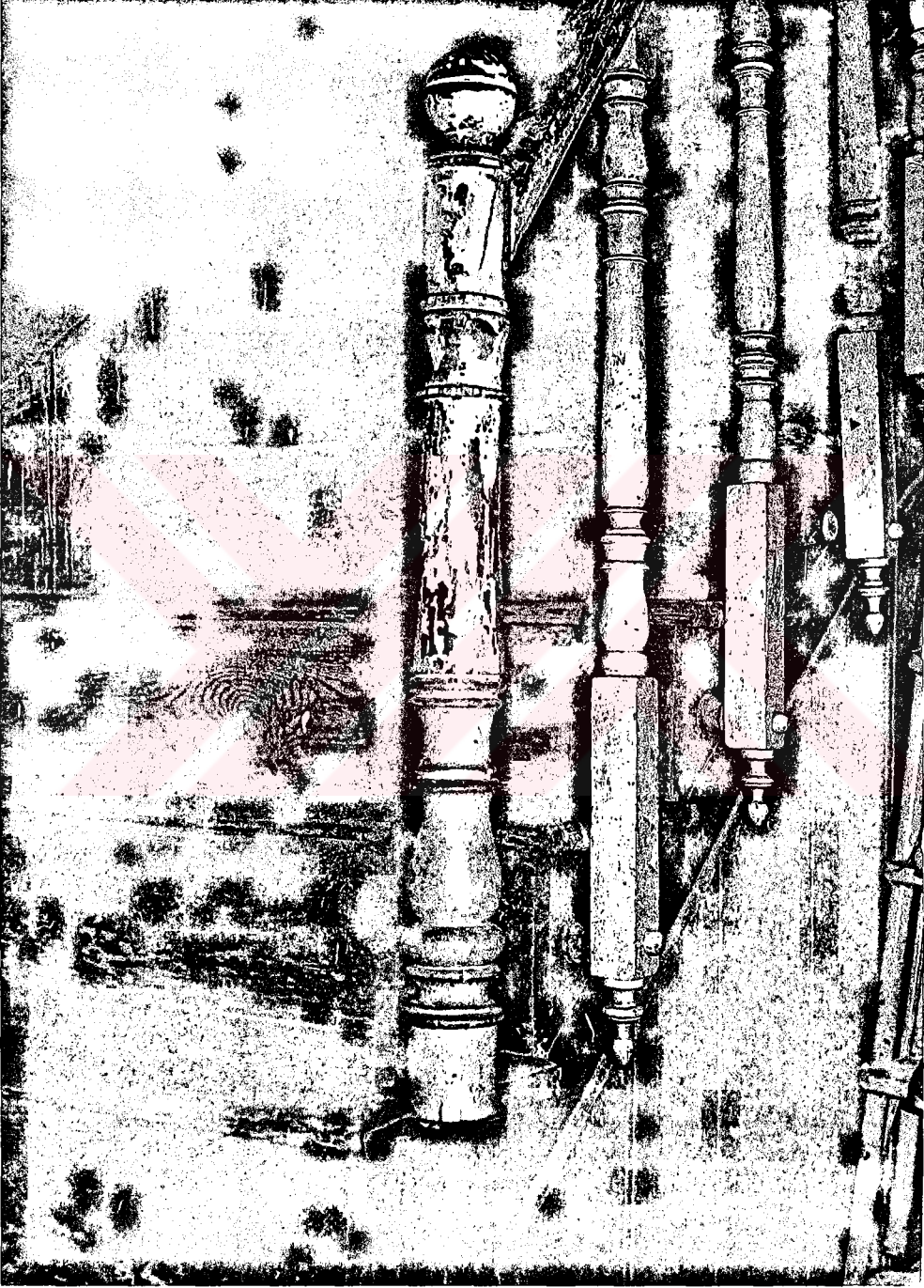
Fotoğraf 3.78. Başlangıç korkuluk ayağı 6rneği.

Fotoğraf 3.79. Başlangıç korkuluk ayağı örneği.

Fotoğraf 3.80. Başlangıç korkuluk ayağı 6rneği.

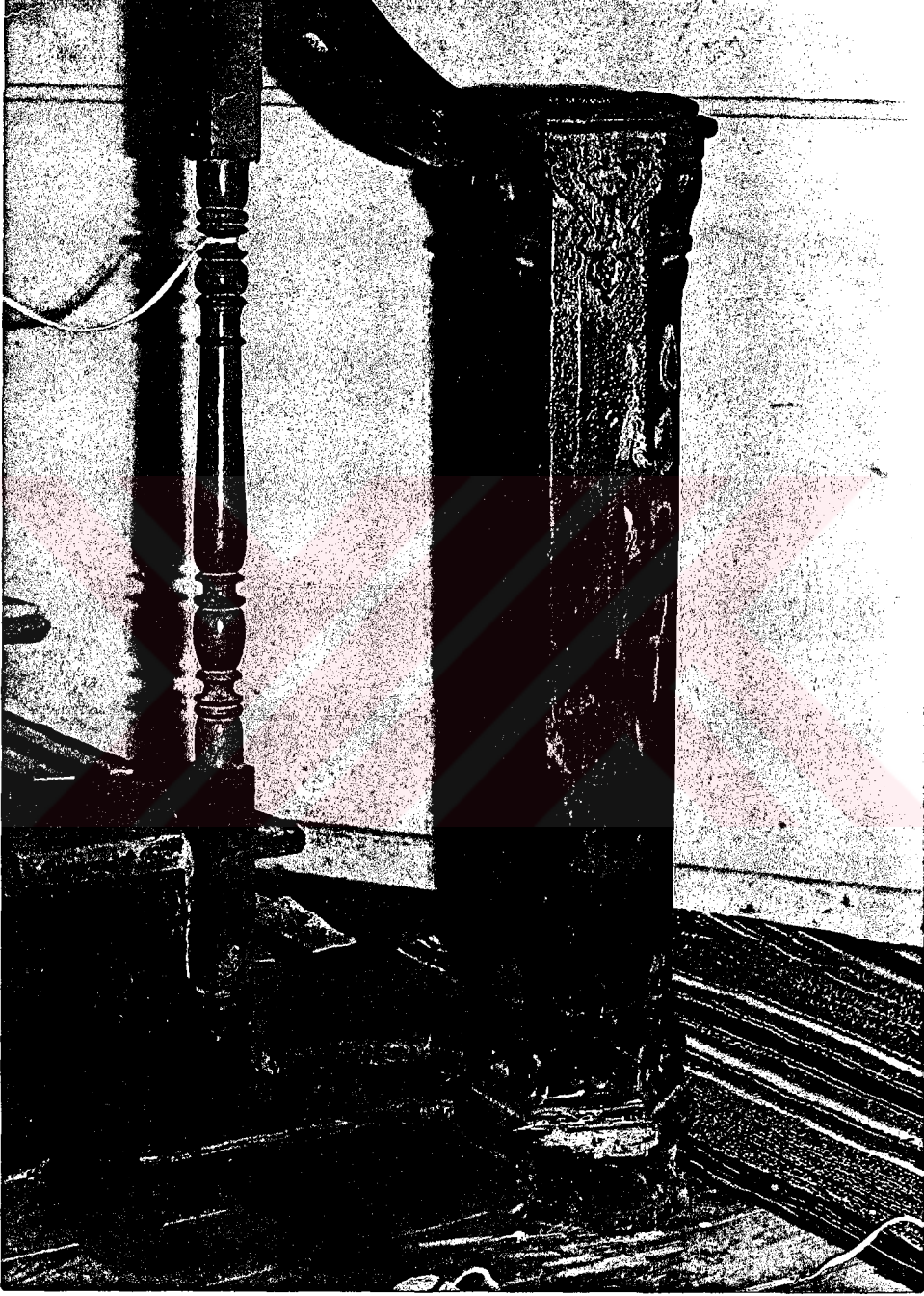
Fotoğraf 3.81. Başlangıç korkuluk ayağı 6rneği.

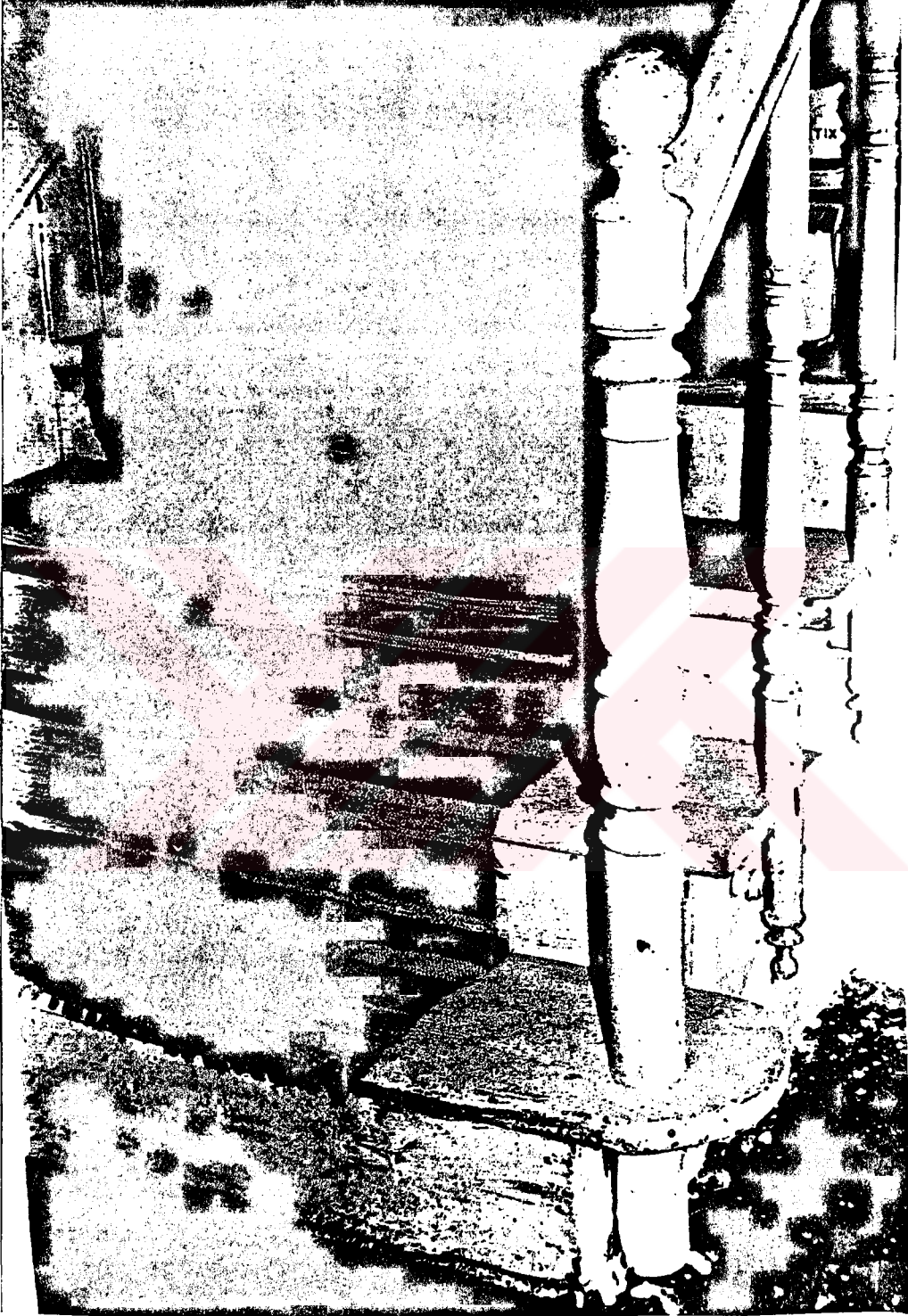
Fotoğraf 3.82. Başlangıç korkuluk ayağı 3rneği.

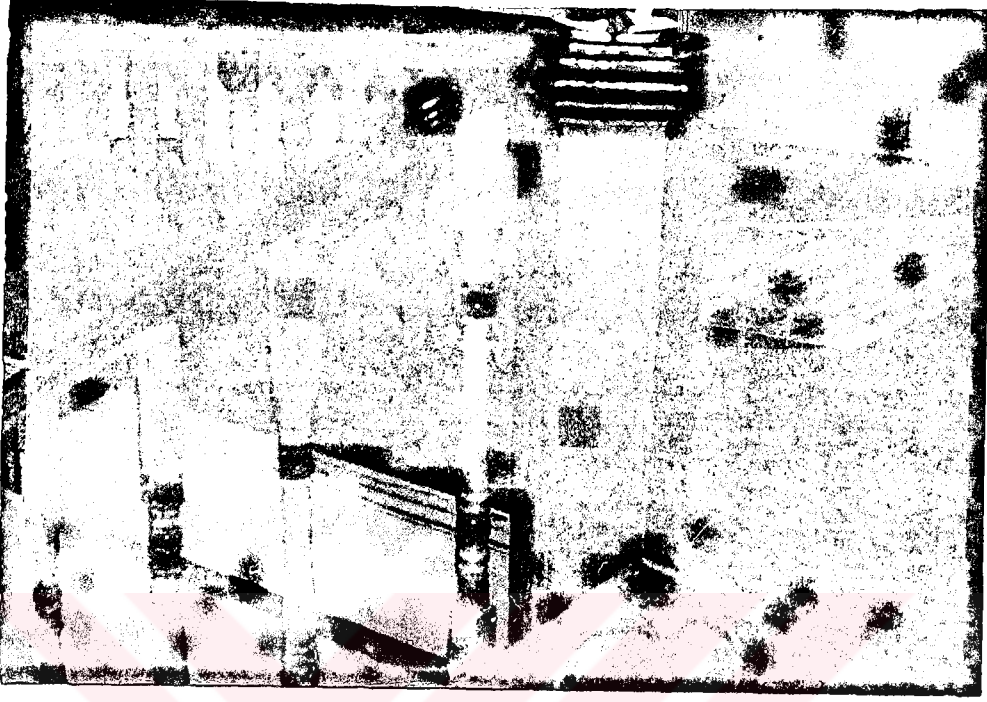
Fotoğraf 3.83. Başlangıç korkuluk ayağı 3rneği.

Fotoğraf 3.84. Başlangıç korkuluk ayağı örneği.

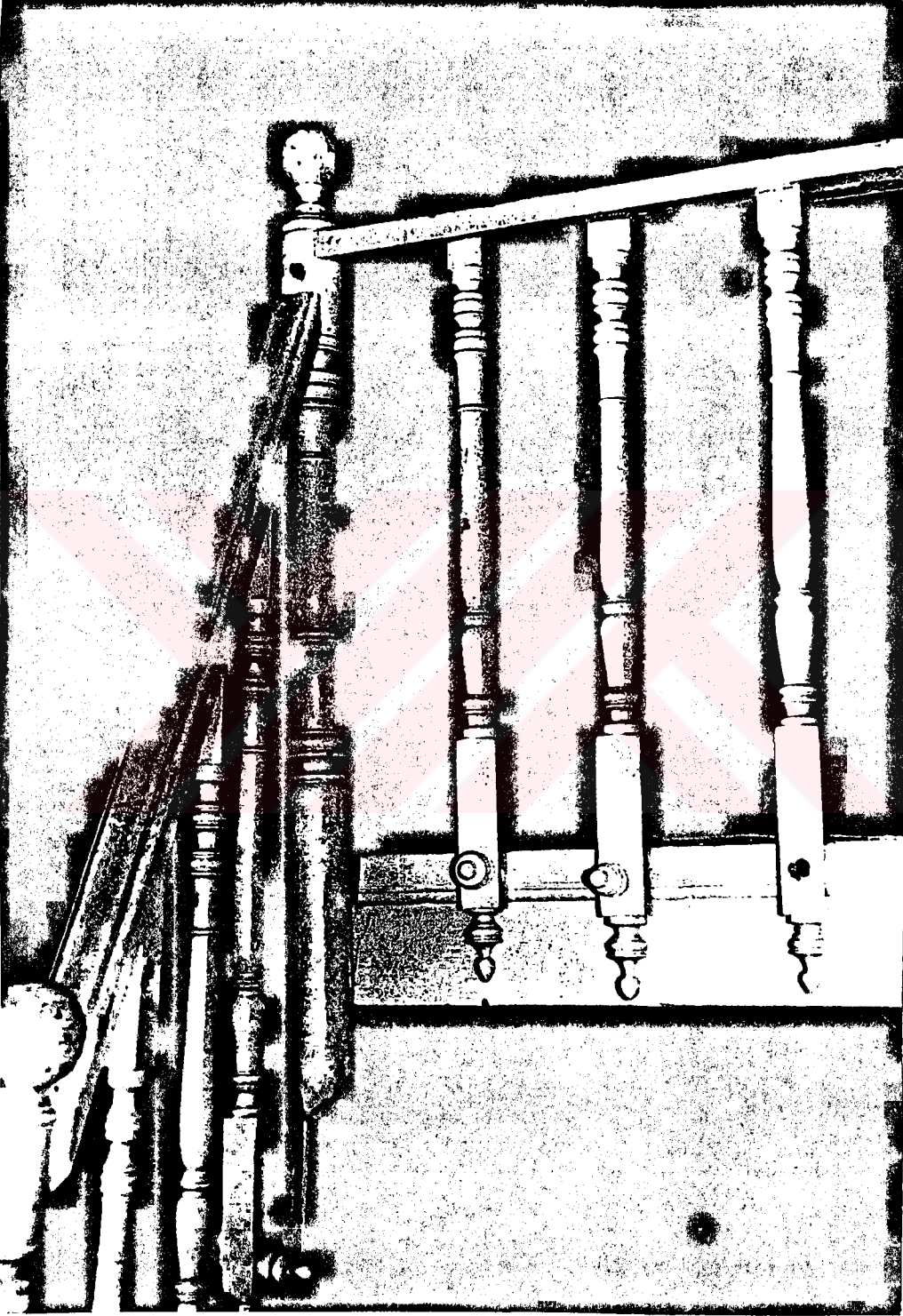
Fotoğraf 3.85. Başlangıç korkuluk ayağı 3rneği.

Fotoğraf 3.86. Korkuluk dönüşlerinde özel korkuluk ayakları.

Fotoğraf 3.87. Korkuluk dönüşlerinde özel korkuluk ayakları

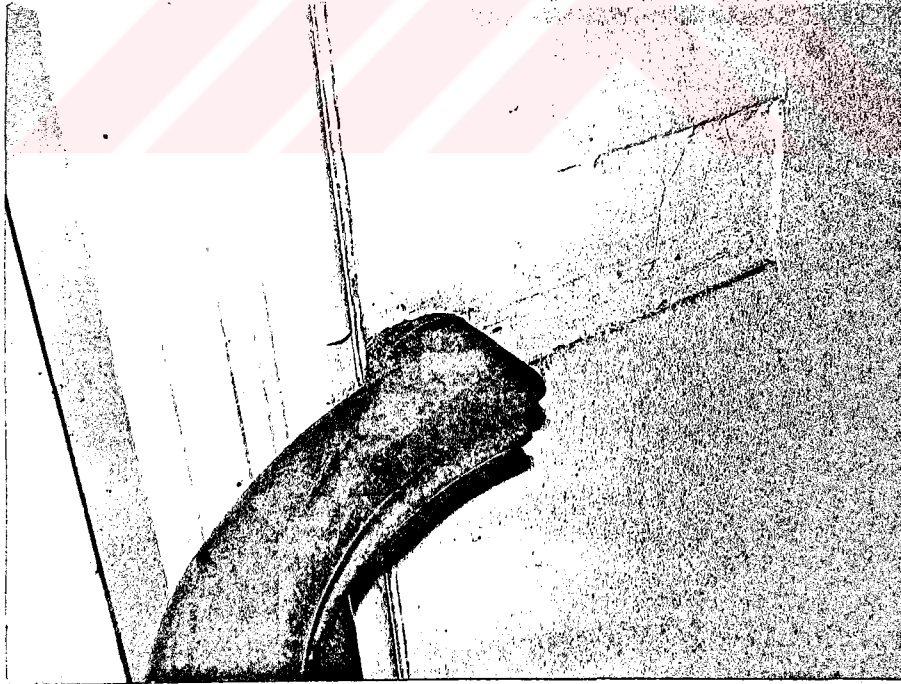
Fotoğraf 3.88. Korkuluk dönüşlerinde özel korkuluk ayakları

Fotoğraf 3.89. Korkuluk dönüşlerinde özel korkuluk ayakları

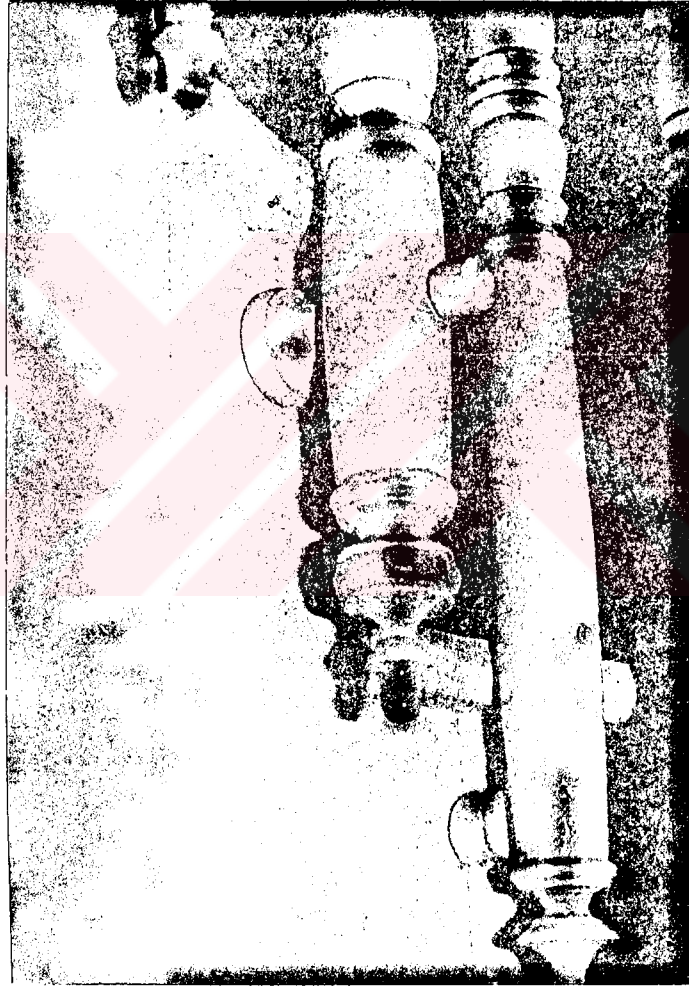

Fotoğraf 3.90. Küpeşte duvar birleşim detayı  rneği.

Fotoğraf 3.91. Küpeşte duvar birleşim detayı  rneği.

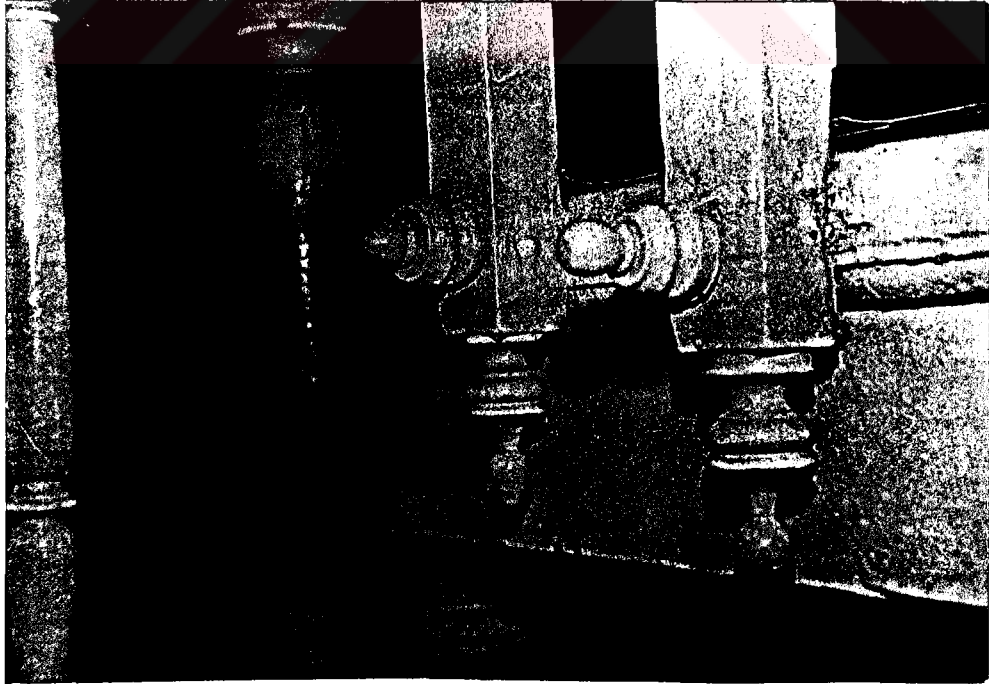
Kaleiçi Geleneksel Konutlarının iç merdivenlerinin çoğunda korkuluk ayakları merdivene yandan tespit edilmiştir. Bir kaç konutun merdivenlerinde korkuluk ayakları üstten tespit edilmiştir (Fotoğraf 3.92-97).

Fotoğraf 3.92. Korkuluk ayağının merdivene tespit detayı örneği.

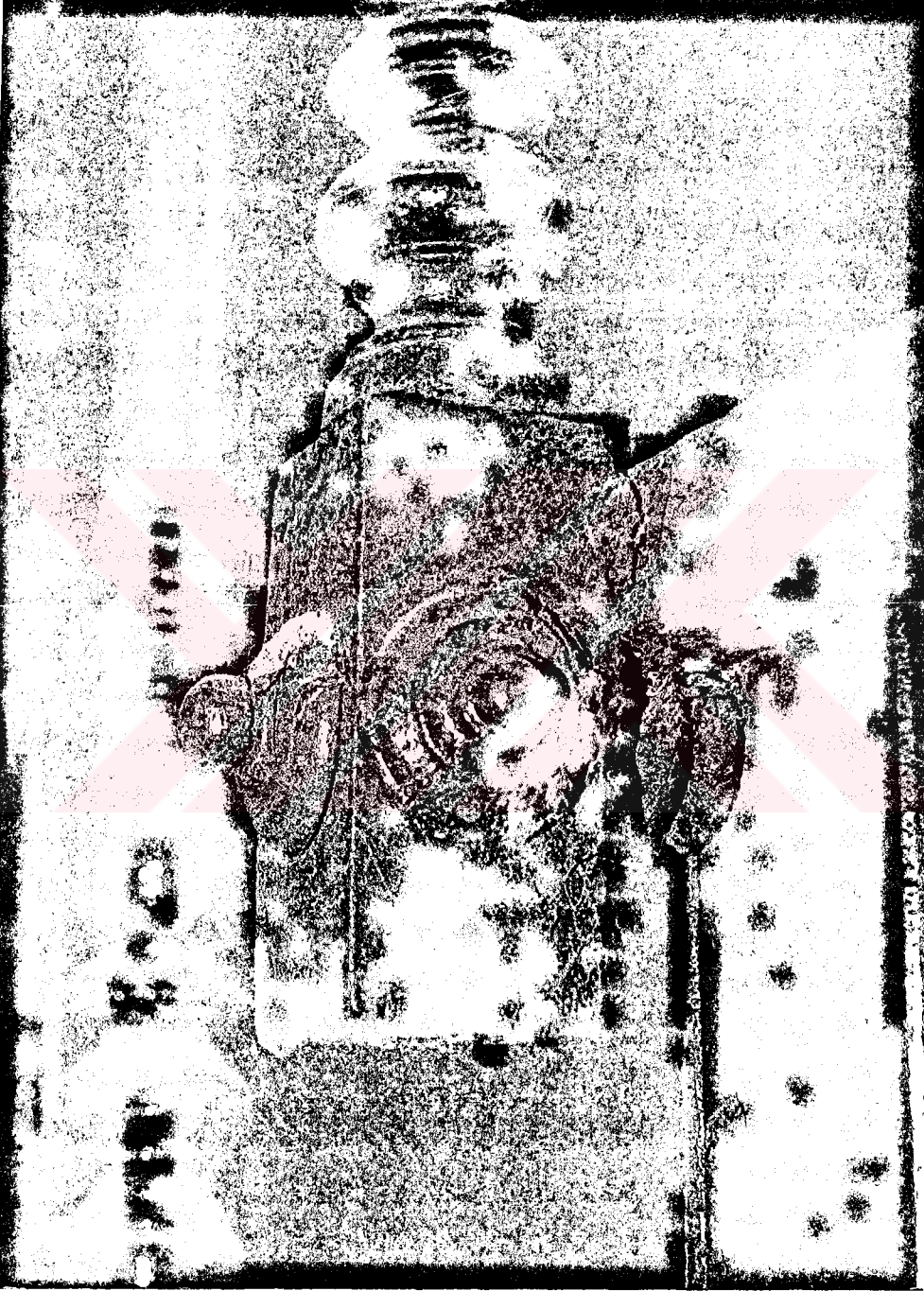
Fotoğraf 3.93. Korkuluk ayağının merdivene tespit detayı örneği.

Fotoğraf 3.94. Korkuluk ayağının merdivene tespit detayı örneği.

Fotoğraf 3.95. Korkuluk ayağının merdivene tespit detayı örneği.

Fotoğraf 3.96.Korkuluk ayağının merdivene tespit detayı
örneği.

Fotoğraf 3.97. Korkuluk ayağının merdivene tespit detayı
örneği.

BÖLÜM 4 - S O N U Ç

Tez kapsamını oluşturan Edirne Kaleiçi Geleneksel Konutlarının merdivenleri üzerine yapılan çalışmada, 96 adet konutun iç ve dış merdivenleri incelenmiştir.

Kaleiçi Geleneksel Konutları merdivenlerinin karakteristik özelliklerini saptamak amacıyla, plandaki yerleri, formları, malzeme ve detay özellikleri incelenerek tipler yapılmıştır.

Konutların dış merdivenlerinin, planda 4 şekilde düzenlendiği saptanmıştır. Bu merdivenlerin taş olan basamaklarında sadece 3 tip profil detayının uygulanmış olması, o dönemlerde bir tür prefabrik imalatın yapılmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Kaleiçi Geleneksel Konutları iç merdivenlerinin tümü ahşaptır. Merdivenlerin plandaki yeri, hepsi sofada olmak üzere, bodrum üzeri bir katlı konutlarda 2, bodrum üzeri iki katlılarda ise 3 şekilde düzenlendiği saptanmıştır.

Bodrum üzeri bir katlı konutlarda tek kollu, dikdörtgen basamaklı merdiven formu, bodrum üzeri iki katlı konutlarda ise az farklılık içeren G, H ve I tipi merdiven formlarının daha fazla uygulandığı saptanmıştır.

Konutların iç merdivenlerindeki basamak profil detaylarının, malzeme farklılığına rağmen dış merdivenlerinde uygulanmış olan basamak profil detayları ile aynı olduğu, küpeşte ve korkuların, başlangıç korkuluk ayağı dışında yine aynı veya benzer detayları içerdiği gözlenmiştir.

Kaleiçi Geleneksel Konutlarının 5 yıl gibi kısa bir dönemde inşa edilmiş olmaları, aynı veya benzer form ve detayların uygulanmasına neden olmuştur. Konutların inşa edildiği dönemde belli sayıda usta ve kalfa bulunabileceği, ayrı milletlerden olmalarına rağmen aralarında bir organizasyon kurulmuş olabileceği, bu usta ve kalfanın birbirlerinden etkilenererek uyguladıkları form ve detayları kopye etmiş olabilecekleri varsayılmaktadır.

Kaleiçi Geleneksel Konutları merdivenlerinin form detay ve malzeme bakımından aynı dönem Türk Konutu merdivenleriyle benzerlikler içerdiği ve S.H.Eldem'in belirttiği gibi azınlık ustalar ile Türk meslektaşlarının birbirlerinden etkilenmiş olabilecek sonucuna varılmıştır.

İncelenen konutların bazılarında, katların ayrı kullanıma cevap verebilmesi amacıyla iç merdivenlerin iptal edilip, dışarıdan üst kata hizmet veren merdiven yapıldığı ve konutların geleneksel özelliklerinin bozulduğu saptanmıştır.

Günümüzde, bu konutlar, bir yandan değişen ve artan ihtiyaçlara cevap verememekte, bir yandan kullanıcılarına çok büyük gelmektedir. Bu konutların bakımı, ekonomik yönden çok yüklü olduğundan, mal sahiplerince bakımsızlığa terkedilmektedir.

İncelenen konutların merdiven formları, günümüzde inşa edilen dublex konutlarda veya konut dışında diğer yapıların iç merdivenlerinde uygulanabilir. ayrıca incelenen konutların merdivenlerinde uygulanmış olan detaylar, günümüzde kullanılan diğer malzemelerle de uygulanabilir. Geleneksel mimariyi korurken, o dönemlerde uygu-

lanmış olan bir takım detayları da çağdaş mimariye uyarlamak gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- EDİRNE REHBERİ 1987. İki Nokta Araştırma Basım Yayın Organizasyon. İstanbul
- ELDEMS.H.1984. Türk Evi. Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş. İstanbul Cilt 1.
- KÜÇÜKERMEN Ö. 1973. odalar, Apa Ofset. İstanbul
- EKİNCİ O. 1985. Yaşayan Muğla. Numune Mücellithanesi. İstanbul.
- KEPSUTLU G. 1990. Edirne-Kaleiçi'ndeki tarihsel konutların korunma ve kullanım olanakları açısından değerlendirilmesi (Doktora Tezi). İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- OSMAN R. (Sunan Ord.Prof.Dr.A.Süheyl Ünver). 1976 Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu. İstanbul.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ. 1982. Edirne Anadolu Yayıncılık A.Ş. İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

- Adı Soyadı : Nilay COŞGUN
Doğum Yeri ve Yılı : Kerkük, 1962
İlköğrenim : Dar-ül Selam İlkokulu, Kerkük
(1968 - 1972)
İnönü İlkokulu, Edirne
(1972 - 1973)
Orta öğrenim :Deneme Lisesi, Ankara,
(1973 - 1979)
Yüksek öğrenim :İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul,
(1980 - 1984)
Öğrenim sonrası :1985 - 1987, D.S.İ 14.Şube Müdürlüğü
Proje İnşaat Dairesinde görev.
1988 T.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakül-
tesi Mimarlık Bölümü Yapı Bilgisi
Ana Bilim Dalına Araştırma görevlisi
olarak giriş.